

**Nr 63**

**Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående studiesocialt stöd;  
given Stockholms slott den 2 mars 1973.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

## **GUSTAF ADOLF**

**SVEN MOBERG**

### **Propositionens huvudsakliga innehåll**

I propositionen föreslås att studerande — som fyller lägst 20 år under det kalenderår, då läsåret börjar — vid studievägar som nu tillhör studiehjälpssystemet förs över till studiemedelssystemet fr. o. m. den 1 juli 1973. Härigenom åstadkommer man en större likformighet i studiesocialt avseende för vuxna oavsett på vilket stadium studierna bedrivs. Överförandet gäller bl. a. studerande i gymnasieskolan, kommunal och statlig vuxenutbildning och folkhögskola. Maximibeloppet inom studiemedelssystemet är 140 % av basbeloppet inom den allmänna försäkringen och fördelas på ett läsår motsvarande nio månader. Många studerande kommer genom detta förslag att få ytterligare ca 2 000 kr. i studiestöd. Studiebidsdelen uppgår till högst 1 755 kr., vilket för vissa studerande som överförs kommer att innebära en förbättring med 180 kr. på ett läsår.

Fr. o. m. den 1 juli 1973 föreslås även att studerande inom studiehjälpssystemet skall erhålla sin studiekredit i form av återbetalningspliktiga studiemedel.

Reglerna om hänsynstagande till makes inkomst inom studiemedelssystemet föreslås ändras så att fribeloppet för makes inkomst höjs från 140 % av basbeloppet per termin till 200 % per termin och att reduktionen på inkomst därutöver sker med 40 %. Detta förslag innebär en förbättring för främst de grupper där makes inkomst uppgår till mellan 20 000 kr. och 50 000 kr. per år.

En särskild sjukförsäkring föreslås bli införd för de studerande som uppbär studiemedel. Försäkringen bör utformas så att den studerande under sjukdomstiden behåller sina studiemedel. I efterhand bör de återbetalningspliktiga studiemedlen reduceras med ett belopp som motsvarar utgående återbetalningspliktig del av studiemedlen per dag för de sjukdagar som den studerande är ersättningsberättigad.

För studerande inom studiehjälpssystemet föreslås att inackorerings-tillägget höjs från 125 kr. till 150 kr. i månaden.

För studerande inom studiehjälpssystemet kan inkomstprövat tillägg med högst 75 kr. i månaden utgå t. o. m. en taxerad inkomst om 21 000 kr. i de fall där den studerande inte har syskon under 17 år. Fr. o. m. den 1 januari 1974 bör beloppet för taxerad inkomst ändras till 23 000 kr. Även gränserna för behovsprövat tillägg och återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpssystemet bör förskjutas i motsvarande mån.

## 1 Förslag till Studiestödslag

Härigenom förordnas som följer.

### 1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Staten lämnar studiestöd enligt denna lag i form av förlängt barnbidrag, studiehjälp och studiemedel.

2 § Studiehjälp består av studiebidrag jämte tillägg, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning.

Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg, rese-tillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg.

3 § Studiemedel består av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel samt resekostnadsersättning.

4 § Studiestödet handhas av centrala studiehjälpnämnden, skolstyrelserna, landstingskommunernas utbildningsnämnder, andra myndigheter och organ enligt bestämmelser som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpnämnden.

Ärende om återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel handlägges dock alltid av centrala studiehjälpnämnden, om ej Konungen förordnar annat.

5 § I denna lag förstås med

basbelopp: basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

termin: första eller andra hälften av ett kalenderår, i den mån ej annat följer av bestämmelse som Konungen meddelar.

### 2 kap. Förlängt barnbidrag

1 § Studerande vid grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag med 110 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket han fyllt 16 år.

Detsamma gäller studerande som deltagar i motsvarande undervisning vid skola som avses i 33 eller 34 § skollagen (1962: 319).

2 § Förlängt barnbidrag enligt 1 § utgår endast till studerande som är bosatt i riket. Bidraget utgår under läsåret. Läsåret skall anses omfatta nio månader, varav höstterminen fyra månader och vårterminen fem månader.

3 § Förlängt barnbidrag kan utgå till studerande vid sådan skola utomlands som åtnjuter svenskt statsbidrag under förutsättning att den

studerande deltagar i undervisning som i huvudsak motsvarar den som ges vid grundskolan här i riket. Bestämmelserna i 2 § äger härvid motsvarande tillämpning.

Närmare bestämmelser om sådant förlängt barnbidrag som avses i första stycket meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

### **3 kap. Studiehjälp**

#### **Allmänna bestämmelser**

**1 §** Studiehjälp utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som Konungen bestämmer.

Studiehjälp för visst läsår eller del därav utgår dock endast till studerande som fyller högst 19 år under det kalenderår då läsåret börjar.

**2 §** Studiehjälp utgår till svensk studerande samt till sådan annan studerande som är bosatt i riket.

Studerande som ej är svensk medborgare har dock rätt till studiehjälp endast om han bosatt sig i riket huvudsakligen i annat syfte än att här vinna utbildning.

**3 §** Studiehjälp utgår från och med kvartalet efter det under vilket den studerande fyllt 16 år, om ej annat följer av andra eller tredje stycket.

Inkomstprövat tillägg utgår från och med kvartalet efter det under vilket den studerande fyllt 17 år.

Inackorderingstillägg, resetillägg och behovsprövat tillägg utgår även till studerande som ej uppnått sådan ålder som anges i första stycket.

**4 §** Studiebidrag jämte tillägg utgår endast vid heltidsundervisning som omfattar minst åtta veckor, om ej Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, centrala studiehjälpsnämnden förordnar annat.

**5 §** Studiehjälp utgår för sådan del av läsår under vilken den studerande bedriver studier. Närmare bestämmelser om läsårs längd och om dess fördelning på terminer meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

#### **Studiebidrag jämte tillägg**

**6 §** Studiebidrag utgår med 110 kronor i månaden.

**7 §** Inackorderingstillägg utgår med 150 kronor i månaden till studerande som behöver inackordering.

**8 §** Har studerande en färdväg till skolan som uppgår till minst sex kilometer, utgår resetillägg, om ej annat följer av bestämmelser som Konungen meddelar. Resetillägget utgår enligt de grunder och med de belopp, som Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, centrala studiehjälsnämnden bestämmer.

Resetillägg utgår ej till studerande som åtnjuter inackorderingstillägg.

**9 §** Vid prövning av fråga om inackorderingstillägg eller resetillägg på grund av ändrade förhållanden får hänsyn ej tagas till sådan ändring som skett mindre än en månad före slutet av läsåret eller sådan del av läsåret för vilken studiebidrag beviljats.

**10 §** Inkomstprövat tillägg utgår med högst 75 kronor i månaden.

Närmare bestämmelser om inkomstprövat tillägg meddelas av Konungen.

**11 §** Behovsprövat tillägg utgår med högst 90 kronor i månaden.

Närmare bestämmelser om behovsprövat tillägg meddelas av Konungen.

### **Återbetalningspliktiga studiemedel**

**12 §** Återbetalningspliktiga studiemedel kan beviljas studerande som är i behov av studiehjälp utöver dem som han fått med stöd av övriga bestämmelser om studiehjälp.

Vid bedömande av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel skall beaktas den studerandes och, om han är gift, makens ekonomiska förhållanden. Om den studerande ej är gift, skall hänsyn tagas även till föräldrarnas ekonomiska förhållanden.

**13 §** För återbetalningspliktiga studiemedel gäller i övrigt de bestämmelser som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälsnämnden.

### **Resekostnadsersättning**

**14 §** Till studerande vid skolenhet med statlig vuxenutbildning utgår resekostnadsersättning för resa till och från studieorten efter grunder som fastställs av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälsnämnden.

### **Studiehjälp för studier utom riket**

**15 §** Studiehjälp enligt detta kapitel får beviljas svensk medborgare för studier utom riket, om studierna icke med lika stor fördel kan bedrivas vid svensk läroanstalt.

Även i andra fall får studiehjälp enligt detta kapitel beviljas för studier utom riket enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Första och andra styckena gäller dock endast sådana studier som motsvarar eller är jämförbara med studier vid svensk läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 §.

### Särskilda bestämmelser

**16 §** Vid beräkning av studiehjälp för sådan del av läsår som överskjuter eller ej uppgår till hel månad, skall för vecka beräknas en fjärdedel av månadsbeloppet, avrundat till helt krontal vid öretal under 50 nedåt och vid annat öretal uppåt. Studiehjälp beräknas icke för dagar, som ej utgör hel vecka.

**17 §** Bestämmelse i detta kapitel om studerande som är gift skall tillämpas endast om äktenskapet ingåtts senast under kalenderhalvåret närmast före det för vilket studiehjälp skall utgå.

**18 §** Bestämmelse i detta kapitel som gäller studerande som är gift äger motsvarande tillämpning på studerande som utan att vara gift lever tillsammans med annan person, med vilken han tidigare varit gift eller med vilken han gemensamt har eller har haft barn.

**19 §** Vad i detta kapitel föreskrivs om föräldrar avser dels fader och moder som har vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt 20 år, senast haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med sådan vårdnadshavare. I fråga om fosterbarn gäller vad som sägs om föräldrar i stället fosterföräldrarna.

**20 §** Har make under sin vårdnad barn i tidigare gifte eller utom äktenskap, skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.

**21 §** Uppbär heltidsstuderande lärlingslön eller annan sådan ersättning, kan den studiehjälp som enligt bestämmelserna ovan i detta kapitel tillkommer honom på grund därav minskas enligt grunder som Konungen fastställer.

Motsvarande gäller i fråga om studerande vars uppehälle helt eller till väsentlig del bekostas av staten eller kommun.

**22 §** Utöver vad som följer av bestämmelserna ovan i detta kapitel kan inackorderingstillägg utgå till sådan utlandssvensk studerande vid grundskolan som tillhör någon av årskurserna 6—9 och som behöver inackordering.

Detsamma gäller utlandssvensk studerande som deltagar i motsva-

rande undervisning vid skola som avses i 33 eller 34 § skollagen (1962: 319).

Närmare bestämmelser om inackorderingstillägg enligt första eller andra stycket meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

## **4 kap. Studiemedel**

### **Allmänna bestämmelser**

**1 §** Studiemedel utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som Konungen bestämmer.

**2 §** Studiemedel utgår även till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som omfattas av förordnande enligt 3 kap. 1 §. Studiemedel vid sådan läroanstalt eller utbildningslinje utgår dock för visst läsår eller del därav endast till studerande som fyller lägst 20 år under det kalenderår då läsåret börjar.

**3 §** Studiemedel utgår till svensk studerande samt till sådan annan studerande som är bosatt i riket.

Studerande som ej är svensk medborgare har dock rätt till studiemedel endast om han bosatt sig i riket huvudsakligen i annat syfte än att här vinna utbildning.

**4 §** Studerande som avses i 1 § har rätt till studiemedel såväl vid heltidsstudier som deltidstudier. Till deltidstuderande utgår dock studiemedel endast om han bedriver studierna på minst halvtid och på grund av förvärvsarbete, vård av egna barn eller andra särskilda skäl ej kan bedriva studierna på heltid.

Studiemedel till studerande som avses i 1 § utgår i form av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel.

**5 §** Studerande som avses i 2 § har rätt till studiemedel såväl vid heltidsstudier som deltidstudier.

Studiemedel till studerande som avses i 2 § utgår i form av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Studiebidrag utgår dock endast vid heltidsundervisning som omfattar minst åtta veckor, om ej annat följer av bestämmelse som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

Till studerande som avses i 2 § och som bedriver studier vid skolenhet med statlig vuxenutbildning utgår dessutom resekostnadsersättning.

**6 §** Till studerande, som avses i 1 § och som ej tidigare varit inskriven vid läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 §, utgår studiemedel utan föregående prövning av hans lämplighet för studierna.

Till annan studerande som avses i 1 § utgår studiemedel endast om

det med hänsyn till de resultat som han uppnått måste anses sannolikt, att han kommer att slutföra studierna inom normal tid. Vid denna bedömning skall skälig hänsyn tagas till förhållanden av personlig natur som kan antagas ha inverkat på studieresultaten.

7 § Till studerande, som avses i 2 § och som ej tidigare varit inskriven vid läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 § eller 3 kap. 1 §, utgår studiemedel utan föregående prövning av hans lämplighet för studierna.

Inom ramen för sådan utbildningslinje vid gymnasieskolan som omfattas av förordnande enligt 3 kap. 1 § utgår studiemedel alltid utan prövning som avses i första stycket.

Till annan studerande som avses i 2 § utgår studiemedel endast om han bedrivit sina tidigare studier i normal takt. Vid denna bedömning skall skälig hänsyn tagas till förhållanden av personlig natur som kan antagas ha inverkat på studieresultaten.

8 § Studiemedel för studier vid läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 § får ej utan särskilda skäl utgå för mer än sammanlagt 16 terminer.

9 § Studiemedel får ej utan särskilda skäl utgå för termin som infaller efter det den studerande fyllt 45 år.

10 § Studiemedel utgår för sådan del av läsår under vilken den studerande bedriver studier. Närmare bestämmelser om läsårs längd och dess fördelning på terminer meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

11 § Studiemedel beviljas efter ansökan.

Ansökan om studiemedel inges inom den tid och i den ordning som centrala studiehjälpsnämnden bestämmer. Om särskilda skäl föreligger, får ansökan prövas även om den inkommit för sent.

Studiemedel beviljas för högst två terminer i sänder.

### **Studiemedel till studerande som har rätt till både studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel**

12 § I 13—25 §§ ges bestämmelser om studiemedel till studerande som avses i 1 §. Bestämmelserna gäller även sådan studerande som avses i 2 § och som enligt 5 § eller bestämmelse som avses i 5 § andra stycket har rätt till studiebidrag.

13 § Studiemedel utgår till studerande som har rätt till studiemedel under ett helt niomånaders läsår, om han är heltidsstuderande, med 140 procent av basbeloppet och, om han är deltidstuderande, med 70 procent av basbeloppet.

Har studerande rätt till studiemedel under ett helt läsår som över-skjuter eller ej uppgår till nio månader, utgår studiemedel med så stor del av det enligt första stycket angivna beloppet som svarar mot förhållandet mellan läsårets längd och nio månader.

Vid ökning eller minskning enligt andra stycket beaktas endast sådan tidsperiod som omfattar minst 15 dagar. Sådan period skall anses motsvara en halv månad.

Andra och tredje styckena äger motsvarande tillämpning, om heltids- eller deltidstuderande har rätt till studiemedel under endast en del av läsåret.

**14 §** Har heltids- eller deltidstuderande vårdnaden om barn som ej fyllt 16 år eller är han skyldig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utge underhållsbidrag till barn som ej fyllt 16 år, förhöjes det belopp som den studerande har rätt till enligt 13 § med barn-tillägg. Tillägget utgår för varje barn med 25 procent av basbeloppet för ett läsår om nio månader. Vid bestämmande av barntillägget äger 13 § andra, tredje och fjärde styckena motsvarande tillämpning.

Även om båda föräldrarna enligt första stycket har rätt till barn-tillägg, utgår endast ett barntillägg. Detta utges till fadern, eller, om föräldrarna är ense därom, till modern. Är en av föräldrarna skyldig att utge underhållsbidrag som avses i första stycket, utges dock till-lägget alltid till denne. Om synnerliga skäl föreligger, får barntillägg utgå till envar av föräldrarna.

**15 §** Det studiemedelsbelopp som enligt 13 och 14 §§ utgår för läsår fördelas på terminer efter det antal hela perioder om en halv månad som terminerna skall anses omfatta enligt bestämmelse som avses i 10 § eller, i fråga om studerande som bedriver studier endast under del av läsåret, efter det antal sådana hela perioder som den studerande bedri-ver studier under terminerna.

**16 §** För heltidstuderande minskas det belopp som utgår för en ter-min enligt 13—15 §§ med två tredjedelar av den del av den studerandes inkomst under terminen som överstiger nedan för skilda perioder an-givna delar av basbeloppet, nämligen

*Antal hela perioder om en halv  
månad för vilka studiemedel skall  
utgå under terminen*

*Del av basbeloppet*

|         |            |
|---------|------------|
| högst 4 | 60 procent |
| 5       | 55 procent |
| 6       | 50 procent |
| 7       | 45 procent |
| lägst 8 | 40 procent |

**17 §** Utöver vad som följer av 16 § minskas beloppet enligt 13—15 §§ för heltidsstuderande som har rätt till studiemedel under en termin för nio hela perioder om en halv månad med en femtedel av den del av den studerandes förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Om den studerande är gift och lever tillsammans med maken, minskas beloppet enligt 13—15 §§ dessutom med dels 40 procent av den del av makens inkomst under terminen som överstiger två gånger basbeloppet, dels en femtedel av den del av makens förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Är den studerande gift men lever han ej tillsammans med maken, äger andra stycket motsvarande tillämpning, i den mån detta följer av bestämmelse som meddelas av Konungen eller, efter Konungens be- myndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**18 §** För heltidsstuderande som har rätt till studiemedel under en termin för ett större eller mindre antal hela perioder om en halv månad än nio minskas det belopp som utgår för terminen enligt 13—15 §§, utöver vad som följer av 16 §, med så stor del av minskningen enligt 17 § som svarar mot förhållandet mellan antalet hela perioder om en halv månad och talet nio.

**19 §** För deltidstuderande som har rätt till studiemedel under en termin för nio hela perioder om en halv månad minskas det belopp som utgår för terminen enligt 13—15 §§ med dels två tredjedelar av den del av den studerandes inkomst under terminen som överstiger 125 procent av basbeloppet, dels en femtedel av den del av den studerandes förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Om sådan studerande är gift och lever tillsammans med maken, minskas beloppet enligt 13—15 §§ dessutom med dels 40 procent av den del av makens inkomst under terminen som överstiger 290 procent av basbeloppet, dels en femtedel av den del av makens förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Är den studerande gift men lever han ej tillsammans med maken, äger andra stycket motsvarande tillämpning, i den mån detta följer av bestämmelse som meddelas av Konungen eller, efter Konungens be- myndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**20 §** För deltidstuderande som har rätt till studiemedel under en termin för ett större eller mindre antal hela perioder om en halv månad än nio minskas det belopp som utgår för terminen enligt 13—15 §§ med så stor del av minskningen enligt 19 § som svarar mot förhållandet mellan antalet hela perioder om en halv månad och talet nio.

**21 §** Som den studerandes inkomst för terminen enligt 16, 19 och 20 §§ räknas den inkomst som han kan antagas komma att åtnjuta under terminen eller, om studiemedel vid ett och samma tillfälle skall

beviljas för mer än en termin, den inkomst som han kan antagas komma att åtnjuta under terminerna, delad med antalet terminer. Värdet av naturaförmåner fastställs av Konungen. Studiestöd enligt denna lag, doktorandstipendium, statskommunalt bostadstillägg och allmänt barnbidrag räknas icke som inkomst.

Bestämmelserna i första stycket äger motsvarande tillämpning vid beräkning av makes inkomst i fall som anges i 17—20 §§.

**22 §** Konungen kan förordna att den studerandes inkomst skall beaktas i annan utsträckning än som följer av 16, 19 och 20 §§.

**23 §** Vid beräkning enligt 13—20 §§ av studiemedel tillämpas det basbelopp som gäller för andra månaden före ingången av den termin för vilken studiemedlen är avsedda eller, om medlen vid ett och samma tillfälle skall beviljas för flera terminer, det basbelopp som gäller för andra månaden före ingången av den första av dessa.

**24 §** I studiemedel till vilka den studerande har rätt enligt 10 och 12—23 §§ ingår studiebidrag med följande belopp, nämligen

1. för heltidsstuderande, om han är berättigad till studiemedel för en hel period om en halv månad med minst en adertondel av 140 procent av basbeloppet, 97 kronor 50 öre eller, om han är berättigad till studiemedel med lägre belopp, så stor del av 97 kronor 50 öre som svarar mot förhållandet mellan det belopp vartill han är berättigad och en adertondel av 140 procent av basbeloppet,

2. för deltidstuderande, om han är berättigad till studiemedel för en hel period om en halv månad med minst en adertondel av 70 procent av basbeloppet, 49 kronor eller, om han är berättigad till studiemedel med lägre belopp, så stor del av 49 kronor som svarar mot förhållandet mellan det belopp vartill han är berättigad och en adertondel av 70 procent av basbeloppet.

Utgående studiemedel utgör i första hand studiebidrag.

**25 §** Studerande, som till följd av bestämmelserna i 16—21 §§ eller bestämmelse som avses i 22 § ej är berättigad till studiemedel, kan dock få sådana om synnerliga skäl föreligger.

Om synnerliga skäl föreligger, får studiemedel utgå med högre belopp än som följer av 10 och 12—21 §§ eller bestämmelse som avses i 22 §.

### **Studiemedel till studerande som ej har rätt till studiebidrag**

**26 §** Till studerande som avses i 2 § och som ej har rätt till studiebidrag enligt 5 § eller bestämmelse som avses i 5 § andra stycket utgår återbetalningspliktiga studiemedel efter grunder som fastställs av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**Resekostnadsersättning**

**27 §** Till studerande vid skolenhet med statlig vuxenutbildning utgår resekostnadsersättning för resa till och från studieorten efter grunder som fastställs av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**Studiemedel för studier utom riket**

**28 §** Studiemedel enligt detta kapitel får beviljas svensk medborgare för studier utom riket, om studierna icke med lika stor fördel kan bedrivas vid svensk läroanstalt.

Även i andra fall får studiemedel enligt detta kapitel beviljas för studier utom riket enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Första och andra styckena gäller dock endast sådana studier som motsvarar eller är jämförbara med studier vid svensk läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 § eller 3 kap. 1 §.

**Särskilda bestämmelser**

**29 §** Bestämmelse i detta kapitel om studerande som är gift skall tillämpas endast om äktenskapet ingåtts senast under kalenderhalvåret närmast före det för vilket studiemedel skall utgå.

**30 §** Bestämmelse i detta kapitel som gäller studerande som är gift, med undantag av 17 § tredje stycket och 19 § tredje stycket, äger motsvarande tillämpning på den som utan att vara gift lever tillsammans med annan person, med vilken han tidigare varit gift eller med vilken han gemensamt har eller har haft barn.

**31 §** Studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel enligt detta kapitel avrundas till helt krontal vid öretal under 50 nedåt och vid annat öretal uppåt.

**32 §** För den som under en termin ej är berättigad till mer än fem procent av basbeloppet i studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel bortfaller rätten till sådant understöd.

**33 §** Rätt till studiemedel är förverkad, om medlen icke lyfts före utgången av den termin för vilken de beviljats eller om den studerande avlider innan han lyft medlen.

Om särskilda skäl föreligger, får studiemedel lyftas efter utgången av den termin för vilken de beviljats.

**5 kap. Återbetalning av studiemedel****Allmänna bestämmelser**

**1 §** Den som uppburit återbetalningspliktiga studiemedel skall återbetala dessa genom årliga avgifter.

**2 §** Avgift beräknas på grundval av avgiftsunderlag, avgiftsgräns och avgiftskvot.

**3 §** Avgiftsunderlaget utgör summan av

dels den återbetalningsskyldiges inkomst eller, om denna ej uppgår till ett basbelopp, detta belopp,

dels den del av hans förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Är den återbetalningsskyldige gift, förhöjes den i första stycket nämnda summan med hälften av

dels makens inkomst,

dels den del av makens förmögenhet som överstiger sex gånger basbeloppet.

Har den återbetalningsskyldige vid årets ingång vårdnaden om barn, som är under tio år, minskas den summa som följer av första och andra styckena med ett basbelopp.

Avgiftsunderlag avrundas nedåt till närmaste hela hundratal kronor.

**4 §** Med inkomst förstås i 3 § den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten och med basbelopp det basbelopp som gäller vid ingången av det år för vilket avgift skall bestämmas.

**5 §** Avgiftsgränsen är två och en halv gånger det i 4 § angivna basbeloppet.

**6 §** Avgiftskvoten fastställs så snart två år förflutit från utgången av det år, under vilket den återbetalningsskyldige senast uppburit studiemedel. Kvoten utgör summan i basbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel, delad med antalet år från och med det, när kvoten fastställs, till och med det, när den återbetalningsskyldige fyller 50 år, eller, om antalet år ej uppgår till 15, nämnda summa delad med 15. Summan i basbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel får dock icke delas med högre tal än som motsvarar antalet år från och med det när avgiftskvoten fastställs, till och med det när den återbetalningsskyldige fyller 65 år.

**7 §** Har den återbetalningsskyldige efter det avgiftskvot fastställts för honom ånyo uppburit återbetalningspliktiga studiemedel, förhöjes från och med det följande året avgiftskvoten med summan i basbelopp av nämnda medel, delad med det antal år som då återstår till utgången av det år, för vilket han sista gången skall erlägga avgift för förut uppburna studiemedel. Vid tillämpning av vad nu sagts skall förutsättas att han varje år kommer att erlägga den avgift som följer av 12 § första stycket.

**8 §** Avgiftskvoten är alltid minst en tiondel. Avgiftskvot anges med tre decimaler.

**9 §** Vid beräkning av summa som avses i 6 eller 7 § tillämpas basbeloppet vid ingången av den termin för vilken studiemedlen utgivits.

### **Avgifter**

**10 §** Under varje år från och med det när avgiftskvoten fastställts till och med det när avgiftsskyldigheten upphör enligt 23 eller 24 § (avgiftsår) skall den återbetalningsskyldige erlägga preliminär avgift, om ej annat följer av beslut enligt 17 §. Den preliminära avgiften erlägges i avräkning på slutlig avgift för avgiftsåret.

**11 §** Den återbetalningsskyldige är ej skyldig att erlägga slutlig avgift för år, under vilket hans avgiftsunderlag ej överstiger avgiftsgränsen.

Om ej särskilda skäl föranleder till annat, skall den återbetalningsskyldiges avgiftsunderlag anses överstiga avgiftsgränsen för år under vilket han icke varit bosatt i riket.

**12 §** Den slutliga avgiften för visst avgiftsår utgör produkten av det vid årets ingång gällande basbeloppet och den för den återbetalningsskyldige fastställda avgiftskvoten.

Den som hela avgiftsåret varit bosatt i riket är dock icke skyldig att erlägga slutlig avgift med mer än en tiondel av avgiftsunderlaget och ej heller med mer än en fjärdedel av den del av avgiftsunderlaget som överstiger avgiftsgränsen.

Om synnerliga skäl föreligger, kan slutlig avgift för visst avgiftsår på ansökan av den återbetalningsskyldige nedsättas till lägre belopp än som följer av första eller andra stycket.

**13 §** Återbetalningsskyldig får frivilligt betala högre belopp än som följer av 12 §.

Frivillig betalning tillgodoräknas den återbetalningsskyldige på samma sätt som slutlig avgift för avgiftsåret. Därvid skall dock betalning, som äger rum före det år under vilket den återbetalningsskyldige fyller 50 år, förhöjas med dels tre tiondels procent för varje helt år upp till ett antal av fem, som vid inbetalningstillfället återstår till utgången av det år, under vilket han fyller 50 år, dels en tiondels procent för varje ytterligare återstående helt år.

**14 §** Erlägger återbetalningsskyldig som är bosatt utom riket ej avgift inom föreskriven tid och föreligger ej särskilda skäl som föranleder till annat, är han skyldig att genast fullgöra hela sin återbetalningsskyldighet genom att utge det belopp som han haft att erlägga, om han genom frivillig betalning skolat bringa återbetalningsskyldigheten till omedelbart upphörande.

**15 §** Preliminär avgift utgöres av belopp som avses i 12 § första stycket, om ej annat följer av 16 § eller av beslut enligt 17 §.

**16 §** Preliminär avgift för ett avgiftsår får icke bestämmas till högre belopp än att summan av avgiften och följande tre poster uppgår till högst det belopp som avses i 23 § första stycket eller 24 § första stycket:

1. den preliminära avgiften för det närmast föregående avgiftsåret,

2. de slutliga avgifterna för tidigare avgiftsår,

3. belopp som den återbetalningsskyldige betalt frivilligt enligt 13 § jämte förhöjning som avses där, i den mån beloppet och förhöjningen ej enligt 13 § skall tillgodoräknas såsom sådan slutlig avgift som avses med post 2.

Har beslut om debitering av preliminär avgift eller kvarstående avgift förfallit helt eller delvis enligt 30 § på grund av att avgiften eller del därav ej erlagts, minskas de slutliga avgifterna enligt post 2 i första stycket med den avgift eller del av avgift som ej erlagts.

**17 §** Återbetalningsskyldig befrias helt eller delvis från preliminär avgift för ett år, om bättre överensstämmelse mellan den preliminära avgiften och motsvarande slutliga avgift därigenom kan antagas uppkomma.

Befrielse medges efter ansökan av den återbetalningsskyldige. Ansökan om befrielse från preliminär avgift skall ha kommit in till centrala studiehjälpnsnämnden före utgången av avgiftsåret. Om synnerliga skäl föreligger, får ansökan som kommit in senare upptagas till prövning.

**18 §** Fråga om slutlig avgift för ett avgiftsår prövas särskilt, om den återbetalningsskyldige befriats helt eller delvis från preliminär avgift för samma år enligt 17 § eller om han begär sådan prövning. Ansökan om prövning skall ha kommit in till centrala studiehjälpnsnämnden före utgången av januari månad andra året efter avgiftsåret.

**19 §** Vid prövning enligt 18 § avrundas slutlig avgift till samma belopp som motsvarande preliminära avgift, om den slutliga avgiften överstiger eller understiger den preliminära avgiften med mindre än 100 kronor.

**20 §** Vid prövning enligt 18 § får slutlig avgift för ett avgiftsår icke bestämmas till högre belopp än att summan av avgiften och följande tre poster uppgår till högst det belopp som avses i 23 § första stycket eller 24 § första stycket:

1. de slutliga avgifterna för tidigare avgiftsår,

2. den preliminära avgiften för året näst efter avgiftsåret,

3. belopp som den återbetalningsskyldige betalt frivilligt enligt 13 § jämte förhöjning som avses där, i den mån beloppet och förhöjningen ej enligt 13 § skall tillgodoräknas såsom sådan slutlig avgift som avses med post 1.

Har beslut om debitering av preliminär avgift eller kvarstående avgift

förfallit helt eller delvis enligt 30 § på grund av att avgiften eller del därav ej erlagts, minskas de slutliga avgifterna enligt post 1 i första stycket med den avgift eller del av avgift som ej erlagts.

**21 §** Fastställs vid prövning enligt 18 § den slutliga avgiften till högre belopp än motsvarande preliminära avgift, skall den återbetalningsskyldige erlægga det överskjutande beloppet såsom kvarstående avgift.

För kvarstående avgift utgår en tilläggsavgift. Tilläggsavgiften beräknas efter nio öre för varje hel krona, dock minst tio kronor. Tilläggsavgiften avrundas till närmast högre hela krontal. I fråga om tilläggsavgift äger 25 § andra stycket, 26 § andra stycket, 27 §, 29 § första stycket och 30 § motsvarande tillämpning.

**22 §** I annat fall än som avses i 18 § utgör den preliminära avgiften utan särskild prövning också slutlig avgift. Detta gäller utan hinder av 11 § första stycket och 12 § andra stycket. Bestämmelserna i 13 § andra stycket äger ej tillämpning.

### **Upphörande av återbetalningsskyldighet**

**23 §** Återbetalningsskyldigheten upphör, när de avgifter som den återbetalningsskyldige erlagt tillhopa uppgår till lika många basbelopp som sammanlagt utgöres av de i 6 och 7 §§ angivna summorna. Omvandlingen av avgift i basbelopp skall för varje år ske med tillämpning av basbeloppet vid ingången av det år avgiften gällt.

Den återbetalningsskyldige är icke i något fall skyldig att erlægga avgift för år efter det under vilket han fyllt 65 år.

Avlider återbetalningsskyldig, bortfaller återbetalningsskyldigheten. Dödsboet efter den avlidne skall dock erlægga ej erlagd avgift, som påförts den avlidne för år före det, under vilket dödsfallet inträffat.

**24 §** Utöver vad som följer av 23 § upphör återbetalningsskyldigheten, när den återbetalningsskyldige i avgifter erlagt ett belopp som motsvarar vad han skulle erlagt, om de återbetalningspliktiga studiemedlen utgjort ett räntebärande lån, vilket skolat återbetalas med lika stora annuiteter fördelade på den tid under vilken avgifter erlagts. Räntan skall därvid antagas ha uppgått till 60 hundradelar av den vid varje tidpunkt gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder.

Finnes vid tillämpningen av första stycket den återbetalningsskyldige ha erlagt mer i avgifter än han skulle ha gjort om de återbetalningspliktiga studiemedlen utgjort ett lån, skall det överskjutande beloppet utan ansökan återbäras till honom.

### **Debitering**

**25 §** Varje avgiftsår debiteras återbetalningsskyldig preliminär avgift

med belopp som följer av 15 och 16 §§. Debiteringen förfaller i den mån den återbetalningsskyldige befrias från preliminär avgift enligt 17 §.

Beslut om slutlig avgift för ett avgiftsår enligt 18 § skall fattas snarast möjligt efter det taxering för avgiftsåret verkställts i första instans. Nedsättes den återbetalningsskyldiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst för avgiftsåret, skall beslutet om slutlig avgift omprövas, om den återbetalningsskyldige begär det. Ansökan om prövning skall ha kommit in till centrala studiehjälpnämnden inom två månader efter det den återbetalningsskyldige fått del av beslutet om nedsättning. Är den återbetalningsskyldige gift gäller motsvarande, om makens till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst nedsättes.

### Uppbörd

**26 §** Preliminär avgift skall erläggas under avgiftsåret,

om den överstiger 200 kronor med en tredjedel senast den 6 juni, en tredjedel senast den 6 september och en tredjedel senast den 6 december,

om den överstiger 100 men icke 200 kronor med hälften senast den 6 juni och hälften senast den 6 september,

om den uppgår till högst 100 kronor i sin helhet senast den 6 juni.

Kvarstående avgift skall erläggas under andra året efter avgiftsåret, med hälften senast den 6 februari och hälften senast den 6 april.

Skall preliminär eller kvarstående avgift enligt första eller andra stycket fördelas på två eller tre betalningstillfällen, avrundas det belopp som skall erläggas vid annat tillfälle än det sista uppåt till helt krontal. Öresbelopp varmed avrundning skett skall avräknas vid det sista betalningstillfället.

**27 §** För återbetalningsskyldig talan mot taxering till statlig inkomstskatt och framstår det som obilligt att han erlägger kvarstående avgift som bestämts på grundval av den icke lagakraftvunna taxeringen, får han efter ansökan beviljas anstånd helt eller delvis med erläggandet av avgiften. Ansökan skall ges in till centrala studiehjälpnämnden. Anståndet får avse högst det belopp som betingas av den återbetalningsskyldiges yrkande i fråga om taxeringen.

Anståndet skall gälla till dess två månader förflutit från dagen för beslut i anledning av den återbetalningsskyldiges talan mot taxeringen.

Är den återbetalningsskyldige gift, äger första och andra styckena motsvarande tillämpning, om maken för talan mot taxering.

**28 §** Om preliminär avgift, kvarstående avgift eller del av sådan avgift ej erlägges inom föreskriven tid, skall påminnelse därom sändas till den återbetalningsskyldige. För påminnelse utgår påminnelseavgift med belopp som Konungen bestämmer.

**29 §** Preliminär avgift, kvarstående avgift och frivillig betalning skall erläggas till myndighet eller penninginrättning enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar.

**30 §** Beslut om debitering av preliminär avgift eller kvarstående avgift förfaller, i den mån avgiften ej erlagts före utgången av september månad andra året efter avgiftsåret.

Första stycket gäller icke preliminär avgift eller kvarstående avgift för avgiftsår efter det år under vilket den återbetalningsskyldige fyller 63 år eller för de två sista avgiftsåren före det år under vilket han avlidit.

Centrala studiehjälpsnämnden får för särskilt fall förordna att beslut om debitering av preliminär avgift eller kvarstående avgift skall gälla även efter den tidpunkt som avses i första stycket.

**31 §** Har beslut om debitering av preliminär avgift eller kvarstående avgift förfallit helt eller delvis enligt 30 § på grund av att avgiften eller del därav ej erlagts, är återbetalningsskyldig som lever efter utgången av det år när han fyllt 65 år respektive dödsbo efter återbetalningsskyldig som avlidit senast det år när han fyller 65 år skyldig att utge extra avgift enligt 31—36 §§.

**32 §** Extra avgift enligt 31 § utgår, om summan av följande två poster ej uppgår till det belopp som avses i 23 § första stycket eller 24 § första stycket:

1. de slutliga avgifterna för åren till och med det år när den återbetalningsskyldige fyller 65 år eller, i fråga om återbetalningsskyldig som avlidit senast under det år när han fyller 65 år, de slutliga avgifterna för åren före det år under vilket dödsfallet inträffat,

2. belopp som den återbetalningsskyldige betalt frivilligt enligt 13 § jämte förhöjning som avses där, i den mån beloppet och förhöjningen ej enligt 13 § skall tillgodoräknas såsom sådan slutlig avgift som avses med post 1.

Vid tillämpning av första stycket minskas post 1 med den ej erlagda avgiften eller delen av avgift som avses i 31 §.

**33 §** Om ej annat följer av andra stycket, utgör den extra avgiften produkten av dels ett tal som motsvarar det antal basbelopp som den obetalda avgiften eller den obetalda delen av avgiften avsåg, dels det basbelopp som gällde vid ingången av det år under vilket den återbetalningsskyldige fyllde 65 år eller, i fråga om extra avgift för dödsbo, vid ingången av året närmast före det år under vilket dödsfallet inträffat.

Extra avgift får icke bestämmas till högre belopp än att summan av avgiften och av posterna 1 och 2 i 32 § uppgår till högst det belopp som avses i 23 § första stycket eller 24 § första stycket.

**34 §** Extra avgift skall erläggas på tid som centrala studiehjälpdsnämnden bestämmer.

**35 §** I fråga om extra avgift äger 28 och 29 §§ motsvarande tillämpning.

**36 §** Om synnerliga skäl föreligger, får den som är skyldig att erlägga extra avgift efter ansökan medges befrielse helt eller delvis från avgiften. Ansökan skall ges in till centrala studiehjälpdsnämnden.

**37 §** Avgiftsbelopp som ej erlagts inom föreskriven tid får uttagas genom utmätning utan föregående dom eller utslag.

### **Återbäring av avgift**

**38 §** Överstiger det belopp som den återbetalningsskyldige erlagt såsom preliminär avgift motsvarande slutliga avgift, är den återbetalningsskyldige berättigad att efter ansökan återfå det överskjutande beloppet. Ansökan om återbäring skall ha kommit in till centrala studiehjälpdsnämnden inom två månader efter det den återbetalningsskyldige fått underrättelse om beslutet angående den slutliga avgiften.

Befrias återbetalningsskyldig helt eller delvis från preliminär avgift, kvarstående avgift, extra avgift, tilläggsavgift eller påminnelseavgift som han erlagt, skall han utan ansökan återfå vad han erlagt för mycket, om ej annat följer av 39 §.

Belopp som den återbetalningsskyldige erlagt som preliminär avgift för det år under vilket han avlidit skall utan ansökan återbäras till dödsboet.

**39 §** Beslut om befrielse från preliminär avgift enligt 17 § föranleder ej återbäring av redan erlagt belopp.

Om synnerliga skäl föreligger, är dock den återbetalningsskyldige efter ansökan berättigad att återfå för mycket erlagd preliminär avgift. Ansökan skall ges in till centrala studiehjälpdsnämnden.

**40 §** Häftar den, som är berättigad att återfå avgift enligt 38 eller 39 §, för preliminär avgift, kvarstående avgift, extra avgift, tilläggsavgift eller påminnelseavgift som förfallit till betalning, har han rätt att utfå endast vad som överstiger det obetalda beloppet.

### **Särskilda bestämmelser**

**41 §** Bestämmelse i detta kapitel om studerande som är gift skall tillämpas endast om äktenskapet ingåtts senast under kalenderåret närmast före det för vilket avgift skall utgå.

**42 §** Bestämmelse i detta kapitel som gäller studerande som är gift äger motsvarande tillämpning på den som utan att vara gift lever tillsammans med annan person, med vilken han tidigare varit gift eller med vilken han gemensamt har eller har haft barn.

**43 §** Preliminär avgift, slutlig avgift och extra avgift avrundas till helt kronotal vid öretal under 50 nedåt och vid annat öretal uppåt.

**44 §** När slutlig avgift fastställts för ett avgiftsår, bortfaller skyldigheten att erlægga sådan obetald del av motsvarande preliminära avgift som överstiger den slutliga avgiften.

Avlider återbetalningsskyldig bortfaller skyldigheten att erlægga obetald preliminär avgift för det år under vilket dödsfallet inträffat.

Bestämmelse om obetald preliminär avgift i första eller andra stycket äger motsvarande tillämpning på påminnelseavgift som belöper på den obetalda avgiften.

**45 §** Belopp som någon är berättigad att återfå enligt 38 eller 39 § men som enligt 40 § ej återbäres på grund av att viss avgift ej erlagts räknas såsom avbetalning på den obetalda avgiften.

Sådant överskjutande belopp som avses i 38 § första stycket och som ej återbäres på grund av att den återbetalningsskyldige ej begär det jämställs med slutlig avgift för året. Bestämmelserna i 13 § andra stycket äger ej tillämpning.

**46 §** I fråga om betalning enligt 14 § gäller bestämmelser som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**47 §** Det åligger återbetalningsskyldig att lämna centrala studiehjälpsnämnden de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av detta kapitel. I fråga om omyndig åvilar uppgiftsskyldigheten förmyndaren.

De uppgifter om personliga och ekonomiska förhållanden som lämnas i ansökan om befrielse från preliminär avgift eller i annan handling som är avsedd att ligga till grund för bestämmande av avgift skall avges på heder och samvete.

Närmare bestämmelser om uppgiftsskyldigheten meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

**48 §** Myndighet är skyldig att på begäran lämna centrala studiehjälpsnämnden uppgift om sådana förhållanden i fråga om namngiven person som är av betydelse för tillämpningen av detta kapitel.

## **6 kap. Övriga bestämmelser**

**1 §** Lagen (1969: 93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt äger tillämpning på annat studiestöd än förlängt barnbidrag om

studiestödet sökts efter varsel om eller utbrott av arbetskonflikt. Dock äger lagen icke tillämpning på studiestöd åt handikappad som av medicinska eller sociala skäl behöver utbildning på grund av handikappet.

**2 §** Har någon uppburit studiestöd obehörigen eller med för högt belopp och har han insett eller bort inse detta, kan vad för mycket utgått genast återkrävas.

Avbryter någon sina studier, äger första stycket motsvarande tillämpning beträffande uppburet studiestöd som avser tiden efter avbrottet.

På studiemedel enligt 4 kap. som återkräves enligt första eller andra stycket utgår ränta från den dag när medlen uppburits efter en räntesats som vid varje tidpunkt med två procent överstiger normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Om särskilda skäl föreligger, kan återbetalningsskyldig befrias helt eller delvis från skyldighet att erlägga ränta.

**3 §** Fordran på studiestöd kan ej överlätas eller tagas i mät för gäld.

**4 §** Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpnsnämnden.

### Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973, då förordningen (1964: 400) om förlängt barnbidrag, studiemedelsförordningen (1964: 401), studiehjälpsreglementet (1964: 402), förordningen (1967: 882) om studiemedelsavgifter och lagen (1971: 153) om extra studiemedel upphör att gälla.

2. Äldre bestämmelser äger fortfarande tillämpning i fråga om utbildning under sådant läsår som pågår vid ikraftträdandet av denna lag.

3. Studerande som avses i 4 kap. 2 § och som med stöd av 2. får studiehjälp enligt äldre bestämmelser, kan erhålla studiehjälp i form av extra studielån enligt bestämmelser som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden. I fråga om återbetalning av extra studielån äger studiehjälpsreglementet (1964: 402) motsvarande tillämpning.

4. Beslut om studiehjälp, studiemedel eller studiemedelsavgift som meddelats före den 1 juli 1973 och som avser även andra halvåret 1973 skall alltså gälla.

5. Studerande som avses i 4 kap. 2 § och som före den 1 juli 1973 påbörjat utbildning, vid vilken enligt äldre bestämmelser studiehjälp utgått, har rätt till studiemedel enligt de nya bestämmelserna under återstående del av utbildningen utan hinder av 4 kap. 9 §, om ej annat följer av 4. Närmare bestämmelser härom meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av centrala studiehjälpsnämnden.

6. Bestämmelserna i 22 §, 23 § andra och tredje styckena samt 24 § studiehjälpsreglementet (1964: 402) äger fortfarande tillämpning med avseende på studielån som beviljats enligt studiehjälpsreglementet.

7. Vid tillämpningen av 4 kap. 8 § skall med termin, för vilken den studerande uppburit studiemedel, jämföras termin, för vilken han fått studiemedel enligt studiemedelsförordningen (1964: 401) eller stipendium eller lån enligt reglementet (1939: 290) för utdelning av räntefria lån för universitetsstudier, kungörelsen (1946: 676) angående statlig kreditgaranti för lån åt den, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, kungörelsen (1948: 210) angående statlig kreditgaranti för lån åt den, som genomgått polisskola, kungörelsen (1950: 469) angående studielån med statlig kreditgaranti eller reglementet (1953: 366) för utdelning av statsstipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter.

8. Är studerande skyldig att erlagga ränta för lån, som utelämnats enligt någon av de vid 7. nämnda författningarna, får när studiemedel beviljas honom det belopp, vartill han är berättigad enligt 4 kap. 10 och 12—23 §§ denna lag, överskridas med så mycket som svarar mot den ränta, som förfaller till betalning under tid för vilken studiemedlen är avsedda.

9. Under år för vilket studiestöd utgår till studerande med stöd av de nya bestämmelserna är den studerande ej skyldig att erlagga ränta eller amortering på studielån som han fått enligt studiehjälpsreglementet (1964: 402). Ränta på studielån, som belöper på sådant år, erlägges med lika stora annuiter under den i amorteringsplanen för lånet fastställda amorteringstiden.

10. Doktorandstipendium till studerande som bedriver studier för vinnande av doktorsgrad skall vid tillämpning av 4 kap. 21 § alltså anses som inkomst.

11. De nya bestämmelserna om återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel gäller även återbetalningspliktiga studiemedel som uppburits före den 1 juli 1973 enligt studiemedelsförordningen (1964: 401) eller lagen (1971: 153) om extra studiemedel.

12. De ytterligare föreskrifter som behövs i samband med införandet av studiestödslagen meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

## 2 Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, att 9 kap. 3 a § föräldrabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

### 9 kap.

#### 3 a §<sup>1</sup>

Underårig, som har fyllt aderton år, får själv upptaga statligt lån, som syftar till att bereda honom hjälp till utbildning eller bosättning. Han får själv råda över medel, som uppburits på grund av sådant lån eller såsom statligt bidrag till hans utbildning. Detsamma gäller avkastningen av sådana medel och vad som trätt i deras ställe. I fråga om rätt för förmyndaren att omhändertaga egendomen äger 3 § andra stycket motsvarande tillämpning.

|                                                                                                      |                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|
| Första stycket gäller ej studiehjälp enligt <i>studiehjälpsreglementet</i> den 4 juni 1964 (nr 402). | Första stycket gäller ej studiehjälp enligt <i>studiestödslagen</i> (1973: 000). |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1969: 157.

**Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 mars 1973.**

*Närvarande:* Ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter vissa frågor om *studiesocialt stöd* och anför.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 502 och 530) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1973/74 beräkna

1. till *Studiebidrag m. m.* ett förslagsanslag av 544 000 000 kr.
2. till *Studiemedelsfonden* ett investeringsanslag av 455 000 000 kr.

Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

## 1 Inledning

Vid 1964 års riksdag fattades beslut om en ändring av formerna för det statliga studiesociala stödet för utbildning efter grundskolan. På grundval av förslag från studiehjälpstutredningen (SOU 1963: 48) och studiesociala utredningen (SOU 1963: 74) skapades genom statsmakternas beslut (prop. 1964: 138, SäU 1964: 1, rskr 1964: 290) två stödformer, studiehjälp vid studier på gymnasial nivå och studiemedel vid studier på i huvudsak eftergymnasial nivå.

1964 års beslut har kompletterats i vissa avseenden. Sålunda fattade 1965 års riksdag beslut om bl. a. höjning av det s. k. förlängda barnbidraget (prop. 1965: 109, 2LU 1965: 50, rskr 1965: 283). Vid 1967 års riksdag fattades beslut om dels en förbättring av förmånerna inom vuxenutbildning, dels en ändring av grunderna och beloppen för resettillägg till studiebidrag (prop. 1967: 85, 2LU 1967: 45, rskr 1967: 290). Vid 1969 års riksdag aktualiserades i en särskild proposition (1969: 16, SU 1969: 51, 2LU 1969: 38, rskr 1969: 192 och 213) en rad förbättringar på det studiesociala området. Reformförslagen innebar bl. a. att det inkomstprövade tillägget höjdes och att maximibeloppet för lån från allmänna studielånefonden höjdes från 5 000 kr. till 6 500 kr. Reformförslaget innebar vidare att en strikt gränsdragning gjordes mellan yngre och äldre elever. Gränsen fastställdes till 20 år. Förslaget tog också fasta på de vuxenstuderande. Åldersgränsen för erhållande av studiemedel höjdes från 40 till 45 år. De vuxenstuderande fick genom förslaget möjlighet till partiell befrielse från skyldighet att betala tillbaka studielån från allmänna studielånefonden.

En särskild proposition med förslag om förbättringar på det studiesociala området behandlades av 1970 års riksdag (prop. 1970: 77, SU 1970: 116, 2LU 1970: 50, rskr 1970: 284 och 290). Förslagen innebar bl. a. en höjning av studiebidraget och det förlängda barnbidraget inom studiehjälpssystemet från 75 kr. till 100 kr. i månaden, en höjning av inackorderingstillägget från 100 kr. till 125 kr. i månaden samt en höjning av resettilläggen med 10 kr. i varje avståndsklass. I propositionen behandlades även frågan om studiemeritering för studiemedel.

Vid 1971 års riksdag fattades beslut om att studiemedel skall kunna utgå för deltidsstuderande samt om fria läromedel för elever vid statliga utbildningsanstalter inom studiehjälpens område (prop. 1971: 37, SFU 1971: 28, rskr 1971: 171). Dessutom fattades beslut om en höjning av resettilläggen med 10 kr. i varje avståndsklass. Vid samma riksdag fattades också beslut om nya regler om studiestöd för utländska studerande (prop. 1971: 81, SFU 1971: 29, rskr 1971: 185).

Beslut om förbättringar på det studiesociala området fattades av

1972 års riksdag (prop. 1972: 27, SfU 1972: 20, rskr 1972: 148). Propositionen innehöll förslag om regler för det inkomstprövade tillägget motsvarande dem som gäller för det statliga bostadstillägget, en höjning av det behovsprövade tillägget från 75 till 90 kr. i månaden och en höjning av resetillägget från 60—120 kr. till 65—130 kr. i månaden. Dessutom fattades principbeslut om att överföra äldre studerande som tillhör studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet samt om ett enhetligt studiekreditsystem som innebär att yngre studerande inom studiehjälpssystemet skall erhålla studiekredit i form av återbetalningspliktiga studiemedel. Dessa sistnämnda reformer föreslogs träda i kraft den 1 juli 1973.

1968 års studiemedelsutredning<sup>1</sup> har med skrivelse den 26 november 1971 överlämnat betänkandet (SOU 1971: 87) Reformen inom studiemedelssystemet, vari behandlas frågor om maximibelopp för studerande inom studiemedelssystemet, regler vid behovsprövning av studiemedel med hänsyn till makes ekonomi samt regler för barn tillägg. Efter remiss har yttranden avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), centrala studiehjälpnämnden (CSN), universitetskanslersämbetet (UKÄ) och familjepolitiska kommittén. Vidare har yttranden avgetts av Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Svenska kommunförbundet, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Studentbostadsstiftelserna i Uppsala, Lund och Göteborg, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU), Centerns ungdomsförbund (CUF), Moderata ungdomsförbundet (MUF), Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund och Moderata samlingspartiets kvinnoförbund. Dessutom har yttranden inkommit från Fredrika Bremer-förbundet, Umeå studentkår, teknologorganisationen, Reftec, Vuxenstuderandes riksförbund (VRO), Elevförbundet och Sveriges sjuksköterske-  
elevers förbund (SSEF).

CSN har i skrivelse den 15 december 1971 lagt fram förslag till ekonomiskt stöd till hemresor för inackorderade elever. Efter remiss har yttranden avgetts av riksrevisionsverket (RRV), postverket, SÖ, statens järnvägar (SJ), Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Riksförbundet Hem och skola, Elevförbundet, Sveriges elevers centralorganisation (SECO), Sveriges folkhögskolelevers förbund (SFEF), Linjeflyg AB, Svenska Järnvägsföreningen och Svenska buss-  
trafikförbundet.

RRV har i skrivelse den 8 februari 1972 lagt fram förslag angående

<sup>1</sup> Förre riksdagsmannen Börje Nilsson, ordförande, rektorn Stig Andersson, kanslichefen Stig Mattsson, filosofie studeranden Staffan Nilsson och riksdagsledamoten Ingrid Sundberg.

sjukförsäkring för studerande. Samrådsmyndigheter till RRV har varit CSN, riksförsäkringsverket och socialstyrelsen. Efter remiss har yttranden avgetts av UKÄ och SÖ. Vidare har yttranden avgetts av TCO, SACO, SFS och Elevförbundet. Dessutom har yttranden inkommit från Uppsala studentkår, teknologorganisationen Reftec och Sveriges studentkuratorer.

I skrivelse den 23 augusti 1972 har CSN inkommit med sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 för den studiesociala verksamhet som sorterar under CSN och studiemedelsnämnderna.

CSN har vidare i skrivelse den 29 november 1972 lämnat förslag till bestämmelser avseende överförande av s. k. äldre studerande inom studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet samt omläggning av studiekrediten till s. k. yngre elever i gymnasial utbildning. Efter remiss har yttranden avgetts av RRV, SÖ, UKÄ och 1968 års studiemedelsutredning. Vidare har yttranden avgetts av SFS, VRO, SFEF, SSEF och SECO. Dessutom har yttranden inkommit från Sveriges skolkuratorers förening och Svenska bankföreningen.

## 2 Gällande bestämmelser om studiestöd

Till studerande i gymnasieskolan, folkhögskolan m. fl. läroanstalter utgår *studiehjälp* enligt bestämmelserna i studiehjälsreglementet (1964: 402, omtryckt 1970: 267, ändrat senast 1972: 383) i form av studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag samt studielån. Tillämpningsbestämmelser till studiehjälsreglementet finns i studiehjälskungörelsen (1964: 502, omtryckt senast 1971: 336, ändrad senast 1972: 257). Förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiehjälp utgår finns i kungörelsen (1972: 310) om läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiehjälp utgår. För elever i grundskolan och motsvarande skolformer utgår förmåner enligt förordningen (1964: 400) om förlängt barnbidrag (ändrad senast 1972: 382) och kungörelsen (1964: 503) med tillämpningsbestämmelser till förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag (ändrad senast 1972: 227).

Studiehjälp enligt studiehjälsreglementet utgår för läsår eller kurs-tid i princip fr. o. m. kvartalet efter det, under vilket den studerande fyllt 16 år.

*Studiebidrag och förlängt barnbidrag* utgår med 110 kr. i månaden.

Härutöver kan *inkomstprövat tillägg* utgå fr. o. m. kvartalet efter det, under vilket den studerande fyllt 17 år. Till grund för inkomstprövningen ligger den studerandes och hans föräldrars sammanlagda taxerade inkomst vid senaste taxering till statlig inkomstskatt. Den taxerade inkomsten får inte överstiga 26 000 kr. Om emellertid elevens föräldrar har vårdnaden om annat barn än eleven eller om föräldrarna

är pliktiga att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utge underhållsbidrag till sådant annat barn, kan inkomstprövat tillägg utgå till elev som inte är gift även om inkomsten överstiger 26 000 kr. Detta gäller endast om det andra barnet är under 17 år eller att barnet som yngre elev bedriver studier vid sådan läroanstalt vid vilken studiehjälp utgår. Överstiger elevens och föräldrarnas sammanlagda förmögenhet 50 000 kr. skall en femtedel av det överskjutande beloppet jämföras med taxerad inkomst. Inkomstprövat tillägg utgår med högst 75 och lägst 20 kr. per månad. Tilläggets storlek vid olika taxerad inkomst framgår av följande uppställning.

| Taxerad inkomst | 0 sys-<br>kon | 1 sys-<br>kon | 2 sys-<br>kon | 3 sys-<br>kon | 4 sys-<br>kon | <sup>1</sup> |
|-----------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------------|
| 0—21 000        | 75            | 75            | 75            | 75            | 75            |              |
| 21 100—22 000   | 65            |               |               |               |               |              |
| 22 100—23 000   | 55            |               |               |               |               |              |
| 23 100—24 000   | 45            |               |               |               |               |              |
| 24 100—25 000   | 35            |               |               |               |               |              |
| 25 100—26 000   | 25            | 70            | 75            | 75            | 75            |              |
| 26 100—27 000   |               |               |               |               |               |              |
| 27 100—28 000   |               |               |               |               |               |              |
| 28 100—29 000   |               |               |               |               |               |              |
| 29 100—30 000   |               |               |               |               |               |              |
| 30 100—31 000   |               | 55            | 40            | 20            | 55            |              |
| 31 100—32 000   |               |               |               |               |               |              |
| 32 100—33 000   |               |               |               |               |               |              |
| 33 100—34 000   |               |               |               |               |               |              |
| 34 100—35 000   |               |               |               |               |               |              |
| 35 100—36 000   |               | 40            | 25            | 60            | 35            |              |
| 36 100—37 000   |               |               |               |               |               |              |
| 37 100—38 000   |               |               |               |               |               |              |
| 38 100—39 000   |               |               |               |               |               |              |
| 39 100—40 000   |               |               |               |               |               |              |
| 40 100—41 000   |               | 25            |               |               |               |              |
| 41 100—42 000   |               |               |               |               |               |              |
| 42 100—43 000   |               |               |               |               |               |              |

<sup>1</sup> Vid fler än fyra syskon kan inkomstprövat tillägg utgå även om föräldrarnas taxerade inkomst överstiger 43 000 kr.

Om elevens och föräldrarnas sammanlagda taxerade inkomst vid senaste taxering till statlig inkomstskatt inte överstiger 21 000 kr. och om synnerligen stort behov av ytterligare studiehjälp föreligger, kan *behovsprövat tillägg* utgå med högst 90 kr. i månaden. Vid behovsprövningen — som görs av CSN — utgår man från årsinkomsten vid ansökningsstillfället (räknat före skatt och innefattande även icke skattepliktiga inkomster såsom sjukpenning, bostadstillägg, arbetslöshetsbidrag etc.).

Är den studerande i behov av inackordering, utgår *inackorderings-tillägg* med 125 kr. i månaden. *Resetillägg* med 65—130 kr. i månaden utgår för dagliga resor mellan hem och skola. Tillägg utgår endast om avståndet är minst 6 km.

Här beskrivna förmåner utgår till den som fyller högst 19 år (yngre

elev) under det kalenderår då läsåret eller kursen börjar. För kurstid efter den 30 juni det kalenderår, då den studerande fyller 20 år, gäller detta endast om denna kurstid omfattar mindre än två månader. Till övriga (äldre) studerande utgår förhöjt studiebidrag om 175 kr. i månaden.

*Studielån* kan efter behovsprövning utgå med högst 6 500 kr. för ett läsår. Vid prövningen tas för yngre studerande hänsyn till den studerandes och föräldrarnas inkomst och förmögenhet. Om synnerliga skäl föreligger kan studerande, som bedriver heltidsstudier och som har försörjningsplikt mot barn, erhålla studielån med högre belopp.

De studerande vid eftergymnasiala läroanstalter erhåller studie- medel enligt bestämmelserna i studiemedelsförordningen (1964: 401, omtryckt 1970: 266, ändrad senast 1972: 182). Tillämpningsföreskrifter till studiemedelsförordningen finns i studiemedelskungörelsen (1964: 592, omtryckt 1971: 352). Förteckning över studiemedelsberättigade läroanstalter finns i kungörelsen (1972: 311) om läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiemedel utgår.

Studiemedel består av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Studiemedlen är indexreglerade och utgår per år med 140 % av basbeloppet inom den allmänna försäkringen, dvs. med nu gällande basbelopp totalt 10 640 kr. Om den studerande har vårdnaden om barn, kan dessutom utgå barntillägg med 25 % av basbeloppet (f. n. 1 900 kr.) för varje barn under 16 år. Extra studiemedel kan vidare utgå om synnerliga skäl föreligger. Av studiemedlen utgör 1 750 kr. ett studiebidrag, medan återstoden skall återbetalas under normalt 20—25 år.

Studiemedel utgår med hänsyn till den studerandes studiemeriter samt de ekonomiska resurser över vilka den studerande förfogar. Under de två första terminerna erhålls dock studiemedel utan prövning av studiemeriterna.

Studiemedel beviljas av studiemedelsnämnderna.

Studiemedlen återbetalas genom årliga avgifter.

Återbetalningen sker enligt studiemedelsförordningen, förordningen (1967: 882) om studiemedelsavgifter (ändrad senast 1972: 183) och kungörelsen (1967: 883) om studiemedelsavgifter. Återbetalningen påbörjas i regel tredje året efter det att studiemedel lyfts sista gången och pågår i regel tills den återbetalningsskyldige fyllt femtio år. Studiemedlen såväl som återbetalningsbeloppen är indexreglerade genom anknytning till basbeloppet i den allmänna försäkringen. Ränta utgår ej.

Studiemedel kan även utgå för deltidstudier för dem som studerar på minst halvtid. Förutsättningen är att godtagbara skäl finns till att studierna bedrivs på deltid. Studiemedel till deltidstuderande utgår med hälften av vad som utgår till heltidstuderande, dvs. med 35 % av basbeloppet per termin. Barntillägg utgår med samma belopp som till heltidstuderande.

### 3 1968 års studiemedelsutrednings betänkande Reform- mer inom studiemedelssystemet

#### 3.1 Betänkandets innehåll

1968 års studiemedelsutredning har den 26 november 1971 överlämnat sitt betänkande (SOU 1971:87) Reformmer inom studiemedelssystemet. I betänkandet behandlas frågor om maximibelopp för studerande inom studiemedelssystemet, regler vid behovsprövning av studiemedel med hänsyn till makes ekonomi samt regler för barntillägg.

#### 3.2 Studiemedlen och studentbostadshyrorna

##### 3.2.1 Gällande bestämmelser

De första statliga åtgärderna för att befrämja byggande av studentbostäder tillkom efter andra världskrigets slut i samband med en ökad tillströmning av studerande till universitet och högskolor.

Studentsociala utredningen, 1955 års universitetsutredning och 1963 års universitets- och högskolekommitté behandlade frågan om bostäder för studerande.

I prop. 1965:141 angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m. anförde föredragande statsrådet att särskilda kategoribostäder för studerande även fortsättningsvis måste planeras för att åstadkomma ett tillfredsställande utbud av genomgångsbostäder på universitets- och högskoleorterna (SU 1965: 173 och 195, rskr 1965: 411).

Därefter har emellertid andra ungdomsgrupper än studerande krävt att alla icke hemmaboende ungdomar skall få samma möjligheter till ett välordnat boende som de studerande. Ungdomsbostadsutredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1970: 43) Ungdomsbostad, att de speciella kategoribostäderna för studerande skulle ersättas med servicebostäder för ungdomar. Med anledning av detta förslag har i prop. 1971: 13 föreslagits att man successivt ombildar studentbostadsföretagen och att andra än studerande skall få tillgång till sådana bostäder (CU 1971: 12, rskr 1971: 92).

Studentbostaden i form av enkelrum är vanligen på 12–14 m<sup>2</sup> vartill kommer tambur, garderobsyta m. m., vilket gör att den sammanlagda våningsytan för enkelrum är ca 19–20 m<sup>2</sup>. Enkelrummen hyrs alltid ut möblerade. På samtliga orter med studentbostäder finns särskilda studentbostadsföretag. Dessa företag skall arbeta utan enskilt vinstsyfte. I styrelsen skall ingå kommunal representation. Huvudmannaskapet för studentbostadsföretagen skall ligga hos de obligatoriska studentsammanslutningarna.

Genom beslut av 1950 års riksdag infördes de första statliga åtgärderna för att stödja studentbostadsbyggandet. Efter beslut av 1957 års

riksdag utgick subventionerna i form av ränte- och amorteringsfria tillägglån/bostadslån, som kunde uppsägas eller avskrivas efter en tioårsperiod. För rum i kategorihus fastställdes lånebeloppet till 5 000 kr., för insprängda rum till 3 000 kr. samt för familjebostäder i kategorihus till högst 10 000 kr. och för insprängda familjebostäder till högst 6 000 kr. Dessutom ställde resp. kommun tomtmark till förfogande utan kostnad.

Genom beslut av 1967 års riksdag (prop. 1967: 100, SU 1967: 100, rskr 1967: 265) slopades den räntefria och stående lånedelen fr. o. m. årsskiftet 1967/68. Dessutom utgick villkoren om kommunal markupplåtelse ur lånevillkoren från samma tidpunkt. Riksdagens beslut innebar också att kapitalkostnaderna för studentbostäder skall omfördelas i tiden på samma villkor som för övriga bostäder. Studentbostäder jämföras nu med allmännyttiga bostadsföretag. Dessa erhåller bostadslån, utöver sedvanliga enhetslån, med 30 % av låncunderlaget in till 100 % av pantvärdet. Vissa speciella bestämmelser beträffande fördjupning av bostadslån och för pantvärdets beräkning gäller för lån till studentbostadshus.

Som en följd av omläggningen av lånevillkoren för studentbostadsbyggandet beslöt riksdagen att tidigare utgivna tillägglån/bostadslån successivt skall uppsägas till betalning efter hand som den tioåriga ränte- och amorteringsfria perioden löper ut. Bakgrunden till riksdagens beslut var främst att nyproducerade hus, uppförda enligt de nya lånevillkoren, skulle komma att få en högre hyresnivå än det äldre subventionerade bostadsbeståndet.

I regel sköter studentbostadsföretaget på orten planering, projektering och förvaltning av studentbostäder. Studentbostadsproduktionen på resp. kårort bestäms av flera samverkande faktorer, bl. a. prognoser på tillströmningen av studerande, de studerandes ålder och civilstånd samt boendearter på den öppna marknaden.

I följande tabell visas tillgången på studentbostäder våren 1971.

*Tillgången på studentbostäder vårterminen 1971 fördelad på enkelrum och familjebostäder*

| Ort                   | Enkelrum <sup>1</sup> | Familjebostäder |
|-----------------------|-----------------------|-----------------|
| Göteborg              | 3 957                 | 960             |
| Linköping             | 1 418                 | 194             |
| Lund                  | 6 677                 | 1 181           |
| Stockholm             | 5 074                 | 1 148           |
| Umeå                  | 2 965                 | 692             |
| Uppsala               | 8 395                 | 1 290           |
| Karlstad <sup>2</sup> | 235                   | 100             |
| Växjö                 | 156                   | 59              |
| Örebro                | 1 188                 | 320             |
|                       | <b>30 065</b>         | <b>5 944</b>    |

<sup>1</sup> Vissa dubletter har förts till familjebostäder.

<sup>2</sup> Avser uppgifter vårterminen 1970.

Studiemedelsutredningen har låtit bearbeta undersökningsmaterial från kårobligatorieutredningens undersökning om studentsammanslutningens verksamhet för att få en bild av de studerandes boendeförhållande.

Dominerande alternativ är egen lägenhet 32,9 %, studentbostad 28,1 % och boende i hemmet 17,9 %. Det är främst gifta, som utgör en fjärdedel av populationen, och sammanboende som bor i egen lägenhet. Dessa är också äldre än de som bor i studentbostad samt har i tre fall av fyra ett eller flera barn. Den övervägande delen av de studerande som bor i studentbostad är i åldern 21 till 25 år och har studerat två till fem terminer. I stor utsträckning kommer dessa studerande från annan ort än studieorten. De hemmaboende är något yngre än de som bor i studentbostad.

### 3.2.2 Hyresnivå

En klar skillnad i hyresnivån mellan olika studentbostäder finns trots tillämpning av hyresutjämningsystem. Skillnaden beror främst på finansieringsformen och fastighetens ålder.

Hyresnivån uppvisar en kraftig spridning såväl inom som mellan kår-orterna. Medianhyran för samtliga studentbostäder i landet torde kunna uppskattas till 2 600—2 800 kr. per år, vilket ger en månadshyra av omkring 225 kr. Studentbostäderna i Stockholm, Göteborg och Umeå har totalt sett en högre medianhyra än Uppsala och Lund. I Göteborg har 86 % av enkelrumsbeståndet en högre hyresnivå än medianhyran för landets studentbostäder i övrigt. Stockholm och Umeå har något högre hyresnivå än medianhyran. Medianhyran i Stockholm kan uppskattas till 2 900—3 100 kr. per år, vilket motsvarar en månadshyra på ca 250 kr. medan den genomsnittliga månadshyran för Göteborg kan uppskattas till 285 kr.

Samma hyresspridning som utmärker enkelrumsbeståndet kännetecknar också de i studentbostadsbeståndet ingående familjebostäderna. Dessa är emellertid så skiftande beträffande utrymmes- och utrustningsstandard att det är svårt att få någon uppfattning om hyresskillnaden grundar sig på skillnader i finansieringsformen.

*Sammanställning av studentbostadshyror vårterminen 1971, uppdelade på typ av lån fastigheten finansierats med (enkelrum) (procenttal)*

|                                                                 | Hyresnivå i kr. per år |              |              |              |              |                 | Summa % |
|-----------------------------------------------------------------|------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|-----------------|---------|
|                                                                 | Mindre än 1 700        | 1 701- 2 200 | 2 201- 2 700 | 2 701- 3 200 | 3 201- 3 700 | Större än 3 701 |         |
| Hyra i hus finansierade enligt 1950 års beslut                  | —                      | 49           | 44           | 5            | —            | 2               | 100     |
| Hyra i hus finansierade enligt 1957 och 1962 års lånekungörelse | —                      | 11           | 41           | 34           | 6            | 8               | 100     |
| Hyra i hus finansierade enligt 1967 års lånekungörelse          | —                      | —            | 41           | 45           | 13           | 1               | 100     |

*Hyresnivån i familjebostäder vårterminen 1971 (procenttal)*

| Ort         | Hyresnivå i kr. per år |              |              |              |              |              |                 | Summa % |
|-------------|------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|-----------------|---------|
|             | Mindre än 3 700        | 3 701- 4 200 | 4 201- 4 700 | 4 701- 5 200 | 5 201- 5 700 | 5 701- 6 200 | Större än 6 201 |         |
| Göteborg    | —                      | 10           | 16           | 3            | 11           | 29           | 33              | 100     |
| Lund        | 3                      | 18           | 22           | 21           | 28           | 6            | 1               | 100     |
| Stockholm   | —                      | —            | 39           | 12           | 20           | 18           | 11              | 100     |
| Umeå        | —                      | 2            | —            | 16           | 10           | 30           | 42              | 100     |
| Uppsala     | —                      | 7            | 23           | 10           | 34           | 25           | —               | 100     |
| Filialorter | 4                      | —            | 4            | 6            | 46           | 25           | 15              | 100     |
| Totalt      | 1                      | 7            | 22           | 12           | 24           | 20           | 14              | 100     |

Hyresnivån i uthyrningsrum påverkas i hög grad av hyresnivån i studentbostäder. Enligt bostadsstyrelsen skulle hyresnivån i uthyrningsrum vara högre än motsvarande i studentbostadsrum. En viss utjämning torde ha skett mellan uthyrningsrum och studentbostadsrum under de senaste åren. På filialorterna har uthyrningsrummen genomsnittligt något lägre hyror än studentbostadsrummen.

Hyrorna i studentbostäder är genomsnittligt något lägre än hyrorna i andra genomgångsbostäder. Hyrorna i ungdomshotellen ligger i intervallet 200—400 kr. per månad. I genomsnitt är lägenhetsytan per m<sup>2</sup> 2 kr. högre per månad i ungdomshotellen jämfört med studentbostäder, medan servicen är i stort sett densamma.

Enligt ungdomsbostadsutredningen utgjorde medianhyran för ensamstående 12 % av inkomsten. På ungdomshotellen i Stockholm tog hyran upp till 20 % av inkomsten. Den genomsnittliga studentbostadshyran motsvarar i dag under terminstid då den studerande uppbär studiemedel

23—24 % av de maximala studiemedlen. Det bör framhållas att andelarna inte är jämförbara, då någon direkt inkomstskatt som regel inte erläggs av den studerande.

Studiemedelsutredningen har försökt beräkna kommande effekter på hyresnivån i olika typer av studentbostäder. Man kan konstatera att den totala hyresnivån successivt måste höjas på grund av bortfallet och uppsägningen av tillägglånen. Under den kommande tioårsperioden kommer också samtliga återstående ränte- och amorteringsfria lån att sägas upp till betalning. Det genomsnittliga värdet av bortfallna tillägglån per rum utgör 7 645 kr. När återbetalningen av tidigare erhållna tillägglån påbörjas, stiger hyresnivån i dessa studentbostäder med i genomsnitt 4,3 % årligen under närmaste tioårsperiod. Uppsägningen och bortfallet av de ränte- och amorteringsfria tillägglånen kommer att innebära att hyresnivån stiger med ca 4–6 % årligen om man ser till enstaka objekt. Det förefaller enligt studiemedelsutredningen troligt att flertalet studentbostadsföretag kommer att välja paritetsmetoden som återbetalningsform. Under en tioårsperiod skulle då kostnadsökningen för de befintliga studentbostäderna uppgå till 286–373 kr. per rum och år. I nyproduktionen kommer troligen merkostnaderna under den närmaste tioårsperioden att variera mellan 350—621 kr. per rum och år.

Avvecklingen av tillägglånen och tillkomsten av nya lånevillkor kommer sålunda att ge ökad boendekostnad för de studerande som hyr studentbostad. Denna hyresökning väntas vara något större än hyresökningen på den allmänna hyresmarknaden.

### 3.2.3 Utredningens förslag

Studiemedelsutredningen har vid sina överväganden funnit följande alternativ som är möjliga för att kompensera de studerande för ökande boendekostnader:

1. utformandet av ett särskilt bostadstillägg inom studiemedelssystemet för dem som bor i studentbostad,
2. utformandet av ett särskilt bostadstillägg inom studiemedelssystemet som skulle kunna utgå till alla studerande med studiemedel som har en viss hyresnivå oberoende av boendalternativ,
3. en generell höjning av studiemedlens totalbelopp för att ge kompensation för ökade boendekostnader oavsett boendeform och ge ökat utrymme till alternativa boendeformer.

Varken alternativ 1 eller 2 utgör enligt studiemedelsutredningens mening någon lämplig lösning för att kompensera ökade boendekostnader utan utredningen förordar alternativ 3, dvs. en generell höjning av studiemedelsbeloppet. Studiemedelsutredningen föreslår att studiemedelsbeloppet per termin som nu utgör 70 % av basbeloppet enligt allmänna försäkringen höjs till 75 %. För deltidsstuderande föreslås en höjning

från 35 % av basbeloppet per termin till 37,5 %. Studiemedelsutredningen har inte prövat frågan om hur den föreslagna höjningen av studiemedlens maximibelopp skall fördelas på studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel.

### 3.3 Behovsprövning gentemot makes ekonomi

#### 3.3.1 Nuvarande regler

Studiemedel reduceras med hänsyn till makes inkomst med en tredjedel av den del av inkomsten som överstiger 140 % av basbeloppet per termin. Studiemedelsbeloppet reduceras vidare med hänsyn till egen och makens förmögenhet så att avdrag görs med en femtedel av vardera egen och makens förmögenhet överstigande sex basbelopp.

Prövning mot makes ekonomi görs endast då makarna sammanbor under själva studietiden. Om makarna inte sammanbor under studietiden inverkar den andres inkomst eller förmögenhet inte på studiestödet. Studerande som sammanbor med annan person utan att äktenskap ingåtts, behöver inte uppge den andre partens inkomst eller förmögenhet, eftersom prövning mot dennes ekonomi inte sker.

Extra studiemedel kan beviljas utöver maximibeloppet om synnerliga skäl föreligger. Sådant skäl är bl. a. kostnader för dubbel bosättning i det fall den studerande har familj som bor på annan ort än studieorten.

Bestämmelserna i studiemedelssystemet torde i ett antal fall ha medfört, att en gift studerande formellt kan ha bosatt sig på annan adress än maken, men trots detta levt tillsammans med denne under övervägande delen av studietiderna. Han har därigenom undgått prövningen gentemot makens ekonomi. Studiemedelsnämnderna har haft små möjligheter att kartlägga omfattningen av sådant missbruk.

#### 3.3.2 Utredningens förslag

Studiemedelsutredningen framhåller att hänsynstagandet till makes ekonomi vid tilldelning av studiemedel är en av de punkter i studiemedelssystemet som utsatts för omfattande kritik. Kritikerna framhåller att varje person bör, oavsett civilstånd och försörjningsplikt, betraktas som självständig individ även i utbildningshänseende. I den principiella kritiken har den nyligen införda skattereformen använts som exempel på det nya synsätt på makars ekonomiska självständighet, som också borde omfatta studiemedelssystemet. Behovsprövningen mot makes inkomst har också fått särskild aktualitet i samband med CSN:s förslag om överförande av äldre elever inom studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet.

Studiemedelsutredningen delar den principiella inställningen att alla, oavsett kön, samlevnadsformer och ekonomisk standard, så långt det

kan anses rimligt med hänsyn till utvecklingen i övrigt i samhället, skall betraktas som ekonomiskt självständiga individer. Enligt studiemedelsutredningen finns det emellertid också vägande skäl som talar för ett bibehållande av någon form av behovsprövning.

Enligt studiemedelsutredningen kan man t. ex. inte finna stöd i nuvarande äktenskapslagstiftning för att man i dag helt skall bortse från de förpliktelser mot varandra, som lagen bjuder makarna. Enligt giftermålsbalken betraktas familjen som en ekonomisk enhet och makarna skall var för sig efter förmåga bidra till familjens underhåll. Till familjens underhåll räknas vad som erfordras för den gemensammaushållningen och tillgodoseendet av vardera makens särskilda behov, vilket bl. a. kan innefatta utgifter för den ene makens studier.

Inom nuvarande skattelagstiftning är principen om individuell behandling av gifta makar inte helt genomförd. Bl. a. på grund av arbetsmarknads- och socialpolitiska skäl erhåller förvärvsarbetande gift person med hemmavarande make en skattereduktion på högst 1 800 kr. Nämda skatteavdrag utgår även om hemmavarande make påbörjar studier och under tiden uppbär studiemedel. Skulle behovsprövningen i studiemedelsystemet beträffande makes inkomst helt slopas, borde konsekvensen av detta bli att skattereduktionen ej skulle utgå när hemmavarande make påbörjar studier och under tiden uppbär studiemedel.

Enligt studiemedelsutredningens uppskattning skulle kostnaderna för ett fullständigt slopande av makeprövningen uppgå till ca 114 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Studiemedelsutredningen har kommit till den slutsatsen att det i dagens läge inte finns tillräckligt starka motiv för att helt slopa behovsprövningen mot makes inkomst. Emellertid är nuvarande regler för prövning av studiemedel mot makes inkomst alltför restriktiva.

Kvarstår behovsprövningen mot makes inkomst, vilket utredningen förordar, är det tre olika grupper som även fortsättningsvis omfattas av denna prövning. Den första gruppen utgörs av gifta där båda förvärvsarbetar och en av dem övergår till studier, den andra gruppen består av studerande som under pågående utbildning avser att ingå äktenskap med person som förvärvsarbetar, den tredje gruppen utgörs av hemmavarande med förvärvsarbetande make och där den hemmavarande maken önskar påbörja studier.

Studiemedelsutredningen har bl. a. diskuterat följande alternativ för en reformering av reglerna för prövning gentemot makes inkomst:

1. Höjning av nuvarande fribelopp (140 % av basbeloppet per termin) med oförändrad reduktionsfaktor (nu 1/3).
2. Oförändrad/alternativt höjd fribeloppsgräns, men med ändrad reduktionsfaktor.
3. Oförändrad/alternativt höjd fribeloppsgräns, varvid dock viss del av studiemedlen utgör ett minimibelopp.

Effekter på familjens nettobehållning (inkomst efter skatt och studiemedel), då den ena maken har inkomst av t. ex. förvärvsarbete och den andra studerar, vid nuvarande fribelopp om 140 % för prövning mot makes inkomst och vid förhöjt fribelopp om 170, 230 resp. 250 % av basbeloppet för termin. Basbeloppet = 6 900 kr. (Beloppen avser år)

| Makes<br>brutto-<br>inkomst | Makes<br>netto-<br>inkomst <sup>1</sup> | Studiemedel        |                    |                    |                    | Gemensam nettobehållning (inkomst efter<br>skatt och studiemedel) |                    |                    |                    |
|-----------------------------|-----------------------------------------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|-------------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------|--------------------|
|                             |                                         | fribelopp<br>140 % | fribelopp<br>170 % | fribelopp<br>230 % | fribelopp<br>250 % | fribelopp<br>140 %                                                | fribelopp<br>170 % | fribelopp<br>230 % | fribelopp<br>250 % |
| 19 320                      | 15 096                                  | 9 660              | 9 660              | 9 660              | 9 660              | 24 756                                                            | 24 756             | 24 756             | 24 756             |
| 20 000                      | 15 476                                  | 9 433              | 9 660              | 9 660              | 9 660              | 24 909                                                            | 25 136             | 25 136             | 25 136             |
| 23 460                      | 17 352                                  | 8 280              | 9 660              | 9 660              | 9 660              | 25 632                                                            | 27 012             | 27 012             | 27 012             |
| 25 000                      | 18 172                                  | 7 767              | 9 147              | 9 660              | 9 660              | 25 939                                                            | 27 319             | 27 832             | 27 832             |
| 30 000                      | 20 748                                  | 6 100              | 7 480              | 9 660              | 9 660              | 26 848                                                            | 28 228             | 30 408             | 30 408             |
| 31 740                      | 21 108                                  | 5 520              | 6 900              | 9 660              | 9 660              | 26 628                                                            | 28 008             | 30 768             | 30 768             |
| 34 500                      | 22 404                                  | 4 600              | 5 980              | 8 740              | 9 660              | 27 004                                                            | 28 384             | 31 144             | 32 064             |
| 35 000                      | 22 124                                  | 4 433              | 5 813              | 8 573              | 9 493              | 26 557                                                            | 27 937             | 30 679             | 31 617             |
| 40 000                      | 24 220                                  | 2 767              | 4 147              | 6 907              | 7 827              | 26 987                                                            | 28 367             | 31 127             | 32 047             |
| 45 000                      | 26 292                                  | 1 100              | 2 480              | 5 240              | 6 160              | 27 392                                                            | 28 772             | 31 532             | 32 452             |
| 50 000                      | 28 412                                  | —                  | 813                | 3 573              | 4 493              | 28 412                                                            | 29 225             | 31 985             | 32 905             |
| 55 000                      | 30 472                                  | —                  | —                  | 1 907              | 2 827              | 30 472                                                            | 30 472             | 32 379             | 33 299             |
| 60 000                      | 32 568                                  | —                  | —                  | —                  | 1 160              | 32 568                                                            | 32 568             | 32 568             | 33 728             |
| 65 000                      | 33 932                                  | —                  | —                  | —                  | —                  | 33 932                                                            | 33 932             | 33 932             | 33 932             |

<sup>1</sup> Skatt enligt skattetabell för beräkning av preliminär A-skatt för år 1971.

Kommunal utdebitering = 22.50 kr. per skattekrona

Studiemedelsutredningen är av den meningen att utgångspunkten vid fastställandet av nya behovsprövningsregler avseende makes inkomst främst bör vara att övergång från förvärvsarbete till studier med statligt studiestöd skall kunna vara möjlig, även när maken har en inkomst av måttlig omfattning. För att åstadkomma en bättre anpassning till inkomststrukturen i samhället av den gräns under vilken prövning mot makes inkomst inte förekommer, dvs. fribeloppsgränsen, föreslår utredningen att denna höjs från nuvarande 140 % av basbeloppet per termin till 230 %. Vid ett fribelopp om 230 % av basbeloppet per termin påbörjas reducering av studiemedel när makes årsinkomst överstiger 31 740 kr. vid basbeloppet 6 900 kr. Studiemedlen är då reducerade till hälften då maken har en årsinkomst om 46 200 kr. och upphör att utgå när makens årsinkomst överstiger 59 685 kr.

Som ett komplement till den föreslagna fribeloppshöjningen föreslår studiemedelsutredningen att ett minimibelopp om 10 % av basbeloppet per termin utgår om maken har en så hög inkomst (ca 60 000 kr.) att detta belopp annars inte utgår. Minimibeloppet är avsett att täcka de direkta kostnader som är förenade med studier. Studiemedelsutredningen har funnit det vara av väsentlig betydelse att ett minimibelopp införs i studiemedelsystemet för att främst gruppen hemmavarande kvinnor skall få möjlighet att på egen hand bekosta de extra utgifter utbildningen medför för familjen. Dessa kostnader har utredningen beräknat till ca 1 000 kr. per läsår.

Utredningens ordförande Börje Nilsson har reserverat sig mot det av utredningen föreslagna minimibeloppet om 1 380 kr. för år (vid basbeloppet 6 900 kr.) för studerande vars make har en årsinkomst överstigande ca 60 000 kr. (brutto).

Börje Nilsson framhåller att han delar studiemedelsutredningens uppfattning att behovsprövning mot makes inkomst kvarstår. Enligt Börje Nilsson ter det sig med nuvarande inkomstfördelning i samhället orimligt att genomföra en reform som skulle få störst betydelse i högre inkomstlagen, vilket ett fullständigt borttagande av behovsprövningsreglerna skulle innebära. Emellertid anser Börje Nilsson att reduktionsreglerna nu träder i kraft vid alltför låga inkomster och framhåller att den av utredningen föreslagna höjningen av fribeloppet för makeprövning i nivå med den s. k. balanspunkten i skattepropositionen från 1970 vara helt tillfredsställande. Vid ett sådant fribelopp är studiemedlen reducerade till hälften då makes inkomst för år räknat är knappast 50 000 kr. (brutto) och är helt bortreducerade då makes inkomst är ca 60 000 kr. (brutto).

Den för Börje Nilsson angelägna reformeringen av prövningen mot makes inkomst bör gå ut på att höja den gräns över vilken studiemedlen reduceras, för att därigenom i första hand skapa förbättringar för de lägre inkomsttagarna bland studerandefamiljerna. Då denna fri-

beloppsgräns höjs till 230 % av basbeloppet per termin eller makes inkomst om 31 740 kr. (brutto) för år möjliggörs även för andra grupper t. ex. gifta hemmavarande kvinnor, vars män har en förhållandevis hög inkomst, att erhålla del av studiemedel.

För deltidsstuderande innebär studiemedelsutredningens förslag att för deltidsstudiemedel fribeloppsgränsen för makes inkomst sätts till 335 % av basbeloppet eller 46 320 kr. vid basbeloppet 6 900 kr. Minimibeloppet föreslås utgå med 5 % av basbeloppet per termin.

Ledamoten Staffan Nilsson har i ett särskilt yttrande tagit upp frågan om studiemedel och hänsynstagande till makes inkomst. Staffan Nilsson anser att utredningens förslag om en höjning av fribeloppet från 140 till 230 % av basbeloppet kan uppfattas så att makeprövning allt framgent bör bibehållas. Denna uppfattning delas inte av Staffan Nilsson som anser att prövningen mot makes inkomst på sikt bör tas bort. Utredningens ställningstaganden om att kostnaderna för ett omedelbart slopande av behovsprövningen gentemot makes inkomst är så pass höga att man inte helt kan bortse härifrån delas däremot av Staffan Nilsson. Detta motiv har fått Staffan Nilsson att acceptera den av utredningen föreslagna höjningen av fribeloppsgränsen.

*Effekten av studiemedelsutredningens förslag avseende reduktion av studiemedel mot makes inkomst i förhållande till nuvarande regler. Familjen saknar barn under 16 år. Basbeloppet = 6 900 kr.*

| Makes<br>brutto-<br>inkomst | Makes<br>netto-<br>inkomst <sup>1</sup> | Studiemedel         |                         | Gemensam behållning<br>(inkomst efter skatt och<br>studiemedel) |                         | Ekonomisk förändring<br>på familjens behåll-<br>ning enligt utrednings-<br>förslaget |
|-----------------------------|-----------------------------------------|---------------------|-------------------------|-----------------------------------------------------------------|-------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|
|                             |                                         | Nuvarande<br>regler | Utredningens<br>förslag | Nuvarande<br>regler                                             | Utredningens<br>förslag |                                                                                      |
|                             |                                         | fribelopp<br>140 %  | fribelopp<br>230 %      | fribelopp<br>140 %                                              | fribelopp<br>230 %      |                                                                                      |
| 19 320                      | 15 096                                  | 9 660               | 9 660                   | 24 756                                                          | 24 756                  | ingen                                                                                |
| 25 000                      | 18 172                                  | 7 767               | 9 660                   | 25 939                                                          | 27 832                  | + 1 893                                                                              |
| 31 740                      | 21 108                                  | 5 520               | 9 660                   | 26 628                                                          | 30 768                  | + 4 140                                                                              |
| 35 000                      | 22 124                                  | 4 433               | 8 573                   | 26 557                                                          | 30 679                  | + 4 122                                                                              |
| 40 000                      | 24 220                                  | 2 767               | 6 907                   | 26 987                                                          | 31 127                  | + 4 140                                                                              |
| 45 000                      | 26 292                                  | 1 100               | 5 240                   | 27 392                                                          | 31 532                  | + 4 140                                                                              |
| 50 000                      | 28 412                                  | —                   | 3 573                   | 28 412                                                          | 31 985                  | + 3 573                                                                              |
| 55 000                      | 30 472                                  | —                   | 1 907                   | 30 472                                                          | 32 379                  | + 1 907                                                                              |
| 60 000                      | 32 568                                  | —                   | 1 380                   | 32 568                                                          | 33 948                  | + 1 380                                                                              |
| 65 000                      | 33 932                                  | —                   | 1 380                   | 33 932                                                          | 35 312                  | + 1 380                                                                              |
| 70 000                      | 35 980                                  | —                   | 1 380                   | 35 980                                                          | 37 360                  | + 1 380                                                                              |
| 75 000                      | 37 788                                  | —                   | 1 380                   | 37 788                                                          | 39 168                  | + 1 380                                                                              |

<sup>1</sup> Skatt enligt skattetabell för beräkning av preliminär A-skatt för år 1971.  
Kommunal utdebitering = 22.50 kr. per skattekrona.

### 3.3.3 Sammanboendebegreppet inom studiemedelssystemet

I studiemedelsförordningen saknas bestämmelser om att studiemedel skall behovsprövas gentemot inkomst och förmögenhet hos person med

vilken sökande sammanbor utan att vara gift. Däremot jämställs sammanboende personer med gifta i skattehänseende om de tidigare varit gifta med varandra, eller har eller har haft barn tillsammans. Studiemedelsutredningen anser det inte riktigt att de som sammanbor utan att vara gifta i ena fallet skall likställas med gifta och då erhålla en förmån, och i andra fallet betraktas som ogifta och då kunna erhålla en annan förmån. Utredningen anser att samboendet även bör regleras i fråga om rätten till studiemedel. Lämplig utgångspunkt är enligt studiemedelsutredningen 65 § kommunalskattelagen, som reglerar samma förhållande i skattehänseende. Enligt denna lag likställs med gifta de som, utan att vara gifta, lever tillsammans, om de tidigare varit gifta med varandra eller om de gemensamt har eller har haft barn.

Beträffande frågan om hur gifta, under studietiden ej sammanboende, i fortsättningen bör bedömas avseende rätten till studiemedel, anser utredningen att det inte finns skäl för att man skall särskilja dem från gift sammanboende studerande.

Studiemedelsutredningen föreslår vidare att prövning mot makes ekonomi skall ske först fr.o.m. de studiemedel, som avser vårterminen året efter det år äktenskapet ingicks. På detta sätt uppnås likhet med nu gällande skatteregler.

### 3.4 Barntillägget inom studiemedelssystemet

#### 3.4.1 Nuvarande regler

Barntillägg utgår med 25 % av basbeloppet per år, dvs. samma belopp som barnpensionen inom folkpensioneringen. Vid basbeloppet 6 900 (juli 1971) utgår barntillägget sålunda med 1 725 kr. för år räknat.

Barntillägget utgår till studerande som har vårdnaden om barn, som inte fyllt 16 år, eller är pliktig att ge underhållsbidrag till barn. Barntillägg utgår endast till en av makarna, i första hand mannen, om båda är berättigade till studiemedel. Barntillägget är inkomstprövat och provas samtidigt som prövning av studiemedel sker med hänsyn till egen eller makes ekonomi. Då reduktion sker reduceras dock barntillägget i sista hand.

Även för deltidsstuderande utgår barntillägget med 25 % av basbeloppet per år.

#### 3.4.2 Barnkostnader

Barnfamiljernas ekonomiska situation och levnadsstandard är beroende av flera faktorer. Barnkostnaderna är framför allt beroende av vad familjen förmår och vill kosta på barnen. För det mindre barnet blir kostnaderna för konsumtionen lägre men ökar successivt med barnets stigande

ålder. Kostnader för barnets tillsyn bortfaller först helt då barnet nått tio—tolvårsåldern.

Studiemedelsutredningen har delat upp kostnaderna för barn dels på utgifter för barnets konsumtion, dels på utgifter för dess tillsyn och vård.

Undersökningsresultat från familjeberedningens enkät år 1963 visar bl. a. att familjer med ett och två barn har i stort sett lika kostnader per barn medan utgifterna per barn därefter sjunker ju fler barn familjen har.

Socialförvaltningen i Stockholm har beräknat minimikostnaden för barn upp till 9 år till 170 kr. i månaden, för barn i åldrarna 10—15 år till 255 kr. och i åldrarna 16—19 år till 310 kr. i månaden. Årskostnaderna motsvarar därvid 30 %, 45 % resp. 55 % av basbeloppet. Dessa siffror innefattar inte kostnader för bostad.

Enligt studiemedelsutredningen har det barntillägg som utgår till studerande med barn under 16 år ansetts vara för lågt tilltaget för att täcka de faktiska kostnaderna för barnets uppehälle och tillsyn.

### 3.4.3 Barntillsyn

Barntillsyn i daghem, lekskolor, fritidshem eller familjedaghem är avgiftsbelagd. Föräldrarnas avgifter för barntillsyn är beroende av bl. a. familjeinkomsten och antal barn. Behovet av samhälleligt organiserad tillsyn har ökat kraftigt under 1960-talet. Den utveckling som skett under de senaste åren innebär att antalet platser för tillsyn av barn med förvärvsarbetande föräldrar ökat från ca 24 000 år 1965 till 72 000 år 1970. Trots utbyggnaden under senare år tillgodoses endast behovet för ett mindre antal barn till förvärvsarbetande föräldrar.

Utöver kostnaden för barnets direkta konsumtion tillkommer utgifter för barnets vård och tillsyn. Då förvärvsarbetande förälder övergår till studier bortfaller inkomsten eller del därav. På grund av detta uppstår i regel problem med finansiering av kostnadskrävande barntillsyn. Samhällets barntillsyn är i regel den för föräldrarna billigaste tillsynsformen.

Svenska kommunförbundet har rekommenderat en taxa för föräldraavgifter inom daghem, familjedaghem och tillsyn av sjuka barn. Enligt denna taxa blir kostnaderna för barntillsynen små för en familj där båda makarna studerar och uppbär studiemedel. I allmänhet leder inkomstprövningen till att kostnaden för barntillsyn står i rimlig proportion till betalningsförmågan. Vid anlitande av privat familjedaghem uppgår kostnaderna per barn till mellan 3 000 kr. och 4 000 kr. för tio månaders studier om avgiften är 15 till 20 kr. per dag. Enligt studiemedelsutredningen skulle en lösning av barntillsynen för studerandefamiljer bättre möjliggöra effektiva heltidsstudier.

Studiemedelsutredningen har i en enkät till de barnavårdande insti-

tutionerna på de större universitetsorterna inhämtat uppgifter om barn-tillsynssituationen för studerande med barn i förhållande till antalet platser inom den kommunala barnstugeverksamheten. Enligt denna undersökning var studerandefamiljerna, som grupp betraktad, relativt väl tillgodosedda jämfört med andra. Tillsynssituationen är dock totalt i samhället klart otillfredsställande för alla familjer med minderåriga barn.

#### 3.4.4 Studerande med barn

Enligt en undersökning som CSN utfört hade drygt en fjärdedel av totala antalet inskrivna studerande vid universitet och högskolor barn; 15 % hade ett barn och 12 % två eller fler barn. Det visade sig att 45 % av dem som uppgav att de studerade på deltid hade ett eller flera barn, medan motsvarande andel av de heltidsstuderande var 25 %.

Studiemedelsutredningen menar att detta resultat kan tolkas som om det finns ett samband mellan att ha barn och att inte ha studiemedel. Förekomsten av barn kan nämligen tvinga till deltidstudier, vilket i sin tur kan leda till att man inte uppnår tillräckliga studieresultat för att få rätt till studiemedel. Sammanfattningsvis angavs i undersökningen att barnfrekvensen bland de studerande som inte erhöll studiemedel var väsentligt högre än bland studerande i allmänhet.

#### 3.4.5 Studiemedelsutredningens förslag

Storleken på barntillägget inom studiemedelssystemet motiverades i prop. 1964:138 med att det motsvarade barnpensionen och barntillägget inom lagen om allmän försäkring. Emellertid utgår t. ex. barnpensionen inom den allmänna tilläggspensioneringen efter båda föräldrarna. Studiemedelsutredningen anser att det finns skäl som talar för att man inte längre bör behålla bindningen till barnpensionen. Nivån på barntillägget bör i princip fastställas så att det täcker de genomsnittliga kostnaderna för barnets uppehälle samt tillsyn.

Behovet av ökat barntillägg måste enligt studiemedelsutredningen bedömas med hänsyn till vilka familjepolitiska åtgärder i övrigt samhället sätter in. Familjepolitiska kommittén har i uppdrag att utreda frågan om samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna.

Studiemedelsutredningen framhåller att det vid fastställandet av barntilläggets storlek är av väsentlig betydelse att beakta studerandefamiljernas ökade skuldsättning. Utredningen betonar att det är samhället som skall ansvara för ett utbyggt familjestöd avseende alla barnfamiljer. I princip anser utredningen att de studerandes barntillsyn inte skall medföra skuldsättning. Under nuvarande förhållanden med stor brist på samhällelig barntillsyn anser emellertid utredningen det nödvändigt att ändra reglerna för rätt till barntillägg för att förbättra de ekonomiska villkoren för studerandefamiljer, även om dessa medför ökad skuldsätt-

ning. Utgångspunkten för studiemedelsutredningen vid fastställandet av barntilläggets storlek har varit kostnaderna för barnens tillsyn och konsumtion. I en sammanställning av beräknade barnkostnader för studerande och samhälleligt stöd till barn har utredningen framräknat att de medel studerandefamiljer får tillskjuta i genomsnitt utgör 1 460 kr. per barn för att täcka skillnaden mellan samhällets stöd och de faktiska barnkostnaderna. Enligt utredningen kan man uppnå den eftersträlvade förbättringen genom att barntillägget i fortsättningen utgår till båda föräldrarna om de studerar. Utredningens förslag innebär för familjer med ett barn där båda föräldrarna har studiemedel att de blir berättigade till två barntillägg. För studerandefamiljer där endast ena maken uppbar studiemedel innebär utredningens förslag inga förändringar.

Familjeberedningens enkät visar att kostnaderna per barn sjunker ju fler barn familjen har. Kostnaderna för tillsyn per barn sjunker kraftigare för flerbarnsfamiljer än kostnaderna för barnens konsumtion. Studiemedelsutredningen har med anledning härav föreslagit att barntillägg för varje barn utöver ett utgår med 15 % av basbeloppet per år.

Förslaget innebär att de homogena studerandefamiljerna får en avsevärd förbättring. De heterogena familjerna och de ensamstående föräldrarna får, i de fall de har fler barn än ett, en försämring med 10 % av basbeloppet för varje barn utöver det första i förhållande till nu gällande regler. Förslaget sammanfattas i följande tablå.

*Studiemedelsutredningens förslag avseende barntillägg för heltidsstuderande.*

| Familjekategori                                          | Barntillägg till heltidsstuderande i procent av basbeloppet per år |                  |                         |
|----------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|------------------|-------------------------|
|                                                          |                                                                    | Nuvarande regler | Utredningens förslag    |
| Homogen studerandefamilj                                 | 1 barn                                                             | 25 %             | $25 + 25 = 50 \%$       |
|                                                          | 2 barn                                                             | 50 %             | $50 + 15 + 15 = 80 \%$  |
|                                                          | 3 barn                                                             | 75 %             | $80 + 15 + 15 = 110 \%$ |
| Ensamstående studerande eller heterogen studerandefamilj | 1 barn                                                             | 25 %             | 25 %                    |
|                                                          | 2 barn                                                             | 50 %             | $25 + 15 = 40 \%$       |
|                                                          | 3 barn                                                             | 75 %             | $40 + 15 = 55 \%$       |

Studiemedelsutredningen har funnit att barntillägget till deltidsstuderande bör utgå enligt samma principer som deltidsstudiemedel, dvs. med halva det belopp som utgör maximala studiemedel och barntillägg. Förslaget innebär att barntillägget till deltidsstuderande i fortsättningen bör utgå så att det för det första barnet utgör 12,5 % av basbeloppet per år och för varje barn utöver det första 7,5 % av basbeloppet.

Studiemedelsutredningen framhåller att barntillsynskostnaderna är avsevärt lägre vid deltidstudier än vid heltidstudier. En halvering av barntillägg svarar bättre mot den enhetlighet i reglerna som utredningen eftersträvar.

Ledamoten Staffan Nilsson reserverar sig mot utredningens förslag om barntillägg. Utredningens förslag innebär en kraftig förbättring för familjer där båda föräldrarna studerar och uppbär studiemedel. Där emot innebär det en försämring för heterogena studerandefamiljer och för ensamstående föräldrar med mer än ett barn som uppbär studiemedel. Enligt Staffan Nilsson är det inte rimligt att försämrade en redan ansträngd ekonomisk situation som många studerandefamiljer med barn har. Särskilt kommer de vuxenstuderande att drabbas. Nilsson framhåller att kostnaderna för barntillägg som utgår med samma belopp per barn inte är så stora och att barntillägg utgör en mycket liten del av den totala skuldsättningen för en studerandeförälder. Staffan Nilsson föreslår att barntillägg bör utgå till studerandeförälder med 25 % av basbeloppet per år för varje barn.

### 3.5 Kostnadsberäkningar av studiemedelsutredningens förslag

Studiemedelsutredningen har beräknat kostnaderna för sina framlagda förslag för budgetåret 1972/73.

Kostnaderna för förslaget om en höjning av maximibeloppet från 70 % till 75 % av basbeloppet per termin har av studiemedelsutredningen uppskattats till 5 milj. kr. på driftbudgeten och 101 milj. kr. på kapitalbudgeten. Utredningen har därvid av praktiska skäl lagt hela den föreslagna höjningen på den återbetalningspliktiga delen av studiemedel.

När det gäller förslaget om ändrat fribelopp vid provning gentemot makes inkomst från 140 % av basbeloppet till 230 % beräknas detta medföra en kostnad på 43 milj. kr. Av dessa 43 milj. kr. beräknar studiemedelsutredningen att 7 milj. kr. faller på driftbudgeten och 36 milj. kr. på kapitalbudgeten.

Kostnaderna för förslaget om ändrade regler för barntillägg beräknas uppgå till ca 6 milj. kr. som faller på kapitalbudgeten.

### 3.6 Remissyttranden

Studiemedelsutredningens förslag om att höja maximibeloppet från 70 % till 75 % av basbeloppet per termin tillstyrks av övervägande delen av antalet remissinstanser.

AMS framhåller i sitt yttrande att bidragsdelen av de maximala studiemedlen mellan åren 1965 och 1971 minskat från 25 % till 18 % och att utredningens förslag kommer att ytterligare minska bidragsdelen.

Enligt AMS bör bidragsdelen utgöra viss fast procentuell andel. SÖ tillstyrker förslaget under förutsättning att hela höjningen läggs på studiemedlens bidragsdel. *SACO*, *SFS*, *CUF* och *Reftec* anser att bidragsdelen bör vara 25 % av de maximala studiemedlen. Dessutom anser *SACO*, *SFS*, *Reftec*, *VRO*, *Elevförbundet* och *SSEF* att bidragsdelen bör indexregleras. *Bostadsstyrelsen* ifrågasätter om den föreslagna höjningen av maximibeloppet ensam är tillräcklig för att åstadkomma en tillfredsställande relation mellan disponibla medel och hyreskostnad för dem som bor i studentbostäder på framför allt orter med stor andel nyproducerade sådana. Enligt *bostadsstyrelsen* bör möjligheten prövas att genom ett system med generellt bostadsstöd även till ensamstående förbättra studenternas situation.

Enligt *SACO*, *studentbostadssiftelsen i Uppsala*, *MUF* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* är den föreslagna höjningen inte tillräcklig. *Familjepolitiska kommittén* framhåller att man senare skall redovisa frågan om eventuellt bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn. Det är med anledning härav för tidigt för kommittén att uttala sig om man genom en sådan utbyggnad av bostadstilläggen kan uppnå något nämnvärt bidrag till bostadskostnaderna för de studerande. Enligt *SFS* löses inte problemet med de höga hyrorna genom att kompensation ges för borttagandet av subventioner för studerandebostäder. *SFS* anser att studiemedelsutredningen i ett senare betänkande bör behandla totalbeloppet i förhållande till levnadsstandard. *Studentbostadssiftelserna i Lund* och *Göteborg* framhåller bl.a. att även en- och tvåpersoners-hushåll utan barn bör kunna få bostadstillägg.

*LO* anser att större förändringar i studiemedelssystemet bör anstå till dess att de kan bedömas i ett vidare perspektiv på studiestödsområdet, då kommittén för studiestöd åt vuxna (*SVUX*) hunnit längre i sitt utredningsarbete. *SSU* framhåller att utredningen motiverat höjningen av maximibeloppet genom att hänvisa till de hyreshöjningar som kommer att drabba studenter som bor i studentbostäder. *SSU* pekar emellertid på att andelen studenter som bor i studentbostäder endast uppgår till 28 %, vilket skulle innebära att för mer än 70 % av studenterna höjningen av totalbeloppet skulle innebära en standardförbättring. Enligt *SSU* bör man inte behandla reformen av bostadsstödet för studerande separat inom ramen för studiemedelssystemet utan frågan om studerandes bostadsstöd bör bedömas tillsammans med stödet för andra låginkomstgrupper. Bl. a. mot denna bakgrund är *SSU* negativt till en höjning av studiemedlens totalbelopp. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* är kritiskt mot en särbehandling av studenter vad gäller bostadsstöd. Förbundet anser att frågan måste bedömas utifrån en allmän bedömning av bostadsstöd till olika grupper av låginkomsttagare i samhället och föreslår därför att man bör avvakta familjepolitiska kommitténs förslag.

En förändring av nuvarande regler för behovsprövning gent-

emot makes ekonomi tillstyrks genomgående av remissinstanserna. Utredningen föreslår bl. a. att man skall höja fribeloppsgränsen från 140 % av basbeloppet till 230 % av basbeloppet per termin.

UKÄ och CSN framhåller att makeprövningen bör tas bort, men tillstyrker i avvaktan härpå utredningens förslag om en höjning till 230 % av basbeloppet. AMS pekar på att styrelsen i sin anslagsframställning för bl. a. budgetåret 1972/73 framfört önskemål om att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning inte skall reduceras mot makes inkomst. Motsvarande regler bör enligt AMS i princip gälla också för studiemedel. SSU:s principiella uppfattning leder till att makeprövningen borde slopas. Med hänsyn till de oerhörda kostnader som är förbundna med en sådan reform har emellertid SSU förståelse för om en avveckling av makeprövningen sker etappvis. Enligt SSU bör utredningens förslag därvid ses som ett första steg på vägen. SSU ställer sig i denna fråga bakom ledamoten Staffan Nilssons särskilda yttrande. *Centerns kvinnoförbund* hävdar att den föreslagna ökningen av fribeloppet endast får ses som ett steg på vägen mot avskaffandet av en prövning gentemot makes inkomst. Principiellt anser förbundet att makarna i ett äktenskap bör betraktas som självständiga i ekonomiskt avseende. *Folkpartiets kvinnoförbund* anser att förslaget i och för sig är tillfredsställande men vill instämma i Staffan Nilssons särskilda yttrande där han förordar att prövningen mot makes ekonomi på sikt tas bort. Även SÖ instämmer i vad Staffan Nilsson anfört i sitt särskilda yttrande. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* framhåller att kopplingen beträffande gifta och sammanboende inte bara har stor ekonomisk betydelse, utan även är djupt olycklig eftersom den får en negativ effekt från såväl social som jämlikhetssynpunkt. Det är oftast kvinnorna som drabbas hårdast vid behovsprövning av utbildningsstöd. Förbundet anser att även om det sker en successiv avtrappning av studiemedlen i förhållande till hur hög mannens inkomst är, det med stor sannolikhet innebär psykologiskt motstånd hos båda makarna att göra hustrun beroende av makens ekonomiska stöd för att kunna fullfölja en utbildning. Det enda som enligt socialdemokratiska kvinnoförbundet bör reducera studiemedelsbeloppet är den egna inkomsten eller förmögenheten. LO anser att studiemedelssystemet på sikt bör vara utbyggt så att makar betraktas som ekonomiskt självständiga individer. En förändring i dessa avseenden bör dock aktualiseras först i samband med att SVUX:s utredningsarbete blir föremål för reform. SAF delar studiemedelsutredningens principiella inställning att makarna så långt det är möjligt betraktas som ekonomiskt självständiga individer. SAF har emellertid förståelse för utredningens bedömning att i reviderad form behålla makeprövningen och föreslår att behovsprövningen gentemot makes ekonomi prövas i ett sammanhang inom ramen för SVUX:s arbete.

TCO vill med kraft vända sig mot utredningens slutsatser när det

gäller prövningen mot makes ekonomi. Att avskaffa denna prövning är för TCO den mest angelägna reform som berörs i utredningens betänkande. TCO yrkar att prövningen mot makes ekonomi omedelbart helt och hållet avskaffas. Enligt SFS bör prövning av den studerandes rätt till studiemedel endast ske med hänsyn till honom själv. Om statsfinansiella eller andra skäl talar mot ett slopande av makeprövningen bör detta enligt SFS mening vägas mot den enskildes rätt till utbildning. SACO, studentbostadssstiftelserna i Lund och Uppsala, MUF, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, VRO, Elevförbundet, SSEF och Fredrika-Bremer-Förbundet anser att behovsprövning mot makes inkomst bör avskaffas.

När det gäller utredningens förslag om ett minimibelopp på 10 % av basbeloppet per termin som komplement till den föreslagna höjningen av fribeloppsgränsen råder delade meningar bland de remissinstanser som yttrat sig i frågan. CSN, SÖ, UKÄ, SSU, CUF, Socialdemokratiska kvinnoförbundet och studentbostadssstiftelsen i Lund avstyrker förslaget om ett minimibelopp. Enligt SACO och SFS är det motiverat med ett minimibelopp om behovsprövningen mot makes inkomst bibehålls. SFS anser emellertid att beloppet är mycket litet om det skall motsvara kostnaderna för böcker, resor, barntillsyn m.m. Även AMS anser att det föreslagna minimibeloppet är för snävt tilltaget. SR och Reftec tillstyrker förslaget om minimibelopp.

Över utredningens förslag om reglering av rätten till studiemedel för sammanboende i enlighet med bestämmelserna i 65 § kommunalskattelagen har CSN, UKÄ, CUF, MUF, SACO, SFS och studentbostadssstiftelsen i Lund yttrat sig. Förslaget tillstyrks av CSN, UKÄ, SFS, studentbostadssstiftelsen i Lund, CUF och MUF. Även SACO tillstyrker förslaget, om behovsprövning mot makes ekonomi kommer att finnas kvar, men framhåller att man vid tillämpningen av reglerna bör ta hänsyn till sådana fall där det är uppenbart att makarna på grund av studier tvingas leva åtskilda.

Prövning gentemot makes inkomst och förmögenhet bör enligt studiemedelsutredningen ske även i de fall makarna på grund av studierna lever åtskilda. CSN framhåller att nuvarande regler inneburit en favorisering av vissa studerande. Även då maken haft betydande inkomster har hittills sökande som förlagt studierna till annan ort än hemorten blivit berättigad både till maximala studiemedel för egen del och till barntillägg för eventuellt hemmavarande barn. CSN anser att utredningens förslag är motiverat från principiell synpunkt och även med hänsyn till erfarenheterna från handläggningen av ansökningsärenden. Enligt CSN bör dock extra studiemedel för kostnaderna för dubbel bosättning kunna utgå i dessa fall efter särskild prövning. Enligt TCO innebär detta förslag en försämring som TCO inte anser befogad. SFS anser att detta är en skärpning som utredningen inför på svaga grunder,

vilket SFS kraftigt vänder sig mot. *Studentbostadsstiftelsen i Lund* anser det omotiverat att ändra bestämmelserna så att icke sammanboende makar drabbas av reduktionsreglerna vid prövning mot makes ekonomi. *CUF* tillstyrker att prövning gentemot makes inkomst och förmögenhet sker även i de fall makarna på grund av studierna lever åtskilda.

Förslaget att barntillägg skall utgå till båda föräldrarna med 25 % av basbeloppet per läsår tillstyrks av bl. a. *CSN*, *familjepolitiska kommittén*, *SAF*, *TCO*, *SACO*, *SR*, *SFS*, *studentbostadsstiftelserna i Uppsala och Lund*, *SSU*, *CUF*, *MUF*, *Socialdemokratiska kvinnoförbundet*, *Folkpartiets kvinnoförbund* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund*. Familjepolitiska kommittén erinrar om att bostadstilläggen till barnfamiljer från den 1 april 1972 höjts, vilket givetvis kommer många av landets studerandefamiljer till godo. Även *LO* påpekar att studerandefamiljer erhållit vissa förbättringar i samband med de förbättringar av bostadstilläggen som beslutades hösten 1971 efter det att studiemedelsutredningen lagt fram sina förslag. Enligt *LO*:s uppfattning bör förbättringen av barnstödet till studerandefamiljer beräknas på antalet barn. Principen för beviljande av barntillägg bör enligt *SÖ*:s mening vara att barntillägget utgår per barn och inte per vuxen studerande.

Mot förslaget att differentiera barntillägget efter ett barn till 15 % av basbeloppet per läsår är de flesta remissinstanserna kritiska.

*CSN* anser att samma barntillägg bör utgå för första och andra barnet; möjligen är en reducering fr. o. m. tredje barnet motiverad. *SACO* är tveksam till att reducera barntillägget till 15 % redan efter det första barnet. Detta skulle drabba de heterogena studerandefamiljerna särskilt hårt. Av det material utredningen redovisar framgår att medelkostnaden per barn i stort sett är oförändrad för de första två barnen; först därefter sjunker den. *SACO* förordar därför att en differentiering till 15 % införs från det tredje barnet. *VRO*, *Elevförbundet* och *SSEF* kan möjligen tänka sig en viss reducering av barntillägget fr. o. m. det fjärde barnet. Enligt *familjepolitiska kommitténs* material och bedömningar finns det inte anledning att utgå från att barnkostnaderna är så väsentligt lägre för yngre syskon än för det första barnet att det ekonomiska stödet bör vara lägre för de yngre syskonen. Barntillägget bör enligt kommitténs mening utgå lika för varje barn. *SAF* reserverar sig mot förslaget att införa ett differentierat barntillägg i studiemedelssystemet och ansluter sig till Staffan Nilssons reservation att barntillägg bör utgå till studerandeföräldrar med 25 % av basbeloppet per år för varje barn. I avvaktan på *SVUX*:s förslag bör ensamstående studerande och familjer där endast ena maken studerar med flera barn inte sättas i en sämre situation än övriga studerande med flera barn. Även *TCO*, *SFS*, *SSU*, *Socialdemokratiska kvinnoförbundet*, *Centerns kvinnoförbund*, *CUF* och *studentbostadsstiftelserna i Uppsala och Lund* avstyrker detta förslag.

UKÄ är inte berett att tillstyrka förslaget till kraftiga förbättringar för homogena studerandefamiljer samtidigt som stödet till övriga kategorier försämras. Utredningens argument för förslaget att reducera barn-tillägget för det andra barnet är enligt UKÄ inte övertygande. UKÄ anser att utformningen av barntillägget inte kan läggas till grund för en reformering av studiemedelssystemet i denna del. UKÄ föreslår två alternativ. Det första innebär att i homogena studerandefamiljer båda makarna får barntillägg med 25 resp. 15 % av basbeloppet för första resp. följande barn samt att heterogena familjer och ensamstående får barntillägg som nu med 25 % per barn. Det andra alternativet innebär att barntillägget höjs till t. ex. 30 % av basbeloppet och utgår lika för alla kategorier och oavsett antalet barn.

## 4 Centrala studiehjälsnämndens förslag till ekonomiskt stöd till hemresor för inackorderade elever i gymnasieskolan m. m.

### 4.1 Centrala studiehjälsnämndens skrivelse

Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 29 juni 1970 åt CSN att utreda i vilka former ett ekonomiskt stöd till hemresor åt elever i gymnasieskolan m. fl. skolformer lämpligen bör utgå. CSN har genomfört en enkät, vilken har avsett uppgifter om det totala antalet beviljade inackorderingstillägg läsåret 1969/70 och uppgift om avståndet mellan elevernas hemort och skolort. CSN har vidare haft överläggningar med representanter för SÖ, skolkuratorer, Riksförbundet Hem och skola, Svenska kommunförbundet samt SFEF och Elevförbundet. Vid dessa överläggningar har allmänt verifierats att det torde föreligga ett synnerligen stort behov av ett ekonomiskt stöd till hemresor för inackorderade elever.

Hemreseersättning bör enligt CSN utgå till alla elever som enligt studiehjälsreglementet är berättigade till inackorderingstillägg, dvs. elever vilka som regel är högst 19 år.

CSN har ansett det lämpligast att ett frikort för hemresor införs. Frikortet bör berättiga till visst antal fria resor och gälla för resa med SJ:s och de flesta andra större trafikföretags kommunikationsmedel.

För glesbygdseleverna bör frikortet kompletteras med kontant ersättning enligt särskilda regler. Förutsättningarna för att ett frikortssystem skall kunna genomföras är att de flesta trafikföretag går med på ett dylikt system och att avtal kan träffas mellan statsverket och trafikföretagen beträffande ersättning. SJ, Linjeflyg och Svenska busstrafikförbundet har vid kontakt med CSN ställt sig positiva till förslaget.

Varje elev skall enligt CSN:s förslag få ett frikort utställt på sig personligen. Antalet resor bör differentieras med hänsyn till utbildnings-

tidens längd och i viss mån till avståndet mellan skolorten och elevens hemort. CSN föreslår maximalt en resa var tredje vecka, vilket för läsårsbunden undervisning innebär högst tolv resor varav fem för höstterminen och sju för vårterminen, samt för kurstid en resa för varje åtta-veckorsperiod. CSN föreslår att minimiavståndet för reseersättning sätts till 35 km. I vissa fall om allmänna kommunikationsmedel saknas bör kontant ersättning kunna utgå. Av kostnadsskäl bör antalet fria resor bli färre när avståndet mellan elevens hemort till skolort överstiger 80 mil.

Grundregeln bör vara att fri resa skall företas med allmänt kommunikationsmedel. Fri resa med flyg bör kunna medges mellan Gotland och fastlandet och då avståndet överstiger 80 mil. De fria resorna bör fördelas jämnt under läsåret/kurstiden. Beslut om fria resor bör fattas av skolstyrelse/rektors.

Kostnaden för CSN:s förslag blir bl. a. beroende av vilka avtal som kan träffas med trafikbolagen. På grundval av bl. a. det beräknade antalet elever 1972/73 som skulle bli berättigade till ekonomiskt stöd för hemresor och färdavstånden mellan skolort och hemort beräknar CSN den totala kostnaden under budgetåret 1972/73 till ca 7 milj. kr.

## 4.2 Remissyttranden

Över ärendet har följande remissinstanser yttrat sig, nämligen *SÖ, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Riksförbundet Hem och skola, SFCO, SFEF, RRV, Poststyrelsen, SJ, Linjeflyg* och *Svenska busstrafikförbundet*. Remissinstanserna tillstyrker överlag CSN:s förslag till ekonomiskt stöd till hemresor för inackorderade elever. Svenska kommunförbundet och Riksförbundet Hem och skola tar upp frågan om det föreslagna antalet hemresor bör utökas. SFEF framhåller att samma förmåner som i CSN:s förslag även bör gälla för äldre inackorderade elever. RRV och Linjeflyg föreslår att man bör ha liknande administrativa rutiner som tillämpas för de värnpliktiga. Svenska busstrafikförbundet framhåller bl. a. att man bör undersöka möjligheterna att få en enkel lösning på betalningssystemet.

## 5 Centrala studiehjäpsnämndens förslag angående studiemedel till nya grupper

CSN föreslår i en skrivelse den 29 november 1972, efter utredning av en projektgrupp inom CSN, bestämmelser i anledning av vad som anförts i prop. 1972: 27 angående överförande av s. k. äldre studerande till studiemedelsystemet och om rätt till återbetalningspliktiga studie-

medel för yngre elever vid gymnasiala skolor. CSN föreslår också att samtliga regler om det statliga studiestödet samlas i en enda lag (studiestödslag) och i en kungörelse (studiestödskungörelse).

### 5.1 Studiemedel till elever i gymnasial utbildning m. m.

CSN föreslår att avgränsningen mellan gymnasial och eftergymnasial utbildning i nu gällande förteckningar över studiestödsberättigande läroanstalter t. v. bibehålls oförändrad. CSN framhåller bl. a. att kompetensutredningen har behandlat frågan om avgränsningen mellan de olika skolformerna och därvid föreslagit att ett mindre antal utbildningslinjer som i dag formellt är gymnasiala överförs till det eftergymnasiala utbildningsområdet. Ett fortsatt utrednings- och planeringsarbete förutsätts ske i denna fråga. Avgränsningsfrågan utreds dessutom i sin helhet inom 1968 års utbildningsutredning (U 68). I avvaktan på U 68:s förslag bör enligt CSN en oförändrad avgränsning mellan de studiesociala stödsystemen gälla.

För *äldre elever i gymnasieskolan* föreslår CSN att de bör erhålla fortsatta studiemedel utan prövning av studieresultat eller skäl till omgång så länge studier bedrivs i denna skolform. För gymnasieskolans elever har frågan om intagning, byte av studieväg, återintagning, övergång mellan olika linjer och specialkurser, skiljande från vidare studier m. m. klart reglerats i skolstadgan, varför CSN inte finner skäl att förorda införande av regler om studieresultats inverkan för rätt till fortsatta studiemedel till elever i gymnasieskolan.

Beträffande äldre elever inom kommunal och statlig vuxenutbildning innebär CSN:s förslag sammanfattningsvis i fråga om *villkor för rätt till studiemedel*

*att* hittillsvarande krav på studietakt när det gäller studier vid kommunal och statlig vuxenutbildning fastställs i författning,

*att* nuvarande av CSN fastställda poängsystem för beräkning av omfattningen av elevens kursprogram tillämpas även efter överföringen,

*att* kravet på viss studietakt för gymnasieskolestuderande tillämpas även efter överföringen,

*att* kravet på viss studietakt för gymnasieskolestuderande i vuxenutbildning bibehålls oförändrat,

*att* kravet på viss studietakt för grundskolestuderande i vuxenutbildning fastställs av CSN i tillämpningsföreskrifter, varvid det bör ankomma på CSN att efter samråd med SÖ överväga eventuellt ändrat krav på studietakt,

*att* faktorn 0,2 per undervisningstimme för framräkning av elevens sammanlagda kurspoäng när det gäller särskild yrkesinriktad utbildning bibehålls oförändrad,

att poängfaktorn när det gäller teknisk aftonskola fastställs av CSN, varvid det bör ankomma på CSN att efter samråd med SÖ överväga eventuell ändring av poängfaktorn,

att nuvarande krav på ett kursprogram omfattande minst 85 poäng för rätt till studiestöd för heltidsstudier bibehålls oförändrat (ledamoten Kjellman har reserverat sig i denna fråga),

att kravet på 2/3 närvaro vid undervisningen i varje ämneskurs bibehålls oförändrat för att rätt till studiestöd skall föreligga,

att för rätt till fortsatt studiestöd för ny termin skall krävas 2/3 närvaro vid undervisningen under föregående termin samt betyg i slutförd kurs (huvudregel),

att för rätt till fortsatt studiestöd för vårterminen endast skall bedömas närvaro vid undervisningen under föregående termin fram t. o. m. 15 november. Inkommer ansökan efter den 15 januari skall närvaro vid undervisningen dock bedömas för hela höstterminen (undantagsregel).

För äldre elever inom folkhögskolan m. fl. läroanstalter föreslår CSN att kontroll av studieaktiviteten sker vid beviljning av fortsatta studiemedel till äldre elever i folkhögskolan m. fl. läroanstalter, dvs. krav ställs på att elev bedriver studier i den takt som kursplanen förutsätter.

Vid en studerandes övergång mellan utbildningsnivåer föreslår CSN att studielämplighetsprövning inte sker vid övergång från gymnasial till eftergymnasial utbildning medan prövning däremot bör ske vid övergång från eftergymnasial till gymnasial utbildning.

När det gäller möjligheterna att erhålla studiemedel för *deltidsstudier* föreslår CSN att nuvarande författningsbestämmelser om rätt till deltidsstudiemedel skall gälla även äldre elever inom gymnasial utbildning.

De särskilda skäl för bedrivande av deltidsstudier som ställts upp för sådana studier skall enligt förslaget inte ställas för rätt till deltidsstudiemedel när det gäller gymnasial utbildning.

CSN föreslår vidare att ett kursprogram omfattande poängintervallet 45—84 skall berättiga till deltidsstudiemedel. F. n. kan deltidsstudiemedel för deltidsstudier endast utgå för högskolestudier.

CSN föreslår i fråga om *antal terminer* studiemedel kan utgå att studiemedel som utgått för gymnasiala studier inte skall medräknas vid tillämpningen av sextonterminersregeln, dvs. den som under ett visst antal terminer uppburit studiemedel för gymnasiala studier alltid för eftergymnasiala studier skall anses ha särskilda skäl för rätt till studiemedel för ett motsvarande antal terminer över sexton. Studiemedel kan inte utgå till studerande som är över 45 år om inte särskilda skäl föreligger. CSN framhåller att med hänsyn till den liberala praxis som

tillämpas beträffande 45-årsgränsen finns inte anledning att föreslå särbestämmelser för de äldre eleverna.

CSN föreslår att några särbestämmelser för de gymnasiala eleverna inte utfärdas utan att dessa genom en generös tillämpning av bestämmelserna bereds möjlighet till studiemedel även vid högre ålder än 45 år.

Beträffande *den tid för vilken studiemedel skall utgå* föreslår CSN att för den läsårsbundna gymnasiala utbildningen skall studiemedel utgå för tio månader per läsår på samma sätt som för eftergymnasial utbildning.

När det är fråga om kurstidsbestämd utbildning, t. ex. folkhögskolan och vid vissa specialkurser inom gymnasieskolan, skall enligt förslaget däremot även fortsättningsvis de studerande erhålla studiemedel för den tid studier bedrivs enligt kursplanen.

CSN föreslår att studiemedel till äldre elever i gymnasial utbildning skall utgå även till elever inom gymnasieskolan med 70 % av basbeloppet per termin/kalenderhalvår, vari den ingående bidragsdelen skall vara 875 kr. Eftersom studerande vid eftergymnasial utbildning erhåller 70 % av basbeloppet per termin i studiemedel finns det enligt CSN:s mening inte skäl att differentiera studiemedelsbeloppet för olika studerandekategorier. Det är enligt CSN angeläget att schabloniseringen inom studiemedelsystemet behålls. Olika maximibelopp för studiemedel komplicerar administrationen, bl. a. när det gäller övergång från en utbildning till en annan vid vilken studiemedel skulle utgå med lägre eller högre belopp än vid den förra läroanstalten. Förmånen av fria skolmåltider och fria läromedel är heller inte tillräcklig anledning till differentiering av studiemedelsbeloppet. Mot CSN:s förslag har ordföranden Wiklund, vice ordföranden Lindahl-Kiessling och ledamoten Wernberg reserverat sig och instämt i projektgruppens förslag om att studiemedlen till äldre elever i gymnasieskolan skall utgå med 65 % av basbeloppet per termin.

CSN föreslår att bidragsdelen för eleverna i gymnasieskolan skall utgå med 875 kr. per termin/halvår (projektgruppen föreslår för nämnda elever 750 kr. per termin/halvår). Även mot detta förslag reserverade sig nyss nämnda personer.

I samband med den *ekonomiska prövningen* föreslår CSN att hänsynstagandet till makes ekonomi vid prövning av rätt till studiemedel skall upphöra eller om detta inte kan ske nu hänsynstagandet minst liberaliseras enligt studiemedelsutredningens förslag. Vidare föreslår CSN att lärlingslön för äldre elever räknas som inkomst och i den mån den överstiger fribeloppet reducerar studiemedlen i vanlig ordning.

CSN har även tagit upp frågan om det antal terminer för vilka studiemedel bör beviljas och föreslår att studiemedel vid ett och samma tillfälle beviljas för högst två terminer till de äldre eleverna. För studier inom kommunal och statlig vuxenutbildning bör t. v. i allmänhet

studiemedel beviljas för en termin. Mot detta förslag har ledamoten Kjellman reserverat sig. CSN motiverar detta förslag med att kursprogrammet för den kommunala vuxenutbildningen i regel inte kan bestämmas för längre tid än en termin.

När det gäller *ansöknings tid-utbetalning* föreslås att bestämmelsen om sista ansökningsdag i studiemedelssystemet även skall gälla de äldre eleverna inom gymnasial utbildning. Nuvarande ordning för utfärdande av studieintyg till de äldre eleverna inom gymnasial utbildning bör enligt förslaget bibehållas även efter överföringen. Studieintyg för utkvittering av studiemedel skall således utfärdas av rektor eller den han därtill förordnar.

I studiemedelförordningen bör en bestämmelse intas att studiemedel inte skall kunna utgå för tid under vilken studerande erhåller utbildningsbidrag.

CSN föreslår beträffande *studiestöd-värnpliktstjänstgöring* att studiestöd inte skall kunna utgå till den som bedriver studier under värnpliktstjänstgöring med hänsyn bl. a. till att den som fullgör värnplikt har sitt uppehälle m. m. täckt under denna tid.

Beträffande *regler för studiekredit i form av återbetalningspliktiga studiemedel till yngre elever i gymnasieskolan och motsvarande utbildning* föreslår CSN att studiekredit i form av återbetalningspliktiga studiemedel till s. k. yngre elever i gymnasial utbildning utgår med högst det belopp som Kungl. Maj:t bestämmer. Studiekredit bör enligt förslaget utgå med högre belopp om synnerliga skäl föreligger eller om den studerande har vårdnaden om barn, som inte fyllt 16 år, eller är pliktig att till fullgörande av underhållsskyldighet mot sådant barn utge underhållsbidrag.

CSN föreslår att rätten till *resekostnadsersättning* avseende resa från hemorten till studiecorten vid början av undervisningen under s. k. skolorperiod vid statens skolor för vuxna och återresa till hemorten efter undervisningens slut kvarstår för elever vid dessa skolor och att ett icke behovsprövat *dubbelbosättningsbidrag* med 175 kr. per månad införs för elever vid nämnda skolor att utgå för tid då eleven deltar i undervisning vid skolan. I annat fall skulle dessa elever efter överföringen komma i ett sämre läge med hänsyn till inkomstprövningen inom studiemedelssystemet. Dubbelbosättningsbidraget bör prövas enligt samma regler som nu gäller för inackorderingstillägg för yngre elever.

Vidare föreslår CSN att den rätt till *avskrivning* med högst 1 650 kr. jämte ränta för varje årskurs som studielån utgått eller med totalt högst 4 950 kr. som nu föreligger för studielån för gymnasial vuxenutbildning, eller för annan gymnasial utbildning vid vuxen ålder, skall kvarstå. Avskrivningsrätten efter överföringen av de äldre eleverna till studiemedelssystemet bör knytas till återbetalningspliktiga studiemedel som utgår för vuxenutbildning på gymnasial nivå. Eftersom studeran-

de inom vuxenutbildningen i vissa fall kommer att läsa med studiemedel både på grundskole- och gymnasieskolenivå innan eftergymnasiala studier påbörjas anser CSN att den särskilda avskrivningsrätten bör bibehållas.

I fråga om uppskov med amortering och ränta på studielån enligt studiehjälpsreglementet föreslås att elev som efter överföringen beviljats återbetalningspliktiga studiemedel för gymnasiala studier och som har studielån enligt studiehjälpsreglementet, regelmässigt skall få sin första amortering på studielånet framflyttad till tredje året efter det år då studiemedel senast uppbars för gymnasiala studier.

Förlängt barnbidrag bör enligt CSN även utgå till elever i utlandsskolor.

CSN har beräknat kostnaderna för budgetåret 1973/74 för överföring av äldre elever i gymnasial utbildning till studiemedelssystemet. Förslaget har både kostnadshöjande och kostnadssänkande effekter. Den totala merkostnaden beräknar CSN för budgetåret 1973/74 till ca 50 milj. kr.

## 5.2 Organisation och administration

Inom CSN handläggs f. n. ansökningar om studielån för gymnasiala studier på sektion I. Ansökningar om förhöjt studiebidrag handläggs f. n. av skolstyrelserna. Den som endast önskar bidragsdelen får fr. o. m. den 1 juli 1973 ansöka om denna hos CSN. Mot bakgrund av att studiemedlen för gymnasiala studier kommer att omfatta de elevgrupper som hittills haft förhöjt studiebidrag och studielån samt att den detaljerade kunskapen om de gymnasiala studiernas uppläggning och innehåll m. m. i dag finns inom sektion I anser CSN att handläggningen av studiemedelsärenden när det gäller gymnasiala studier förläggs till sektion I. Denna sektion bör enligt CSN i fortsättningen kallas sektionen för gymnasialt studiestöd. Vidare föreslås att man uppdrar åt en särskild grupp av nämndens ledamöter att besluta i mer tveksamma eller principiella fall. Denna grupp bör bestå av tre ledamöter av nämnden, varav en studeranderepresentant. Om dessa tre ledamöter är oeniga hänskjuts ärendet till nämnden för avgörande in pleno.

För läsåret 1973/74 beräknas ca 77 000 ansökningar om studiemedel för gymnasiala studier inges. Nuvarande personal på låneenheten inom sektion I vid CSN är dimensionerad för mellan 55 000 och 60 000 ansökningar. Antalet ansökningar varierar emellertid kraftigt mellan månaderna. Nästan hälften av alla låneansökningar inkommer under månaderna augusti, september och januari. Med hänsyn härtill föreslår CSN att resursförstärkningar i fråga om personal bör användas för anställning av extra personal vid säsongtopparna. CSN föreslår en förstärkning motsvarande sex årsanställda i lönegrad 14, vilket innebär en

merkostnad på ca 238 000 kr. för budgetåret 1973/74. Viss förstärkning av andra funktioner inom nämnden har inräknats.

I samband med överföringen av äldre elever till studiemedelssystemet kommer hos postbanken att uppstå en viss kostnadsminskning. Hos riksbanken kommer överföringen att medföra en viss kostnadsökning.

CSN framhåller att en konsekvens av överförandet blir att CSN:s informationsmaterial måste omarbetas. En blankettöversyn bör göras tillsammans med statskontoret. Dessutom bör möjligheten att minska antalet blanketter undersökas. Medel för information i samband med överföringen bör enligt CSN begäras i särskild ordning.

### 5.3 Remissyttranden

Principförslaget att överföra äldre elever i gymnasial utbildning till studiemedelssystemet har lämnats utan erinran av remissinstanserna.

CSN har föreslagit vissa villkor för rätt till studiemedel. RRV anser att projektgruppens krav på skärpning av kravet på studietakt för grundskolestuderande bör genomföras.

I fråga om tidslängd för beviljning av studiemedel anser SFS, SFEF och VRO att tvåterminsbeviljning bör ske för samtliga studiemedelstagare. Sveriges skolkuratorers förening anser att ett visst närvarokrav även bör kunna gälla de elever i ungdomsskolan som nu kommer att omfattas av studiemedelssystemet. VRO stöder CSN:s förslag om närvaroplikt på 2/3 av kursen. När det gäller kravet på viss studietakt framhåller SFS och VRO att poängen under den första terminen bör sättas lägre än 85 poäng i kommunal vuxenutbildning. SÖ anser att kravet på studietakt och studieresultat för gymnasieskolestuderande i vuxenutbildning bör omprövas i samråd med SÖ och att CSN bemyndigas att fastställa kraven. Enligt SÖ bör även en motiverad framställning om förlängd studietid i enskilda fall få bifallas av CSN. SÖ anser att faktorn 0,35 bör behållas för elever i teknisk aftonskola. Vidare delar SÖ CSN:s grundsyn när det gäller omgång av studier men framhåller att det i fråga om folkhögskolan är skolans lärarråd som kan bedöma vad som är att anse som omgång. SFEF framhåller i fråga om studier vid folkhögskola att en kontroll av studieaktiviteten inte kan ske eftersom en kursplan för folkhögskolan inte har samma utformning och betydelse som i ungdomsskolan. SFEF anser att frågan om krav på studieaktivitet vid folkhögskola bör utredas av SÖ i samråd med SFEF och Svenska folkhögskolans lärarförening.

Särskilda krav på studieaktivitet bör enligt UKÄ och VRO fastställas av CSN i tillämpningsföreskrifter och inte i författning. SÖ delar CSN:s uppfattning att den sökandes studieaktivitet bör prövas vid beviljning av fortsatta studiemedel.

CSN:s förslag om studiemedel för deltidstudier i gymnasial utbild-

ning avstyrks av *RRV* men tillstyrks av *VRO*. *UKÄ* och *SFS* anser att man inte skall behöva uppge särskilda skäl för deltidsstudiemedel. *UKÄ* framhåller att de erfarenheter man hittills har beträffande deltidstudier stärker verket i nämnda uppfattning.

*UKÄ* och *VRO* stöder *CSN*:s förslag när det gäller studielämplighetsprovningen för heltidstudier. Detta innebär att sådan provning inte bör göras vid övergång från gymnasial till eftergymnasial utbildning men däremot från eftergymnasial till gymnasial utbildning. *UKÄ* tillstyrker vidare *CSN*:s förslag att äldre elever i gymnasieskolan bör erhålla fortsatta studiemedel utan någon särskild provning.

*UKÄ* och *SFS* tillstyrker *CSN*:s förslag när det gäller det antal terminer studiemedel kan utgå, bl. a. med hänsyn till att gällande 16-terminersregel endast är tänkt för eftergymnasiala studier och forskarutbildning.

När det gäller åldersgränsen framhåller *UKÄ* sin tveksamhet och menar att frågan om åldersgräns bör lösas i samband med frågan om utbildningsbidrag. *SÖ* vill instämma i *CSN*:s positiva inställning när det gäller att tillämpa en liberal praxis beträffande dispens från 45-årsgränsen. *SFS* anser åldersgränsen för låg men framhåller att *CSN* hittills tillämpat en generös praxis. *VRO* anser att man inte kan acceptera att studerande över 45 år inte bereds tillfälle till studiesocialt stöd. *Sveriges skolkuratorers förening* understryker i samband med den generösa tillämpningen av 45-årsgränsen vikten av målinriktade studier.

När det gäller frågan om läsår-kurstid-studiemedelsbelopp avstyrker *RRV* *CSN*:s förslag att för den läsårsbundna gymnasiala utbildningen studiemedel skall utgå under tio månader per läsår eftersom studietiden i de flesta skolformer är nio månader. *RRV* avstyrker vidare liksom *studiemedelsutredningen* att studiemedel skall utgå med 70 % av basbeloppet per termin för elever i gymnasieskolan. Enligt *RRV* och *studiemedelsutredningen* bör hänsyn tas till de förmåner i form av fria skolmåltider och fria läromedel som huvuddelen av eleverna åtnjuter. Även *Sveriges skolkuratorers förening* avstyrker *CSN*:s förslag på denna punkt men framhåller att det är orimligt att bidragsdelen sänks.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget om 70 % av basbeloppet nämligen *UKÄ*, *SÖ*, *SFS*, *VRO* och *SSEF*. *UKÄ* framhåller i denna fråga att många skäl talar för att man behåller en gemensam procentsats av basbeloppet för både gymnasial och eftergymnasial nivå. *UKÄ* vill också ifrågasätta om ett studiemedelssystem som förutsätter att kommunerna åtar sig utgifter för fria läromedel står i överensstämmelse med de allmänna riktlinjer som utfärdats om att beslut inte får fattas som innebär en övervältring av kostnader på kommunerna. Dessutom skulle enligt *UKÄ* administrativa svårigheter tillkomma.

När det gäller vissa frågor i samband med den eko-

nomiska prövningen är remissopinionen enig om att man på sikt bör slopa hänsynstagandet till makes inkomst. *Studiemedelsutredningen* och *UKÄ* framhåller att hänsynstagandet till makes inkomst bör göras minst så generös som studiemedelsutredningen föreslog i betänkandet (SOU 1971: 87) Reformer inom studiemedelssystemet.

Frågan om utbildningsbidrag-studiestöd tas upp av *UKÄ* och *SFS*. *UKÄ* understryker nödvändigheten av att bestämmelserna ändras så att äldre elever även efter överföringen får rätt till utbildningsbidrag. Vidare finner *UKÄ* och även *SFS* skäl tala för att utbildningsbidrag skall kunna utgå för studerande som uppfyller arbetsmarknadsstyrelsens bestämmelser oberoende av om de studerar i gymnasiala eller eftergymnasiala skolformer.

När det gäller uppskov med amortering och ränta på studielån enligt studiehjälpsreglementet föreslår *studiemedelsutredningen* att de som haft studielån och i fortsättningen uppbär återbetalningspliktiga studiemedel får sitt studielån konverterat till återbetalningspliktiga studiemedel. Härigenom skulle administrationen förenklas och dessa studerande skulle slippa att varje år begära uppskov med amorteringar av lånet. *SFS* kräver att elev som uppbär studiemedel och som haft studielån regelmässigt skall få sin första amortering på studielånet framflyttad till tredje året efter det år då studiemedel senast uppbars. *SFS* framhåller att *CSN:s* förslag på denna punkt inte tar hänsyn till dem som genomgår eftergymnasial utbildning. Även *UKÄ* finner det väsentligt att de vuxenstuderande ges en möjlighet att uppskjuta amortering på äldre studielån om de fortsätter studierna med studiemedel.

*Sveriges skolkuratorers förening* delar *CSN:s* mening att den särskilda avskrivningen på studielån bör bibehållas.

Ett fåtal remissinstanser tar upp frågan om organisation och administration. *RRV* framhåller att verket inte haft möjlighet att närmare granska beräkningarna och vill därför bara erinra om att antalet ansökningar som rör återbetalningspliktiga studiemedel inte bör öka jämfört med tidigare ansökningar om studielån. Däremot kommer *CSN:s* arbete med utbetalning av studiebidrag, som en följd av överföringen, att öka. *UKÄ* ifrågasätter om man inte på längre sikt bör överväga att överflytta behandling av ärenden rörande gymnasial utbildning till de lokala studiemedelsnämnderna eller till ett annat lokalt organ. De studerande har enligt *UKÄ* erfarenhetsmässigt stora behov av att kunna ställa frågor vid telefonsamtal och personliga besök när det gäller studiemedelsansökningar. Även *Sveriges skolkuratorers förening* framför liknande synpunkter.

## 6 Övriga förslag på studiestödets område

### 6.1 Centrala studiehjälpnsnämndens förslag på studiehjälpens område

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 påpekar CSN att studiehjälpen inte på något sätt är värdesäkrad, vilket däremot gäller för studiemedlen för eftergymnasiala studier. Höjning av de olika stödformernas belopp inom studiehjälpssystemet måste ske genom särskilda beslut av statsmakterna, vilket också har skett vid flera tillfällen sedan 1964 års studiesociala reform. Genom motioner i riksdagen har upprepade krav ställts på att studiehjälpen skulle indexregleras. Detta har avvisats främst med motiveringen att studiehjälpen är att se som ett led i den familjesociala politiken och förändringen i studiehjälpen därför i första hand bör ske med hänsynstagande till vad som sker inom familjepolitiken.

I samband med de förbättringar för bostadstilläggen, som beslöts av 1972 års riksdag förstärktes det inkomstprövade tillägget, vilket numera utgår fr. o. m. kvartalet efter det under vilket eleven fyllt 17 år. Inkomstgränserna för inkomstprövat tillägg justerades uppåt med bibehållande av i princip oförändrade högsta och lägsta månadsbelopp. Det s. k. syskontillägget på 25 kr. för dem som har syskon under 16 år har tagits bort. Det behovsprövade tillägget, som utgår då synnerligen stort behov av ekonomisk hjälp föreligger, höjdes vid samma tillfälle med 15 kr. från 75 till 90 kr. per månad.

Trots de förbättringar som skett för studiehjälpen konstaterar CSN att en minskning av realvärdet uppstått. Detta gäller särskilt för det inkomstprövade tillägget. CSN framhåller att utöver att realvärdet minskat har utflödet i faktiskt antal kronor också minskat från budgetåret 1970/71 till 1971/72 med ca 3,5 milj. kr. Antalet elever med inkomstprövat tillägg sjönk samtidigt med 6 850 från 53 379 till 46 529. De fr. o. m. innevarande budgetår införda nya bestämmelserna för inkomstprövat tillägg kommer enligt CSN inte i påtaglig grad att ändra detta. Enligt CSN borde studiehjälpen i högre grad än vad som nu är fallet användas i standardutjämnande syfte till förmån för barnfamiljer med låga inkomster. CSN framhåller att finansieringen med lån kan få ett för stort inslag. Riktpunkten måste vara att låneinslaget när det gäller gymnasiala studier skall vara litet. CSN konstaterar att de tre- och fyraåriga linjerna inom gymnasieskolan fortfarande rekryterar sina elever från företrädesvis välsituerade hem, medan låginkomsttagarnas barn främst går till den yrkesinriktade utbildningen efter grundskolan. Mot bakgrund av detta finner CSN att starka skäl finns för att studiehjälpen ytterligare bör förstärkas.

I nackorderingstillägget höjdes genom beslut av 1970 års riksdag från 100 kr. till 125 kr. i månaden. CSN konstaterar nu

att realvärdet jämfört med 1970 års prisnivå minskat med 22 %. För att återställa realvärdet krävs nu att beloppet ökar med 27 kr. till 152 kr. 1968 års studiemedelsutredning har jämfört hyresnivån i studentbostäder åren 1969 och 1971. Man fann då att hyresnivån i enkelrum stigit med ca 11 å 12 % mellan dessa år. Sedan mars 1971 har hyresnivån höjts ytterligare. Av erfarenhet vet man att hyresnivån i studentbostadsbeståndet är prisledare för hyresrum åt studerande på den »privata» marknaden. Man har också anledning att räkna med att den övervägande delen av de studerande som av geografiska skäl är i behov av inackordering under studietiden har merkostnader som inte täcks av inackorderingstillägget. Det finns risk för att många elever måste avstå från fortsatta studier efter genomgång av grundskolan. F. n. är det högsta resetillägget större än inackorderingstillägget, vilket kan stimulera till dagliga resor även då eleverna av geografiska skäl i stället borde inackordera sig på skolorten. CSN föreslår att inackorderingstillägget höjs från 125 kr. till 150 kr. fr. o. m. den 1 juli 1973.

Inkomstprövat tillägg utgår med högst 75 och lägst 20 kr. i månaden. CSN framhåller att det totala ekonomiska stödet till barnfamiljer förbättrats i flera avseenden under senare tid. Den genomförda skattereformen fr. o. m. den 1 januari 1971 medförde ett minskat uttag av statlig inkomstskatt i lägre inkomstlägen. Vid samma tidpunkt höjdes det allmänna barnbidraget, det förlängda barnbidraget och studiebidraget från 75 kr. till 100 kr. i månaden. Förstärkningen av bostadstilläggen från den 1 april 1972 har främst kommit flerbarnsfamiljer och familjer med höga hyreskostnader till del. Emellertid har under samma tid skett kommunalskattehöjningar samt kraftiga prisstegringar. För det inkomstprövade tillägget gäller att CSN anser sina önskemål när det gäller höjda inkomstgränser tillgodosedda. Förbättringarna kommer dock främst att tillfalla flerbarnsfamiljer i mellaninkomstlägen. För elever med föräldrar i låga inkomstlägen, som redan haft högsta inkomstprövat tillägg, har ingen förbättring av tillägget skett. Dessutom kunde tidigare utgå 25 kr. i månaden som extra tillägg för syskon. CSN föreslår att det inkomstprövade tilläggsbeloppet bör förstärkas. Tillägget föreslås utgå med högst 110 kr. och lägst 30 kr. i månaden.

Behovsprövat tillägg kan numera utgå om elevens och föräldrarnas sammanlagda taxerade inkomst vid senaste taxering till statlig inkomstskatt inte överstiger 21 000 kr. och då synnerligen stort behov av ytterligare studiehjälp föreligger. De år 1972 ändrade reglerna innebär att behovsprövat tillägg kommer att utgå för betydligt fler elever än 1971/72. Detta har stor betydelse då antalet utgående behovsprövade tillägg minskat avsevärt. Behovsprövat tillägg utgår oftast till elever vars föräldrar är sjukpensionärer, arbetslösa eller ensamstående med mycket låga inkomster. I dessa fall är storleken av studiestödet

av stor betydelse för om barnen skall fortsätta studera efter fullgjord skolplikt eller inte. CSN anser det angeläget att det behovsprövade tillägget ytterligare förstärks och föreslår att beloppet per månad höjs till 110 kr.

## 6.2 Vissa andra förslag på studiestödets område

SFS har i en skrivelse den 29 november 1971 framhållit att den av studiemedelsutredningen föreslagna höjningen av studiemedlen är en förbättring men otillräcklig. SFS pekar också på att bidragsdelen vid studiemedelsystemets införande var 25 % och på att bidragsdelen minskas till 17 % om den av utredningen föreslagna höjningen läggs på den återbetalningspliktiga delen. Eftersom studentbostadssubventioneringen avskaffats bör enligt SFS hela höjningen läggas på den återbetalningsfria delen.

I en skrivelse den 7 mars 1972 anholder SFS att studiemedlen ökas från 70 till 75 % av basbeloppet som föreslagits av 1968 års studiemedelsutredning, att ökningen läggs på bidragsdelen samt att åtgärder vidtas så att hyrorna i studentbostäderna inte behöver ökas i snabbare takt än i övriga bostäder.

I en skrivelse den 2 juni 1972 kräver SFS att 1968 års studiemedelsutredning erhåller tilläggsdirektiv för att behandla totalbeloppet från standardsynpunkt, att kartlägga den nuvarande skuldsättningen för personer med längre utbildning samt att utreda studiemedelsystemets återbetalningsregler där särskild uppmärksamhet bör ägnas avgiftsgränsens storlek.

För att de studerande skall kunna klara de stigande hyrorna föranledda av den allmänna prisutvecklingen anholder SFS i skrivelse den 1 november 1972 bl. a. att studiemedlen höjs enligt 1968 års studiemedelsutrednings förslag och att SFS:s förslag till bostadsbidrag genomförs. Dessutom framhåller SFS att med anledning av de förslag som U 68 kan förväntas framlägga speciell uppmärksamhet bör ägnas åt konsekvenserna för studentbostadsstiftelserna vid ytterligare decentralisering av den högre utbildningen.

Filosofiska fakulteternas studentförening i Göteborg har i en särskild skrivelse den 21 november 1972 anhallit att gränsen för återbetalning av studielånen höjs så att det innebär studielön för de akademiker som har en inkomst nära medianinkomsten, att studiemedlen höjs till 75 % av basbeloppet enligt studiemedelsutredningens förslag, att studenterna får fri kurslitteratur, att åtgärder mot de höga priserna vidtas och att staten inte beskattar maten samt att statsmakterna offensivt engagerar sig för att sänka hyrorna.

## 7 Riksrevisionsverkets förslag angående sjukförsäkring för studerande

Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1967 åt RRV att i samråd med CSN, riksförsäkringsverket och dåvarande medicinalstyrelsen, numera socialstyrelsen, utreda de frågor som är förbundna med en utvidgning av sjukförsäkringsskyddet för studerande.

Den 8 februari 1972 överlämnade RRV promemorian »Sjukförsäkring för studerande» samt samrådsmyndigheternas yttranden. Av yttrandena framgår att olika uppfattningar föreligger om hur frågan om sjukförsäkring för studerande skall lösas. Enligt RRV:s förslag bör försäkringen bli obligatorisk för samtliga studerande som uppbär studiemedel. Studerande som inte har studiemedel bör ha möjlighet att frivilligt ansluta sig till försäkringen om han studerar vid läroanstalt som omfattas av studiemedelsförordningen. Två sjukpenningklasser föreslås, 25 kr. per dag för dem med fulla heltidsstudiemedel och 13 kr. per dag för dem som inte har fulla heltidsstudiemedel. Karenstiden föreslås bli sju dagar och premien för försäkringen 35 kr. resp. 19 kr. per termin. I likhet med vad som nu gäller för den frivilliga studerandeförsäkringen förutsätts att statsbidrag skall utgå med 20 %. När det gäller utbetalningen av sjukpenningen redovisas två alternativ. Enligt ett alternativ betalas sjukpenningen direkt till den studerande, vilket förutsätter en motsvarande reduktion av studiemedlen efterföljande termin. Det andra alternativet innebär att sjukpenningen inte betalas till den studerande utan används för att betala av motsvarande belopp på de återbetalningspliktiga studiemedlen.

Riksförsäkringsverket och socialstyrelsen framhåller i sina yttranden över förslaget att man inte bör ta ställning till frågan innan sjukpenningsutredningen slutfört sitt arbete och att en möjlighet är att förbättra och bygga ut reglerna i den nuvarande frivilliga sjukpenningförsäkringen. Även CSN har vissa avvikande åsikter från förslaget men stöder dock grundprincipen.

Remissinstanserna har tillstyrkt att frågan om sjukförsäkring för studerande snarast blir löst. SÖ framhåller bl. a. att RRV:s lösning verkar godtagbar men att den bör överarbetas med hänsyn till de synpunkter som framkommit i samrådsmyndigheternas yttranden. UKÄ, SACO, SFS och teknologorganisationen *Reftec* anser att den högre sjukpenningen bör knytas till den faktiska rätten till studiemedel. UKÄ, SACO, TCO, SFS och *Reftec* framhåller att justeringar bör kunna göras av sjukpenningsbeloppets storlek till följd av förändringar av basbeloppet. UKÄ, TCO, SACO, SFS och *Uppsala studentkår* förordar även att utgående sjukpenning används för att reducera återbetalningspliktiga studiemedel. UKÄ, SACO och SFS förordar liksom samrådsmyndigheten CSN en för de studerande kostnadsfri försäkring.

## 8 Föredraganden

I dag finns — vid sidan av det förlängda barnbidraget till vissa elever i grundskolan — två olika system för studiesocialt stöd. Till studerande i gymnasieskolan, folkhögskolan, kommunal och statlig vuxenutbildning m. fl. läroanstalter och utbildningslinjer utgår studiehjälp. Denna består för studerande som fyller högst 19 år under det kalenderår då läsåret eller kursen börjar (yngre studerande) av studiebidrag om 110 kr. i månaden, vartill olika tillägg kan utgå i form av resettillägg om 65—130 kr. i månaden, inackorderingstillägg om 125 kr. i månaden, inkomstprövat tillägg 20—75 kr. i månaden och behovsprövat tillägg om högst 90 kr. i månaden. I vissa fall kan dessutom studielån utgå till yngre elever. För äldre studerande inom studiehjälpssystemet utgår i dag förhöjt studiebidrag om 175 kr. i månaden och studielån om högst 6 500 kr. per läsår.

De som studerar vid huvudsakligen eftergymnasiala utbildningsvägar erhåller studiemedel, som består av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Studiemedlen är indexreglerade och utgår per år med 140 % av basbeloppet inom den allmänna försäkringen (med i februari 1973 gällande basbelopp om 7 600 kr. är nu maximibeloppet 10 640 kr.). Den studerande som har vårdnaden om barn kan dessutom erhålla barn-tillägg med 25 % av basbeloppet. Av studiemedlen utgör 1 750 kr. studiebidrag. Studiemedel utgår med hänsyn till den studerandes studiemeriter och den studerandes och makes ekonomi. För dem som studerar på minst halvtid kan deltidssstudiemedel utgå med halva det belopp som utgår till heltidsstuderande. En förutsättning för deltidssstudiemedel är att godtagbara skäl finns till att studierna bedrivs på deltid.

I skrivelse den 29 januari 1971 föreslog centrala studiehjälpnsnämnden (CSN) bl. a. att äldre studerande inom gymnasieskolan, folkhögskolan, kommunal och statlig vuxenutbildning m. fl. skolformer skulle föras över till studiemedelssystemet samt att studiekrediten för yngre elever skulle omvandlas till återbetalningspliktiga studiemedel. Till dessa förslag tog jag principiellt ställning i prop. 1972: 27. Jag framhöll därvid bl. a. att de båda utredningar som förberedde 1964 års studiesociala reform — studiehjälpstudien och studiesociala utredningen — uttalade att det från många synpunkter var önskvärt att skapa ett enhetligt studiesocialt system, omfattande samtliga elever vid de frivilliga skolformerna på olika nivåer. Vid 1964 års studiesociala reform utformades avgränsningen mellan studiehjälp- och studiemedelssystemet så att den i huvudsak följde gränsdragningen mellan olika skolformer. Studiehjälp erhålls — förutom av elever i gymnasieskolan — även av studerande i bl. a. kommunal och statlig vuxenutbildning samt folkhögskola. Under de senaste åren har gruppen vuxenstuderande vuxit kraftigt i antal.

I avvaktan på ett förslag från den utredning som prövar frågan om studiefinansieringen inom vuxnutbildningen, kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX), förordade jag att man borde söka åstadkomma större likformighet i studiesocialt avseende för vuxna oavsett på vilket stadium studierna bedrivs. Detta föreslogs ske genom att äldre studerande vid studievägar som nu tillhör studiehjälpssystemet fördes över till studiemedelssystemet. Jag förordade vidare att yngre elever vid dessa studievägar skulle få rätt till återbetalningspliktiga studiemedel enligt de grunder som förordats för studielån till dessa studerande. Härigenom skulle det vara möjligt att skapa ett enda system för studiekredit. Riksdagen hade inte någon erinran mot detta förslag (SfU 1972: 20, rskr 1972: 148).

CSN har nu lagt fram de förslag som krävs för ett genomförande av förra årets principbeslut. Vid ett bifall till vad jag föreslår i det följande förverkligas principen om den enhetliga synen på det studiesociala stödet. Det är särskilt glädjande att det härigenom blir möjligt att kraftigt förstärka studiestödet till bl. a. äldre elever i folkhögskola och kommunal vuxenutbildning. De yngre studerande som behöver studiekredit i bl. a. gymnasieskolan får genom detta beslut del av de sociala trygghetsförmåner som är förenade med studiemedelssystemet.

Studiemedelsutredningen har i betänkandet (SOU 1971: 87) Reformerna inom studiemedelssystemet lagt fram förslag om höjning av studiemedlens maximibelopp, ändrade regler för prövning av studiemedlens storlek mot makes inkomst samt nya grunder för barntillägget. Vidare har CSN i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 lagt fram förslag om bl. a. höjda inackorderingstillägg, inkomstprövade tillägg och behovsprövade tillägg samt införande av ett särskilt bidrag till hemresor för elever med inackorderingstillägg.

Vid den samlade avvägningen av utgifterna på det studiesociala området har jag kommit till slutsatsen — bl. a. mot bakgrund av de betydande förbättringar av familjepolitiken som redan skett och som nu förestår — att insatserna nu bör koncentreras på tre områden. För det första bör således i enlighet med CSN:s förslag ett överförande av äldre elever till studiemedelssystemet genomföras och ett enhetligt studiekreditsystem skapas. För det andra bör en betydande uppmjukning i reglerna om hänsynstagande till makes inkomst vid studiemedelsprövningen ske och för det tredje bör de inackorderade eleverna inom studiehjälpssystemet få en väsentlig förbättring av sitt studiestöd. Jag kommer vidare att föreslå att en särskild sjukförsäkring införs för dem som har studiemedel.

För ett läsår utgör studiemedlens maximibelopp för heltidsstuderande 140 % av basbeloppet, dvs. för i februari år 1973 gällande basbelopp sammanlagt 10 640 kr. Studiemedlen reduceras enligt gällande regler för termin *dels* med hänsyn till egen inkomst med två

tredjedelar av den del av inkomsten som överstiger 40 % av basbeloppet per termin, dels med hänsyn till egen eller makes förmögenhet med en femtedel av den del av förmögenheten som överstiger sex basbelopp, dels med hänsyn till makes inkomst med en tredjedel av den del av makes inkomst som överstiger 140 % av basbeloppet per termin.

Studiemedelsutredningen har föreslagit att studiemedlens maximibelopp skall höjas till 150 % av basbeloppet, dvs. räknat i dagens basbelopp med ytterligare 760 kr. per läsår. Utredningen har vidare föreslagit att barntilläggets belopp skall förändras. Som jag framhållit i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 497) kan man inte se frågan om studiemedlens maximibelopp isolerad från de övriga förmåner som kan komma studerande till del. 1971 års riksdag har fattat beslut om nya grunder för bostadstillägg till låginkomsttagare med barn (prop. 1971: 156, SoU 1971: 45, rskr 1971: 327). Beslutet innebär att det tidigare grundbeloppet och bostadsanknutna tilläggsbeloppet ersattes av ett enhetligt inkomstprövat statligt tillägg med 75 kr. i månaden för varje barn, oberoende av bostadsstandard. Dessutom beslöts om en kraftig förstärkning av de statsbidragsberättigande kommunala bostadstilläggen. Den andel av hyran över 400 kr. i månaden som kompenseras genom tillägg höjdes från 40 % till 80 %, vilket innebär en fördubbling av utgående bidrag. Dessutom höjdes de övre hyresgränserna.

I prop. 1973: 1 (bil. 7 s. 56) föreslås att det fr. o. m. den 1 januari 1974 införs ett bostadstillägg för låginkomsttagare utan barn. Detta tillägg kommer även att omfatta studerande som fyllt 20 år. Bostadstillägget föreslås utgå med 80 % av bostadskostnaden mellan 300 och 550 kr. i månaden för ensamstående utan barn och mellan 400 och 650 kr. i månaden för gifta utan barn. Maximalt belopp föreslås bli 200 kr. i månaden. Bidragsbeloppet reduceras om den taxerade inkomsten överstiger 18 000 kr.

Genom här redovisade åtgärder får de studerandegrupper som är i störst behov av ytterligare medel ett verksamt stöd från samhällets sida. Studiemedelsutredningens förslag om höjning av studiemedlens maximibelopp och ändrade grunder för barntillägget har med anledning av vad jag nyss framfört inte samma aktualitet som när de lades fram. Jag är därför inte beredd att förorda ett genomförande av dem. Jag vill i detta sammanhang erinra om att statistiska centralbyrån fått i uppdrag att göra en studieekonomisk undersökning i samråd med CSN. Denna undersökning bör kunna ge en bättre bild än den vi nu har av de studerandes ekonomiska förhållanden.

Vid överförandet av äldre studerande till studiemedelssystemet måste man ta ställning till bl. a. hur studiestödet skall beräknas. Detta gäller bl. a. frågan om man skall beräkna studiemedlen per termin eller per månad.

Studiemedlen beräknas med visst belopp per termin (kalenderhalvår),

studiehjälpen för de studerande i gymnasieskolan, folkhögskolan och kommunal vuxenutbildning däremot per månad. Ett läsår anses därvid omfatta nio månader, varav fyra på höstterminen och fem på vårterminen. CSN har nu föreslagit att äldre studerande i gymnasieskolan m. fl. skolformer i samband med att de förs över till studiemedelssystemet liksom de studerande som i dag tillhör studiemedelssystemet skall få sitt studiestöd beräknat per termin (kalenderhalvår) enligt nuvarande regler för studiemedelssystemet. Detta skulle emellertid leda till olikheter i studiesocialt avseende mellan äldre och yngre elever i bl. a. gymnasieskolan. Trots samma faktiska studietid skulle studiestödet för de äldre beräknas för tio månader, men för yngre för nio månader. Det är därför naturligt att studiestödet för såväl yngre som äldre elever i gymnasieskolan m. fl. läroanstalter, där yngre elever får studiehjälp, i fortsättningen beräknas för samma tidsperiod.

Läsåret vid både universiteten och gymnasieskolan uppgår till ca 40 veckor. Terminerna vid universiteten är lika långa, medan som nyss redovisats gymnasieskolans hösttermin i studiehjälpsavseende beräknats till fyra månader och dess vårtermin till fem månader. Vid andra utbildningsanstalter förekommer andra studietider. Studiemedel utgår f. n. med 70 % av basbeloppet per termin. Av praktiska skäl synes det vid beräkningen av studiemedlen för de studievägar för vilka terminen är längre eller kortare än  $4\frac{1}{2}$  månader, lämpligt att utgå från universitetens studietider, dvs. ca  $4\frac{1}{2}$  månader per termin, och relatera studiestödet vid andra utbildningsanstalter till detta. Vid gymnasieskolan

skulle enligt denna metod studiestödet för höstterminen utgöra  $\frac{4}{4\frac{1}{2}}$

av terminsbeloppet (70 % av basbeloppet) och för vårterminen  $\frac{5}{4\frac{1}{2}}$

av terminsbeloppet. Detta innebär att en äldre studerande i gymnasieskolan under höstterminen vid basbeloppet 7 600 kr. erhåller 4 730 kr. och under vårterminen 5 910 kr. i studiemedel.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, CSN att efter samråd med universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen (SÖ) fastställa läsårets längd och dess fördelning på terminer i studiemedelsavseende för olika utbildningar.

Studiemedel bör kunna utgå för längre tid än nio månader om läsåret väsentligt överstiger ett normalt läsår om 40 veckor. Jag förordar att studiemedel för längre tid bör utgå om studietiden med mer än två veckor överstiger ett normalt läsår. Studiemedel bör kunna beviljas med halvmånadsbelopp. Vad jag här förordat innebär för de studerande vid sådana studievägar, där studiemedel hittills utgått och vid vilka läsåret är mer än 42 veckor, en höjning av de studiesociala förmånerna.

Vid statens skolor för vuxna i Norrköping och Härnösand studerar många på deltid och deltar i s. k. varvad utbildning, vilket innebär att

eleverna deltar i återkommande skolperioder om fem veckor. Till dessa elever har hittills under femveckorsperioderna kunnat utgå såväl studiebidrag som studielån. Dessa möjligheter bör kvarstå i huvudsak enligt vad jag förordat i det föregående även efter överförandet till studiemedelssystemet. Hänsyn bör därvid givetvis tas till den speciella studiegången. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att utfärda särskilda bestämmelser härom. Till dessa elever bör också liksom hittills resekostnadsersättning kunna utgå för resa till och från skolan.

Bidragsdelen av studiemedlen bör utgå med högst 195 kr. i månaden och således för läsår om nio månader utgöra högst 1 755 kr. För dem som förs över till studiemedelssystemet kommer detta att innebära en förbättring med 180 kr. på ett läsår eftersom förhöjt studiebidrag till dessa grupper hittills utgått med 1 575 kr. för ett läsår om nio månader. De återbetalningspliktiga studiemedlen kommer för stora grupper av de äldre studerande i de överförda grupperna att höjas med mer än 2 000 kr. per läsår.

Studiemedel *reduceras* som tidigare redovisats mot egen och makes inkomst samt egen och makes förmögenhet.

Reglerna om hänsynstagande till makes inkomst innebär som förut sagts att studiemedlen reduceras med en tredjedel av den del av inkomsten som överstiger 140 % av basbeloppet per kalenderhalvår. Dessutom reduceras studiemedlen med hänsyn till egen och makes förmögenhet. Det betyder att vid t.ex. en makes inkomst om 30 000 kr. får den studerande 7 734 kr. i studiemedel. Hittills har prövning mot makes ekonomi endast gjorts när makarna sammanbor under själva studietiden. För studerande som sammanbor med annan person utan att ha ingått äktenskap och där gemensamt barn finns har ingen prövning mot den andres ekonomi skett.

Frågan om hänsynstagande till makes ekonomi inom studiemedelsystemet har varit föremål för en omfattande diskussion. Studiemedelsutredningen delar uppfattningen att alla oavsett kön, samlevnadsformer och ekonomisk standard, så långt det kan anses rimligt med hänsyn till utvecklingen i övrigt i samhället, skall betraktas som ekonomiskt självständiga individer. Ett fullständigt slopande av makeprövningen skulle emellertid enligt studiemedelsutredningens uppskattning kosta drygt 100 milj. kr. för ett budgetår. Utredningen föreslår att fribeloppsgränsen beträffande makes inkomst höjs från 140 % till 230 % av basbeloppet per termin samt att alla studerande garanteras ett minimibelopp om 10 % av basbeloppet per termin. Utredningens ordförande har reserverat sig mot sistnämnda förslag. Jag delar studiemedelsutredningens uppfattning att nuvarande regler för prövning av studiemedel mot makes inkomst är alltför stränga. I likhet med utredningen är jag f. n. inte beredd att föreslå ett fullständigt slopande av prövningsreglerna, vilket skulle få den största betydelsen i högre inkomstlägen. Enligt min mening

bör man i första hand göra ökade insatser för de grupper som har en årsinkomst mellan 20 000 kr. och 50 000 kr. Jag föreslår därför att fribeloppet för makes inkomst per termin höjs till 200 % av basbeloppet och att reduktionen sker med 40 % av inkomster därutöver. Detta betyder att fulla studiemedel utgår där makens årsinkomst uppgår till 30 000 kr. För dem som studerar på minst halvtid och har deltidsstudiemedel bör fribeloppet för makes inkomst per termin höjas till 290 % av basbeloppet per termin och reduktion ske med 40 % av inkomster därutöver. Vad jag har sagt om make bör i enlighet med studiemedelsutredningens förslag framdeles gälla även annan med vilken den studerande stadigvarande sammanbor, om de tidigare varit gifta med varandra eller om de gemensamt har eller har haft barn.

Jag förordar även att som generell princip i fortsättningen skall gälla, att för ett och samma barn endast ett barntillägg skall utgå oavsett föräldrarnas civilstånd och oavsett om en eller båda studerar.

Personer som inte sammanbor men är gifta bör behandlas som gifta sammanboende studerande. Dock bör i vissa särskilda fall undantag kunna medges. Detta gäller om det är uppenbart att de gifta bor på olika orter på långt avstånd under studietiden. Det bör kunna anförtros CSN att närmare utforma bestämmelser i denna fråga.

Enligt min mening bör prövning av studiemedel mot makes ekonomi ske först fr. o. m. de studiemedel som avser terminen efter den då äktenskapet ingicks.

Överförandet av äldre elever i gymnasieskolan från studiehjälps- till studiemedelssystemet aktualiserar emellertid också frågan om sättet för reduktion mot egen och makes inkomst samt egen och makes förmögenhet för studerande i kortare kurser för vilka studiehjälp hittills utgått. Studiemedelssystemets regler är främst utformade för personer som under hela terminen studerar på heltid eller minst halvtid. De slår därför mindre väl ut för personer som är korttidsstuderande. CSN:s förslag om överförande av äldre elever till studiemedelssystemet innehåller inte några särskilda bestämmelser om reduktion av studiestöd för korttidsstuderande om egen eller makes inkomst eller egen eller makes förmögenhet överstiger fribeloppen. Jag lägger i det följande fram förslag som innebär ett särskilt hänsynstagande till dessa studerande-grupper. Med hänsyn till det arbete som pågår inom bl. a. studiemedelsutredningen bör reglerna få provisorisk karaktär. Studiemedelsutredningens förslag väntas under våren.

När det gäller frågan om reduktion mot makes inkomst och egen eller makes förmögenhet bör man söka tillämpa ett system som låter reduktionen stå i proportion till studietidens längd. Enligt vad jag nyss förordat bör studiemedlen reduceras med 40 % av det belopp av makes inkomst som överstiger 200 % av basbeloppet per termin. Om makes inkomst under ett år uppgår till 40 000 kr. och studietiden är en termin

om fyra och en halv månader bör reduktionen med nu gällande basbelopp om 7 600 kr. utgöra 40 % av (40 000 — 30 400) 9 600 kr., vilket för ett läsår blir 3 840 kr. och för en termin 1 920 kr. Detta betyder att studiemedel för terminen utgår med (5 320—1 920) 3 400 kr. Om studietiden för samma studerande är tre månader bör reduktionen utgöra

$\frac{3}{4\frac{1}{2}}$  av 1 920 kr., dvs. 1 278 kr. I studiemedel bör i det senare fallet

utgå  $\frac{3}{4\frac{1}{2}}$  av 5 320 kr. minskat med 1 278 kr., dvs. 2 268 kr. Motsva-

rande regler bör som nämnts tillämpas vid reduktion mot egen eller makes förmögenhet. F. n. reduceras studiemedlen mot egen eller makes förmögenhet med  $\frac{1}{5}$  av det belopp som överstiger sex basbelopp.

Nyssnämnda grunder slår emellertid väl hårt i fråga om reducering mot egen inkomst. Studiemedlen reduceras som tidigare nämnts f. n. mot egen inkomst med  $\frac{2}{3}$  av den inkomst per termin (= kalenderhalvår) som överstiger 40 % av basbeloppet, dvs. 3 040 kr. Om inkomsten för en studerande, som avser att studera på heltid under en termin om fyra och en halv månader, uppgår till 7 000 kr. under det aktuella halvåret erhåller han i studiemedel (5 320—2 640) 2 680 kr.

Enligt min mening bör man tillämpa ett högre fribelopp mot egen inkomst för de korttidsstuderande. Jag vill erinra om att för deltidsstuderande som nu erhåller studiemedel tillämpas fribeloppet 125 % av basbeloppet per termin.

Jag föreslår att fribeloppet beräknas enligt följande tabell.

| Studiestöd      | Fribelopp (i procent<br>av basbeloppet) |
|-----------------|-----------------------------------------|
| högst 2 månader | 60 %                                    |
| 2½ månader      | 55 %                                    |
| 3 månader       | 50 %                                    |
| 3½ månader      | 45 %                                    |
| 4 månader       | 40 %                                    |
| och mer         |                                         |

Enligt denna regel får den som har en halvårsinkomst om 7 000 kr. och studerar i två månader 1 641 kr. i studiemedel, den som studerar i tre månader 2 125 kr. och den som studerar i fem månader (5 910—2 640) 3 270 kr.

F. n. utgår studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt bidrag enligt studiehjälsreglementet endast vid kurser om minst åtta veckors heltidsundervisning. Motsvarande bestämmelser bör nu tillämpas även inom studiemedelssystemet för studerande som nu överförs från studiehjäls-systemet till studiemedelssystemet. Frågan om att införa en motsvarande

regel om åtta veckor för övriga studerande inom studiemedelssystemet får prövas efter det att studiemedelsutredningen och 1968 års utbildningsutredning lagt fram sina betänkanden.

Jag har i det föregående redovisat att studiemedlen reduceras mot egen inkomst. Enligt min mening bör de statskommunala bostadstilläggen inte anses som inkomst och skall således inte kunna reducera studiemedlen. Däremot bör de statliga bostadstilläggen upptas som inkomst.

CSN har föreslagit att studiemedel i form av bidrag och återbetalningspliktiga medel skall utgå även till bl. a. *deltidsstuderande* i kommunal vuxenutbildning. Dessa studerande får f. n. inte studiebidrag men kan erhålla studielån. Nyligen har möjligheten öppnats till studiestöd för deltidstudier vid universitet och högskolor. Frågan om studiestöd för vuxnas deltidstudier tillhör de frågor som SVUX har att utreda. Med hänsyn härtill samt till att man ännu har så ringa erfarenheter av att ge studiemedel för deltidstudier är jag inte nu beredd att pröva frågan om studiebidrag till deltidstuderande i gymnasial utbildning. Med hänsyn till att möjlighet funnits för t. ex. studerande i kommunal vuxenutbildning att få studielån bör dessa grupper även i fortsättningen kunna få studiestöd, dock i form av återbetalningspliktiga studiemedel enligt de grunder som gäller för nuvarande studielån.

Det bör liksom hittills ankomma på CSN att efter samråd med SÖ fastställa vilken omfattning studierna inom kommunal och statlig vuxenutbildning bör ha för att anses som heltidstudier.

Jag övergår härfter till vissa frågor om villkoren för *studiemedel*. Studiemedel beviljas första gången utan föregående prövning av studieresultaten. För den som tidigare erhållit studiemedel sker däremot en prövning med hänsyn till tidigare studieresultat. CSN har nu föreslagit regler härför även för de studerandegrupper som förs över till studiemedelssystemet. Förslaget innebär att för elever i gymnasieskolan bör studiestöd utgå så länge den studerande är elev vid skolan. För elever i kommunal vuxenutbildning måste enligt vad jag nyss nämnt en prövning av studiernas omfattning göras. En prövning föreslås ske när det gäller frågan om byte av utbildningsväg. Jag tillstyrker detta förslag från CSN liksom förslaget om en prövning av det studiesociala stödet för fortsatta studier vid folkhögskola.

I enlighet med CSN föreslår jag att en prövning av frågan om rätt till fortsatta studiemedel skall ske för den som går över från t. ex. universitet till folkhögskola men även för den som efter gymnasieskola vill börja studera på annan studieväg på samma nivå, t. ex. vid folkhögskola.

Studiemedel kan om inte särskilda skäl föreligger inte utgå till studerande som är äldre än 45 år. CSN föreslår att man inte bör utfärda särbestämmelser för äldre studerande i gymnasieskolan m. fl. skolformer

när det gäller 45-årsregeln. CSN föreslår även att de som vid ikraftträdande påbörjat sin utbildning och är över 45 år skall få fortsätta sin utbildning med studiemedel. Jag tillstyrker detta förslag.

I prop. 1972: 27 (s. 33) förordade jag att prövningen av frågor om studiemedel till äldre studerande t. v. borde behandlas av CSN i syfte att under den första tiden få en enhetlig bedömning av dessa elever vad gäller bl. a. kraven för studiemedel för fortsatta studier. Eftersom CSN är den instans som hittills har gjort den slutliga bedömningen i studiemedelsfrågor och med tanke på de erfarenheter som finns samlade hos nämnden — bl. a. från prövning av studielåneansökningar till de aktuella grupperna — tillstyrker jag CSN:s förslag om att beslutanderätten när det gäller studiemedel för äldre elever fr. o. m. 1973/74 övergångsvis skall handhas av CSN. Detta innebär ökade uppgifter för CSN. Jag har i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 502) sagt mig skola återkomma till frågan om CSN:s medelsbehov i ett senare sammanhang. CSN har räknat med ett ytterligare medelsbehov av 238 000 kr. för att kunna klara av de utökade arbetsuppgifterna. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att anslaget Centrala studiehjälpsnämnden m. m. för budgetåret 1973/74 får överskridas med detta belopp för ett genomförande av mina förslag.

I detta sammanhang vill jag ta upp en fråga som CSN aktualiserar i sitt förslag beträffande allmänna studielånefonden. CSN föreslår att äldre studerande i gymnasial utbildning som redan beviljats studiehjälp även för andra halvåret 1973 bör erhålla studiehjälp i form av extra studielån. Enligt min mening bör medel på studiemedelsfonden få användas för studielån till äldre studerande som övergångsvis fortfarande får studiehjälp.

CSN har även föreslagit vissa smärre ändringar i reglerna om återbetalning av studiemedel. Jag har i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 497) tillkännagett att en översyn bör ske av reglerna för återbetalning. Översynen bör syfta till att underlätta för dem som efter utbildningen är att betrakta som betalningssvaga. Några ändringar i de grundläggande principerna för återbetalningssystemet är däremot inte aktuella. Arbetet med översynen har nu inletts. Avsikten är att arbetsmarknads- och studerandeorganisationer skall få följa arbetet. I denna översyn bör även behandlas CSN:s förslag om ändringar i reglerna för återbetalning av studiemedel.

Frågan om sjukförsäkring för studerande har utretts av riksrevisionsverket (RRV). RRV har föreslagit att studerande som uppbär studiemedel skall få 25 kr. resp. 13 kr. per dag — beroende på om man har heltids- eller deltidsstudiemedel — vid sjukdom och efter en karenstid på sju dagar. Premien för försäkringen föreslås bli 35 kr. resp. 19 kr. per termin. När det gäller utbetalningen av sjukpenningen föreslås att sjukpenningen antingen betalas direkt till den studerande,

vilket förutsätter motsvarande reduktion av studiemedlen efterföljande termin *eller* att sjukpenningen inte betalas till den studerande utan används för att betala av motsvarande belopp på de återbetalningspliktiga studiemedlen.

Det råder enighet bland remissinstanserna om angelägenheten att förbättra det ekonomiska skyddet vid sjukdom under studietiden. Meningarna har däremot varit delade om hur man tekniskt skall lösa frågan. Jag delar uppfattningen att man nu bör fatta beslut om en särskild sjukförsäkring för personer som har studiemedel. Jag redovisar i det följande — efter samråd med chefen för socialdepartementet — riktlinjerna för hur en sådan försäkring skall utformas. Det bör uppdras åt CSN i samråd med riksförsäkringsverket att på grundval härav närmare utforma bestämmelserna.

Försäkringen bör vara obligatorisk för alla studerande med studiemedel och gälla den tid som studiemedel utgår. Den studerande skall sjukanmäla sig till försäkringskassan, som bör svara för sjukkontrollen och granskningen av de läkarintyg som behövs. Den studerande bör under sjukdomstiden behålla sina studiemedel. De återbetalningspliktiga studiemedlen bör emellertid i efterhand reduceras med ett belopp som motsvarar utgående återbetalningspliktig del av studiemedlen per dag under de sjukdagar som den studerande är ersättningsberättigad för. Karenstiden bör sättas till 14 dagar.

Försäkringskassan bör förslagsvis vid utgången av varje termin till CSN redovisa antalet anmälda sjukdagar för studerande med studiemedel. CSN bör i övrigt svara för administrationen av den speciella sjukförsäkringen. Sjukförsäkringen bör finansieras av de försäkrade genom avdrag för premie vid utbetalning av studiemedel. Premien bör avräknas från studiebidragsdelen inom studiemedlen.

Den frivilliga sjukförsäkringen kommer alltså att i princip stå öppen för samtliga studerande. Chefen för socialdepartementet kommer att i annat sammanhang lägga fram förslag om att maximibeloppet för försäkringens dagersättning höjs från nuvarande 15 kr. per dag till 20 kr. per dag. Denna försäkring kommer alltså att vid behov kunna tecknas av de studerande, oavsett om de har studiemedel eller inte. Riksförsäkringsverket och CSN bör utarbeta de närmare regler som behövs i fråga om samordningen mellan den nya sjukförsäkringen för studerande och såväl den obligatoriska som den frivilliga sjukförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring.

Jag vill slutligen ta upp några frågor om studiestödet till yngre elever i gymnasieskolan m. fl. skolformer.

Studiehjälp utgår f. n. dels i form av studiebidrag, dels i form av olika tillägg. Studiebidraget utgör sedan den 1 januari 1973 110 kr. i månaden. CSN har nu föreslagit en höjning av inackorderingstillägg, inkomst- och behovsprövat tillägg samt införande av ett hemresetillägg. Som jag

tidigare framhållit bör inackorderingstillägget höjas. Detta tillägg utgör nu 125 kr. i månaden och bör som CSN föreslagit den 1 juli 1973 höjas till 150 kr. i månaden. Maximibeloppet i bidrag och tillägg kommer därigenom att kunna uppgå till 425 kr. i månaden. Jag är i övrigt inte beredd att nu tillstyrka CSN:s förslag.

Det inkomstprövade tillägget utgår för studerande som inte har syskon under 17 år med maximibeloppet 75 kr. per månad t. o. m. en taxerad inkomst för föräldrarna om 21 000 kr. Överstiger den taxerade inkomsten detta belopp reduceras tilläggets storlek. Fr. o. m. den 1 januari 1974 bör beloppet för taxerad inkomst sättas till 23 000 kr. Detta föranleder motsvarande förändringar för studerande med ett eller flera syskon under 17 år. För höstterminen 1973 bör man vid beviljningen av tillägget utgå från inkomsten enligt 1972 års taxering och för vårterminen 1974 enligt 1973 års taxering. Gränserna för behovsprövat tillägg och återbetalningspliktiga studiemedel för dessa yngre elever bör förskjutas i motsvarande mån.

Inkomstprövningen för det inkomstprövade tillägget grundas på föräldrarnas till statlig inkomstskatt taxerade inkomst jämte i vissa fall förmögenhet. Statsrådet Odhnoff har efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 februari 1973 tillkallat sakkunniga för att pröva frågan om det framtida underlaget för inkomstprövning av bostadstilläggen. F. n. tillämpas gemensamma regler när det gäller inkomstprövningen för bostadstillägg och inkomstprövat tillägg inom studiehjälpen. De sakkunnigas förslag kan därför även få betydelse för inkomstprövningen vad gäller de inkomstprövade tilläggen. I enlighet med förslag i prop. 1973: 29 som bl. a. behandlar inkomstprövningsreglerna för bostadstillägg förordar jag att för bidragsåret 1974 genomförs en begränsning av möjligheterna att utnyttja underskottsavdragen vid taxeringen även för det inkomstprövade tillägget. En sådan regel bör utformas så att den taxerade inkomsten vid inkomstprövningen av inkomstprövat tillägg skall räknas upp med belopp motsvarande sådant avdrag för underskott i förvärvskälla vid taxeringen som överstiger 3 000 kr.

Räntan för studielån som hittills tillförts inkomsthuvudtiteln under anslaget Allmänna studielånefonden bör fr. o. m. budgetåret 1973/74 tillföras anslaget Studiemedelsfonden på inkomsthuvudtiteln.

CSN anser det angeläget att författningsbestämmelserna om studiestöd samlas i dels en studiestödslag, dels en studiestöds-kungörelse. Detta skulle enligt CSN vara till fördel inte bara för de studiesociala myndigheterna utan också för andra myndigheter samt för den allmänhet som har behov och intresse av att ta del av de studiesociala författningsbestämmelserna. CSN har även föreslagit en rent formell ändring av 9 kap. 3 a § föräldrabalken.

Jag delar CSN:s uppfattning att det är angeläget att föra samman författningsbestämmelserna till en lag och en kungörelse och föreslår

därför att detta sker. Till den närmare utformningen av de erforderliga författningsbestämmelserna i lagen återkommer jag i specialmotiveringen. Bestämmelserna i 9 kap. 3 a § föräldrabalken bör ändras på sätt CSN har föreslagit.

I enlighet med det anförda har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. studiestödslag
2. lag om ändring i föräldrabalken.

Det under 2 avgivna förslaget har upprättats i samråd med statsrådet Lidbom.

## 9 Specialmotivering

I det föregående har jag föreslagit att nuvarande författningsbestämmelser om studiestöd skall föras samman till en enda lag och till en enda kungörelse. Den föreslagna lagen bör lämpligen benämnas studiestödslagen. I lagen har intagits de bestämmelser som hittills har funnits i förordningen om förlängt barnbidrag, studiehjälpsreglementet, studiemedelsförordningen och förordningen om studiemedelsavgifter. Till kungörelsen bör dock föras vissa bestämmelser som f. n. återfinns i de nyss nämnda författningarna. Det gäller främst bestämmelser av administrativ karaktär.

Nu gällande bestämmelser i de fyra med riksdagen antagna författningarna har i mycket stor utsträckning kunnat föras över till studiestödslagen utan andra ändringar än sådana som antingen är av formell art eller betingas av själva sammanförandet till en enda författning. I den mån så kunnat ske, behövs i det följande ingen närmare redogörelse för innehållet i bestämmelserna. En översikt över den föreslagna studiestödslagens motsvarighet i gällande rätt bifogas som *bilaga 1*.

### 1 kap. Inledande bestämmelser

#### 2 och 3 §§

Enligt statsmakternas beslut 1972 (prop. 1972: 27, SfU 1972: 20, rskr 1972: 148) har jag i den allmänna motiveringen föreslagit att de s. k. äldre studerandena skall flyttas över från studiehjälps- till studiemedelsystemet. Studiehjälpssystemet kommer därför i fortsättningen att avse endast de s. k. yngre studerandena.

De äldre studerande som nu föreslås överflyttade till studiemedelsystemet har ansetts böra även inom ramen för detta system kunna erhålla resekostnadsersättning för studier vid skolenhet med statlig vuxenutbildning. I övrigt kommer studiemedel att liksom hittills utgå i form av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel.

## 4 §

I denna paragraf anges vilka myndigheter som skall handlägga frågor enligt studiestödslagen. Närmare bestämmelser bör meddelas av Kungl. Maj:t. Inom ramen för sådana bestämmelser kan Kungl. Maj:t meddela föreskrift som innebär att kommunfullmäktige får bestämma att annan kommunal nämnd än skolstyrelsen skall handha frågor om studiestöd på samma sätt som f. n. anges i bl. a. 2 och 32 §§ studiehjälpsreglementet.

Frågor om studiehjälp till studerande vid landstingskommuns skola handhas f. n. av läroanstaltens rektor. Det är angeläget att nu öppna möjlighet för läroanstaltens styrelse, dvs. i allmänhet landstingskommunens utbildningsnämnd, att — på samma sätt som redan gäller vid kommunala skolor — fatta beslut i sådana frågor.

## 5 §

Paragrafen motsvarar 4 § studiemedelsförordningen. I den nya lydelsen ges Kungl. Maj:t rätt att förordna att termin skall omfatta annan tid än ett kalenderhalvår. Detta kan behövas exempelvis för de fall då höstterminen även omfattar del av januari månad, vilket förekommer på vissa utbildningslinjer vid universitet och högskolor.

**2 kap. Förlängt barnbidrag**

I 1 och 2 §§ har tagits in bestämmelser som helt motsvarar vad som nu gäller. Bestämmelserna i 3 § är däremot nya. Bakgrunden till de nya bestämmelserna är följande. CSN har föreslagit att förlängt barnbidrag skall kunna utgå även för barn som inte är bosatt i Sverige under förutsättning att barnet bedriver studier vid utlandsskola som avses i kungörelsen (1968: 321) om undervisning för utlandssvenskars barn. Förlängt barnbidrag skall emellertid ses som ett stöd i de fall då allmänt barnbidrag på grund av barnets ålder inte längre kan utgå till den som är elev i grundskolan. Det förlängda barnbidraget bör därför utgå enligt samma regler som gäller i fråga om rätt till allmänt barnbidrag. Liksom f. n. bör det därför endast kunna utgå för barn som är bosatt i Sverige. Som bosatt i Sverige anses emellertid vid tillämpningen av bestämmelserna om allmänt barnbidrag även barn som tillfälligt vistas utom landet, men som fortfarande är kyrkobokfört här i landet. Så utgår t. ex. allmänt barnbidrag för barn till den som är anställd i statens tjänst på utländsk ort, såsom svenska diplomater och tjänstemän hos styrelsen för internationell utveckling. I motsvarande mån bör förlängt barnbidrag kunna utgå för barn som tillfälligt vistas utom landet, om barnet fortfarande är bosatt i Sverige och om barnet under vistelsen utomlands är elev vid utlandsskola som avses i 1968 års kungörelse.

### 3 kap. Studiehjälp

Till kapitlet har förts över de bestämmelser i studiehjälpsreglementet som gäller yngre studerande med de ändringar som jag föreslagit i den allmänna motiveringen.

#### 1 §

I 4 § studiehjälpsreglementet föreskrivs att studiehjälp till yngre elever för tid efter den 30 juni det kalenderår, då den studerande fyller 20 år, utgår endast om kurstiden omfattar mindre än två månader. CSN har uppgett att sådana fall torde vara ytterst sällan förekommande. CSN har därför föreslagit att någon motsvarighet härtill inte skall finnas i den nya lagen. Jag tillstyrker CSN:s förslag. Studiehjälp kommer därför i fortsättningen alltid att utgå under hela det läsår som börjar det kalenderår då den studerande fyller högst 19 år. Detta skall gälla även i de fall då den studerande först börjar delta i en utbildning, det år då han fyller 20 år, men pågående läsår börjat året dessförinnan.

#### 5 §

Liksom hittills skall studiehjälp utgå endast under den tid då den studerande bedriver studier. I regel sker detta under hela läsåret. Vissa studier är dock inte direkt läsårsanknutna i den meningen att de pågår hela läsåret. Men även i dessa fall sker utbildningen under resp. läroanstalts läsår. Med studietid avses den tid under vilken läroanstalten meddelar utbildning på den studieväg som den studerande följer eller den mindre del av utbildningstiden under vilken den studerande deltar i utbildningen.

Jag har i den allmänna motiveringen angett att läsåret för gymnasieskolan normalt är 40 veckor. Detta kan liksom hittills i studiehjälps-hänseende anses motsvara nio månader, i regel fördelade med fyra månader på höstterminen och fem månader på vårterminen. Närmare bestämmelser härom och bestämmelser om läsår vid andra läroanstalter och utbildningslinjer samt om fördelningen av läsåret på skilda terminer kan meddelas i administrativ ordning. Därvid bör man självfallet så långt möjligt avrunda berörda tidsperioder till hela perioder om en halv månad.

#### 10 och 11 §§

Av praktiska skäl bör de grunder som statsmakterna fastställt för inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg redovisas i bestämmelser som meddelas i administrativ ordning.

#### 12 §

Återbetalningspliktiga studiemedel till yngre elever skall enligt statsmakternas beslut 1972 (prop. 1972: 27, SfU 1972: 20, rskr 1972: 148) utgå i samma omfattning som studielån f. n. kan utgå till sådana elever.

## 17 och 18 §§

I den allmänna motiveringen har jag föreslagit att vad som sägs om reduktion av studiemedel på grund av makes inkomst och förmögenhet skall gälla även inkomst och förmögenhet hos sådan person som, utan att vara gift med den studerande, lever tillsammans med den studerande under förutsättning att dessa personer tidigare varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn. Inom studiehjälpssystemet bör på samma sätt vid prövning av rätt till inkomstprövat tillägg, behovsprövat tillägg eller återbetalningspliktiga studiemedel med make till gift studerande jämföras den som lever tillsammans med den studerande under de förutsättningar som jag nyss har angett. Ingång av äktenskap har av praktiska skäl ansetts böra påverka den studerandes rätt till studiehjälp först fr. o. m. kalenderhalvåret närmast därefter. Vad som nu sagts om ingång av äktenskap gäller enligt 18 § även den som flyttar samman med annan person under villkor som anges där.

Bestämmelser i här nämnda frågor i vad avser återbetalningspliktiga studiemedel har tagits in i 17 och 18 §§.

## 22 §

Statsmakterna har 1968 godtagit att inackorderingstillägg skall utgå till sådana utlandssvenska studerande vid grundskolan i Sverige som tillhör årskurserna 6—9 (prop. 1968: 67 s. 31, SU 1968: 129, rskr 1968: 303). Uttrycklig bestämmelse härom har nu tagits in i 22 §. Därvid har med svensk grundskola jämförts sådan annan skola i Sverige i vilken skolplikt kan fullgöras.

**4 kap. Studiemedel**

## 1 och 2 §§

I 1 § äsyftas de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiemedel f. n. utgår enligt studiemedelsförordningen. I 2 § äsyftas de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka f. n. utgår studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet. De äldre studerandena vid dessa kommer enligt vad jag har föreslagit i det föregående att nu föras över till studiemedels-systemet. Det bör liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om viss läroanstalt eller utbildningslinje skall hänföras till 3 kap. 1 § eller 4 kap. 1 §.

I fråga om avgränsningen mellan äldre studerande och yngre studerande får jag här hänvisa till vad jag anfört under 3 kap. 1 §.

## 4 och 5 §§

Studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som avses i 1 § skall liksom hittills kunna få studiemedel i form av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel vid såväl heltidsstudier som vid sådana deltidstudier vilka avser minst halvtid. För de äldre studerande

som nu förs över till studiemedelssystemet bör liksom tidigare inom ramen för studiehjälpssystemet studiebidrag kunna utgå endast vid heltidsundervisning om minst åtta veckor. Kungl. Maj:t bör dock fortfarande ha möjlighet att för vissa fall medge studiebidrag även vid kortare heltidsundervisning än åtta veckor.

#### 6 och 7 §§

I dessa paragrafer har tagits in de bestämmelser om studielämplighetsprövning som jag redovisat i den allmänna motiveringen.

#### 8 och 9 §§

Begränsningen till 16 terminer som nu finns i 7 § studiemedelsförordningen skall gälla i samma utsträckning som hittills. Den blir alltså inte tillämplig på de äldre studerande som nu förs över till studiemedelssystemet. Den åldersbegränsning till 45 år som f. n. gäller enligt studiemedelssystemet bör däremot i princip gälla även för nyss nämnda studerande.

#### 10 §

Mina förslag i den allmänna motiveringen bygger på att studiemedel skall utgå endast under den faktiska studietiden. I konsekvens härmed har i denna paragraf föreskrivits att studiemedel utgår för sådan del av läsår under vilken den studerande bedriver studier. Därvid beaktas enligt 13 § endast hela tidsperioder om minst 15 dagar, vilka perioder i studiemedelshänseende skall anses motsvara en halv månad.

Med studietid avses den tid under vilken läroanstalten meddelar utbildning på den studieväg som den studerande följer eller den mindre del av utbildningstiden under vilken den studerande deltar i utbildningen.

Vad jag anfört under 3 kap. 5 § om indelning i läsår och terminer gäller självfallet även för studiemedelssystemet.

#### 11 §

Bestämmelsen i 11 § tredje stycket motsvarar 8 § tredje stycket studiemedelsförordningen. Enligt sistnämnda stycke gäller att studiemedel beviljas för högst två eller, i fall som CSN förordnar, för högst tre terminer i sänder. Möjligheten att ge sådant förordnande har inte utnyttjats. Bestämmelse om sådant förordnande har därför inte tagits ur förslaget till studiestödslag.

Studiemedel beviljas enligt 11 § visserligen för en eller två terminer. Det belopp som skall utgå i studiemedel för en viss termin skall dock enligt 10 § alltid bestämmas endast för den del av terminen under vilken den studerande faktiskt bedriver studier. Hur studiemedelsbeloppet därvid beräknas anges i 12—26 §§.

## 13 §

Med heltidsstuderande avses här liksom i övrigt i förslaget till studie-  
stödslag sådan studerande som under sin studietid använder hela sin  
arbetstid för studier. Däremot krävs inte att den studerande bedriver  
studier under en viss minsta tidsperiod. I fråga om kommunal och stat-  
lig vuxenutbildning bör dock begreppet heltidsstuderande liksom hittills  
kunna ges en något annan innebörd enligt vad jag angivit i den all-  
männa motiveringen.

Med deltidstuderande avses studerande som under sin studietid en-  
dast använder en del av sin arbetstid. Vad som här sägs om deltidstude-  
rande gäller dock naturligtvis endast i den mån studiemedel över huvud  
taget kan utgå till deltidstuderande enligt 4 och 5 §§.

## 14 §

I denna paragraf har tagits in bestämmelser om barntillägg. Som jag  
förordat i den allmänna motiveringen skall i princip endast ett barn-  
tillägg utgå för ett och samma barn, även om båda föräldrarna upp-  
fyller villkoren för sådant tillägg. Barntillägget bör utges till fadern  
eller, om föräldrarna är ense därom, till modern. Om vårdnaden om  
barnet omhänderhas av endast en av föräldrarna och den andre är  
skyldig att utge underhållsbidrag bör barntillägget dock alltid utges till  
den sistnämnde.

Från principen om ett enda barntillägg för ett och samma barn bör  
kunna göras undantag i vissa speciella fall. Härigenom vinnes att fader  
och moder som är skyldig att utge underhållsbidrag till barnet alltid  
kan få barntillägg. Undantag kan därför bli aktuellt bl. a. om ingen av  
föräldrarna har vårdnaden om barnet samtidigt som de är skyldiga att  
utge underhållsbidrag.

## 15 §

I paragrafen ges bestämmelser om fördelning av de studiemedel som  
enligt 13 och 14 §§ skall utgå för läsår. Vid fördelningen skall beaktas  
bl. a. vad Kungl. Maj:t enligt 10 § föreskrivit om indelning i terminer.

## 16—21 §§

I paragraferna har intagits bestämmelser om reduktion av studie-  
medel på grund av egen och makes inkomster och förmögenhet. Här  
får hänvisas till den allmänna motiveringen.

## 22 §

Överföringen av äldre studerande inom statlig vuxenutbildning från  
studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet skapar vissa särskilda  
problem. I den allmänna motiveringen har jag angett att studerande vid  
statens skolor för vuxna även i fortsättningen bör ha i huvudsak samma

möjligheter till studiestöd som de f. n. har. Vid prövning av rätt till studielån beaktas f. n. endast de inkomster som den studerande har under den tid då han deltar i heltidsundervisning vid skolan. Detsamma bör kunna gälla även vid reduktion mot egna inkomster då studiemedel i fortsättningen skall beviljas sådan studerande. Kungl. Maj:t bör därför kunna förordna att den studerandes inkomst skall beaktas i annan utsträckning än som följer av 16—21 §§. Prövning mot makes inkomst och mot egen och makes förmögenhet skall ske i vanlig ordning.

#### 24 §

Paragrafen motsvarar 15 § studiemedelsförordningen. Enligt 13 § kan studiemedel utgå för studietid som omfattar minst en halv månad. Med hänsyn härtill har jag i 24 § räknat om studiebidragens maximibelopp till belopp för hel period om en halv månad och avrundat beloppen för heltidsstuderande till 97 kr. 50 öre och för deltidstuderande som avses i 1 § till 49 kr.

#### 26 §

I paragrafen ges bestämmelser om återbetalningspliktiga studiemedel till bl. a. sådana deltidstuderande som nu förs över från studiehjälpstillskott till studiemedelssystemet. Dessa bestämmelser har jag behandlat i den allmänna motiveringen.

#### 29 och 30 §§

I fråga om 29 § får jag hänvisa till vad jag i specialmotiveringen till 3 kap. 17 och 18 §§ anfört om den tidpunkt fr. o. m. vilken ingång av äktenskap skall påverka studerandes rätt till studiehjälp m. m.

I fråga om 30 § kan här hänvisas till vad jag anfört i den allmänna motiveringen om att sammanboende under vissa villkor skall jämföras med gifta personer.

#### 31 §

Av praktiska skäl föreslås att studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel vartill studerande har rätt avrundas till närmaste heltal.

#### 32 §

Bestämmelserna i denna paragraf är av samma innebörd som nuvarande bestämmelser i 17 § studiemedelsförordningen. De nya bestämmelserna gäller inte studerandes rätt till resekostnadsersättning enligt 4 kap. 27 §.

#### 33 §

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar 33 § andra och tredje styckena studiemedelsförordningen. De kommer att avse, förutom stu-

diebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel, även resekostnadsersättning enligt 4 kap. 27 §.

### 5 kap. Återbetalning av studiemedel

I 5 kap. har tagits in bestämmelser om återbetalning av studiemedel. Kapitlet motsvarar utan saklig förändring 18—30 §§ studiemedelsförordningen samt förordningen om studiemedelsavgifter. Vissa bestämmelser i den senare förordningen är av sådan beskaffenhet att de kan meddelas i administrativ ordning. Dit hör 13 § om innehållet i under rättelse till den återbetalningsskyldige, 17 § om sättet för betalning av avgifter, 20 § första stycket om vilken statlig myndighet som bevakar statens fordringar samt 29 och 30 §§ om rättelse och besvär. Nuvarande bestämmelser om att ärenden om återbetalning av studiemedel handläggs av CSN återfinns i 1 kap. 4 § andra stycket.

I övrigt vill jag göra endast några få påpekanden. 5 kap. 41 och 42 §§ i förslaget till studiestödslag är av samma innebörd som 21 § första stycket studiemedelsförordningen och 2 § tredje stycket förordningen om studiemedelsavgifter. I 5 kap. 16 § första stycket, 20 § första stycket och 32 § första stycket förslaget till studiestödslag anges i enlighet med nu gällande regler att preliminär avgift, slutlig avgift eller extra avgift aldrig får uppgå till mer än summan av närmare angivna tidigare erlagda avgifter och frivilliga betalningar. Enligt 5 kap. 13 § andra stycket i lagförslaget skall emellertid frivillig betalning på visst sätt tillgodoräknas den återbetalningsskyldige på samma sätt som slutlig avgift för avgiftsåret. Självfallet skall dock vid tillämpning av nyss nämnda paragrafer frivillig betalning inte beaktas både som slutlig avgift och som frivillig betalning. En uttrycklig föreskrift därom har förts in i paragraferna.

Enligt 24 § tredje stycket studiehjälpsreglementet kan befrielse från betalningsskyldighet medges den som uppburit studielån för vuxenutbildning. Så bör vara fallet även i fortsättningen. En bestämmelse därom har intagits i punkt 6 övergångsbestämmelserna till förslaget till studiestödslag. CSN har föreslagit att samma befrielsemöjlighet även skall finnas beträffande de återbetalningspliktiga studiemedel som efter den 1 juli 1973 kommer att utgå i stället för studielånen till motsvarande vuxenstuderande. Denna fråga bör behandlas närmare i samband med den översyn av reglerna för återbetalning av studiemedel som nu har inletts.

### Övergångsbestämmelser

#### Punkt 1

Lagen (1971: 153) om extra studiemedel kan upphöra att gälla den 1 juli 1973. Enligt punkt 12 skall nämligen återbetalning av studiemedel

som beviljats före ikraftträdandet och återbetalning av extra studiemedel som beviljats med stöd av 1971 års lag om extra studiemedel ske enligt de nya bestämmelserna.

#### Punkterna 2 och 3

I den mån läsår pågår när den nya lagen träder i kraft, bör som CSN har föreslagit studiestöd för hela läsåret utgå enligt de äldre bestämmelserna. Detta kan innebära att vissa äldre studerande får studiehjälp även för studier under andra halvåret 1973 och i undantagsfall även för studier i början av år 1974. I sådana fall bör som jag tidigare har angett dessa studerande kunna få extra studielån. Dessa bör återbetalas enligt de regler som gäller för studielån enligt studiehjälpsreglementet.

#### Punkt 4

Denna punkt avser beslut som meddelats före den 1 juli 1973, i annat fall än som avses i punkt 2.

#### Punkt 5

Denna punkt har behandlats i den allmänna motiveringen.

#### Punkt 6

I fråga om denna punkt hänvisas till vad som anförts om 24 § tredje stycket studiehjälpsreglementet i specialmotiveringen till 5 kap. Genom hänvisning till vissa andra bestämmelser i studiehjälpsreglementet har hittills gällande regler om återbetalning av studielån gjorts tillämpliga även för framtiden i vad avser redan beviljade studielån.

#### Punkterna 7 och 8

Bestämmelserna i dessa punkter är av samma innebörd som punkterna 7 och 8 i övergångsbestämmelserna till studiemedelsförordningen.

#### Punkt 9

Det har inte ansetts rimligt att den studerande under tid då han får studiestöd enligt de nya bestämmelserna skall amortera eller betala ränta på studielån som han erhållit enligt studiehjälpsreglementet. Genom att den studerande nu befriats från skyldighet att erlägga sådan amortering och ränta kommer bl. a. behovet av extra studiemedel enligt 4 kap. 25 § att minskas.

#### Punkt 10

Bestämmelserna i denna punkt är av samma innebörd som övergångsbestämmelserna till förordningen (1969: 270) om ändring i studiemedelsförordningen.

#### Punkt 11

De nya bestämmelserna om återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel är av samma innebörd som hittills gällande bestämmelser och kan därför direkt tillämpas även på återbetalningspliktiga studiemedel som uppburits enligt äldre bestämmelser.

## 10 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t  
*dels* föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. studiestödslag,
2. lag om ändring i föräldrabalken,  
*dels* föreslår riksdagen att
3. godkänna de riktlinjer jag i det föregående förordat i fråga om sjukförsäkring för studerande.

## 11 Anslagsberäkningar för budgetåret 1973/74

### H 2. Studiebidrag m. m.

|                 |             |
|-----------------|-------------|
| 1971/72 Utgift  | 513 758 308 |
| 1972/73 Anslag  | 573 000 000 |
| 1973/74 Förslag | 544 000 000 |

Från anslaget bestrids utgifter för studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet (1964: 402, omtryckt 1970: 267, ändrat senast 1972: 383) och förordningen (1964: 400) om förlängt barnbidrag (ändrad senast 1972: 382) samt studiebidrag enligt studiemedelsförordningen (1964: 401, omtryckt 1970: 266, ändrad senast 1972: 182). Av anslaget disponeras dessutom medel för brevskolestipendier samt medel för särskilt studiestöd till utlandssvenska elever.

#### *Centrala studiehjälpnämnden*

Centrala studiehjälpnämnden (CSN) föreslår en ökning av detta anslag med 12 milj. kr. för nästa budgetår.

1. Under budgetåret 1971/72 har i studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet och förordningen om förlängt barnbidrag utbetalats 340,8 milj. kr. Härav hänför sig 25 milj. kr. till studiebidrag till studerande inom vuxenutbildning. Utbetalning av brevskolestipendier uppgick till 10 900 kr. och utbetalning av särskilt studiestöd till utlandssvenska elever till 46 000 kr. För innevarande budgetår har medelsbehovet beräknats till 372 milj. kr. Vid oförändrade regler och bidragsbelopp beräknar CSN medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 388 milj. kr.

CSN föreslår en förstärkning av studiehjälpen i olika avseenden. Beloppet för inackorderings tillägg bör enligt CSN:s mening höjas från 125 till 150 kr. i månaden. Kostnadsökningen till följd av detta förslag beräknas till 8 milj. kr. Vidare föreslås en ökning av beloppen för inkomstprövat tillägg från nuvarande belopp av lägst 20 och högst 75 kr. till belopp av lägst 30 och högst 110 kr. i månaden. Merutgif-

ten härför beräknas till 11 milj. kr. Dessutom förordas en förstärkning av beloppet för behovsprövat tillägg från 90 till 110 kr. i månaden. Detta förslag beräknas medföra en kostnadsökning av 2 milj. kr. De sammanlagda reformkostnaderna uppgår sålunda till 21 milj. kr.

2. Under budgetåret 1971/72 har i studiebidrag enligt studiemedelsförordningen utbetalts 174,3 milj. kr. För budgetåret 1972/73 har anvisats 196 milj. kr. Med hänsyn till att antalet studerande vid studiemedelsberättigande utbildningar väntas bli i stort sett oförändrat under de närmaste åren beräknas kostnaden för studiebidrag minska med 20 milj. kr.

#### *Föredraganden*

Centrala studiehjälpsnämnden (CSN) har fört fram flera förslag om förstärkningar på studiehjälpens område. Som jag föreslagit i det föregående bör inackorderingstillägget höjas från 125 kr. till 150 kr. i månaden. Detta beräknas medföra ett ökat medelsbehov av 8 milj. kr. Jag är f.n. inte beredd att ändra beloppen för inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg. (1)

Jag räknar med en minskning av antalet studerande till studiemedelsberättigade utbildningar jämfört med tidigare prognoser. Jag beräknar att de totala utgifterna för studiebidrag för dessa studerande härigenom kommer att sjunka med 35 milj. kr. (2)

Vid anslagsberäkningen har jag i övrigt tagit hänsyn till de förändringar i samband med överförandet av äldre elever till studiemedels-systemet som jag tidigare redovisat. Anslaget bör föras upp med 544 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1973/74 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 544 000 000 kr.

#### **IV: 5. Studiemedelsfonden**

|                             |             |
|-----------------------------|-------------|
| 1971/72 Utgift <sup>1</sup> | 630 000 000 |
| 1972/73 Anslag <sup>1</sup> | 584 000 000 |
| 1973/74 Förslag             | 455 000 000 |

<sup>1</sup> Innefattar ej allmänna studielånefonden.

Ur fonden utgår återbetalningspliktiga studiemedel beviljade enligt studiemedelsförordningen (1964: 401, omtryckt 1970: 266, ändrad senast 1972: 182).

#### *Centrala studiehjälpsnämnden*

Centrala studiehjälpsnämnden (CSN) föreslår att *studiemedelsfonden*

förs upp med ett belopp av 488 milj. kr., vilket innebär en minskning med 96 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Under läsåret 1971/72 utbetalades återbetalningspliktiga studiemedel till omkring 91 000 studerande. Utbetalningarna ur fonden uppgick till 711,7 milj. kr., dvs. ett genomsnittsbelopp per år och studiemedelstagare av ca 7 825 kr.

Antalet närvarande studerande vid läroanstalter där studiemedel utgår beräknas under läsåret 1973/74 uppgå till 161 700. Av dessa antas 60 % komma att beviljas återbetalningspliktiga studiemedel. Till detta antal av 97 000 studiemedelstagare i Sverige beräknas ca 1 000 studerande i utlandet komma att beviljas studiemedel. CSN har vid sina beräkningar utgått från basbeloppet 7 300 kr.

Medelsbehovet vid oförändrade bidragsgrunder utgör 818 milj. kr. Härifrån avgår en beräknad medelsreservation av 212 milj. kr. och beräknade inflytande studiemedelsavgifter och frivilliga återbetalningar av 118 milj. kr. Det totala medelsbehovet utgör därför avrundat 488 milj. kr.

För *allmänna studielånefonden* föreslår CSN att anslaget för nästa budgetår förs upp med 92 milj. kr.

Under budgetåret 1971/72 har CSN beviljat 36 597 ansökningar om studielån till ett sammanlagt belopp av 140,7 milj. kr. För budgetåret 1972/73 beräknas den totala lånebeviljningen till 148 milj. kr.

Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknas av CSN uppgå till 152 milj. kr. vid oförändrade bestämmelser i fråga om beräkningsgrunderna för erhållande av studielån. Härav täcks 19 milj. kr. av beräknad medelsreservation och 41 milj. kr. av beräknade amorteringar under budgetåret. Det beräknade investeringsanslaget kommer därför att uppgå till 92 milj. kr.

#### *Föredraganden*

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 upphör anslaget allmänna studielånefonden. Genom det förslag om överförande av äldre studerande till studiemedelssystemet och förslaget att yngre elever i fortsättningen bör få återbetalningspliktiga studiemedel som jag i det föregående förordat kommer återbetalningspliktiga studiemedel att beräknas för såväl yngre som äldre elever. Reservationen den 30 juni 1973 på anslaget Allmänna studielånefonden liksom amorteringar till fonden bör tillföras studiemedelsfonden.

Vid anslagsberäkningen har jag tagit hänsyn till de förändringar som kommer att ske genom överförandet av äldre studerande till studiemedelssystemet och genom att yngre studerande i fortsättningen kommer att få återbetalningspliktiga studiemedel. Jag har i följande sammanställning även beaktat beräknade prisförändringar och därjämte vissa förändringar i studerandecantalet.

*Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)*

| Medelstillgång               |                  | Beräknad medelsförbrukning |
|------------------------------|------------------|----------------------------|
| Reservationer 1972-06-30     |                  | 1972/73 {                  |
| studiemedelsfonden           | 310 000          | 1973/74 { 1 805 000        |
| allmänna studielånefonden    | 17 000           |                            |
| Anslag för 1972/73           | 697 000          |                            |
| Avgifter m. m. under 1972/73 |                  |                            |
| studiemedelsfonden           | 130 000          |                            |
| allmänna studielånefonden    | 37 000           |                            |
| Avgifter under 1973/74       |                  |                            |
| studiemedelsfonden           | 118 000          |                            |
| allmänna studielånefonden    | 41 000           |                            |
| Anslag för 1973/74 (förslag) | 455 000          |                            |
|                              | <b>1 805 000</b> | <b>1 805 000</b>           |

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Studiemedelsfonden* för budgetåret 1973/74 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 455 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

*Margit Edström*

## Bilaga 1

## Översikt över den föreslagna studiestödslagens motsvarighet i gällande rätt

| Studiestödslagen | Gällande rätt               |
|------------------|-----------------------------|
| <i>1 kap.</i>    |                             |
| 1 §              | A 1 §, B 1 §, C 1 §         |
| 2 §              | B 4 §                       |
| 3 §              | C 3 §                       |
| 4 §              | A 4 §, B 2 och 32 §§, C 2 § |
| 5 §              | C 4 §, D 1 § 1 st.          |
| <i>2 kap.</i>    |                             |
| 1 §              | A 1 §                       |
| 2 §              | A 2 §                       |
| 3 §              | —                           |
| <i>3 kap.</i>    |                             |
| 1 § 1 st.        | B 1 §                       |
| 1 § 2 st.        | B 4 § 1 st.                 |
| 2 §              | B 3 §                       |
| 3 § 1 st.        | B 5 §                       |
| 3 § 2 st.        | B 16 §                      |
| 4 §              | B 7 §                       |
| 5 §              | B 6 §                       |
| 6 §              | B 9 §                       |
| 7 §              | B 10 §                      |
| 8 §              | B 11 §                      |
| 9 §              | B 17 §                      |
| 10 §             | B 12 — 14 §§                |
| 11 §             | B 15 §                      |
| 12 §             | B 20 §                      |
| 13 §             | B 21 §                      |
| 14 §             | B 19 §                      |
| 15 §             | B 25 §                      |
| 16 §             | B 27 §                      |
| 17 §             | —                           |
| 18 §             | —                           |
| 19 §             | B 26 § 1 st.                |
| 20 §             | B 26 § 2 st.                |
| 21 §             | B 28 §                      |
| 22 §             | —                           |
| <i>4 kap.</i>    |                             |
| 1 §              | C 1 §                       |
| 2 §              | —                           |
| 3 §              | C 5 § 1 och 3 st.           |

## Förkortningar

A = förordningen (1964: 400) om förlängt barnbidrag

B = studiehjälpsreglementet (1964: 402)

C = studiemedelsförordningen (1964: 401)

D = förordningen (1967: 882) om studiemedelsavgifter

**Studiestödslagen**

4 § 1 st.

4 § 2 st.

5 §

6 §

7 §

8 §

9 §

10 §

11 §

12 §

13 §

14 §

15 §

16 §

17 §

18 §

19 §

20 §

21 §

22 §

23 §

24 §

25 §

26 §

27 §

28 §

29 §

30 §

31 §

32 §

33 §

*5 kap.*

1 §

2 §

3 §

4 §

5 §

6 §

7 §

8 §

9 §

10 §

11 §

12 § 1 och 2 st.

12 § 3 st.

13 §

14 §

15 §

16 §

17 §

18 §

**Gällande rätt**

C 5 § 2 st.

C 3 §

—

C 6 §

—

C 7 § 1 st.

C 7 § 2 st.

—

C 8 §

—

C 9 §

C 10 §

—

C 11 § 1 st.

C 11 § 1 st., 12 §

C 11 § 1 st., 12 §

C 11 § 1 st., 12 §

C 11 § 1 st., 12 §

C 11 § 2 och 3 st.

—

C 13 §

C 15 §

C 16 §

—

—

C 31 §

—

—

—

C 17 §

C 33 § 2 och 3 st.

C 18 §

C 19 §

C 20 §

C 21 § 2 st.

C 22 §

C 23 § 1 st.

C 23 § 2 st.

C 23 § 3 och 4 st.

C 23 § 4 st.

C 24 § 1 st., D 4 §

C 24 §

C 25 § 1 och 2 st.

C 26 §

C 27 §

C 28 §

D 5 §

D 6 §

D 7 §

D 8 § 1 st.

**Studiestödslagen**

19 §  
20 §  
21 §  
22 §  
23 §  
24 §  
25 §  
26 §  
27 §  
28 §  
29 §  
30 §  
31 §  
32 §  
33 §  
34 §  
35 §  
36 §  
37 §  
38 §  
39 §  
40 §  
41 §  
42 §  
43 §  
44 §  
45 §  
46 §  
47 §  
48 §

*6 kap.*

1 §  
2 §  
3 §  
4 §

**Gällande rätt**

D 8 § 2 st.  
D 8 § 3 och 4 st.  
D 9 §  
D 10 §  
C 29 §  
C 30 §  
D 12 §  
D 14 §  
D 15 §  
D 16 §  
D 17 §  
D 18 §  
D 19 § 1 st.  
D 19 § 2 och 5 st.  
D 19 § 3 och 4 st.  
D 19 § 6 st.  
D 19 § 7 st.  
D 19 § 7 st.  
D 20 § 2 st.  
D 21 §  
D 22 §  
D 23 §  
C 21 § 1 st.  
C 21 § 1 st.  
C 25 § 3 st., D 23 a §  
D 24 §  
D 25 §  
D 26 §  
D 27 §  
D 28 §

B 28 a §, C 31 a §  
B 29 §, C 32 §  
A 3 §, B 30 §, C 33 § 1 st.  
A 5 §, B 35 §, C 37 § 2 st.,  
D 32 §

**Innehåll**

|                                                                                                                             | Sida |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| Författningsförslag                                                                                                         | 3    |
| 1 Inledning                                                                                                                 | 25   |
| 2 Gällande bestämmelser om studiestöd                                                                                       | 27   |
| 3 1968 års studiemedelsutrednings betänkande Reformer inom studiemedelssystemet                                             | 30   |
| 3.1 Betänkandets innehåll                                                                                                   | 30   |
| 3.2 Studiemedlen och studentbostadshyrorna                                                                                  | 30   |
| 3.2.1 Gällande bestämmelser                                                                                                 | 30   |
| 3.2.2 Hyresnivå                                                                                                             | 32   |
| 3.2.3 Utredningens förslag                                                                                                  | 34   |
| 3.3 Behovsprövning gentemot makes ekonomi                                                                                   | 35   |
| 3.3.1 Nuvarande regler                                                                                                      | 35   |
| 3.3.2 Utredningens förslag                                                                                                  | 35   |
| 3.3.3 Sammanboendebegreppet inom studiemedelssystemet                                                                       | 39   |
| 3.4 Barn tillägget inom studiemedelssystemet                                                                                | 40   |
| 3.4.1 Nuvarande regler                                                                                                      | 40   |
| 3.4.2 Barnkostnader                                                                                                         | 40   |
| 3.4.3 Barn tillsyn                                                                                                          | 41   |
| 3.4.4 Studerande med barn                                                                                                   | 42   |
| 3.4.5 Studiemedelsutredningens förslag                                                                                      | 42   |
| 3.5 Kostnadsberäkningar av studiemedelsutredningens förslag                                                                 | 44   |
| 3.6 Remissyttranden                                                                                                         | 44   |
| 4 Centrala studiehjälpnsnämndens förslag till ekonomiskt stöd till hemresor för inackorderade elever i gymnasieskolan m. m. | 49   |
| 4.1 Centrala studiehjälpnsnämndens skrivelse                                                                                | 49   |
| 4.2 Remissyttranden                                                                                                         | 50   |
| 5 Centrala studiehjälpnsnämndens förslag angående studiemedel till nya grupper                                              | 50   |
| 5.1 Studiemedel till elever i gymnasial utbildning m. m.                                                                    | 51   |
| 5.2 Organisation och administration                                                                                         | 55   |
| 5.3 Remissyttranden                                                                                                         | 56   |
| 6 Övriga förslag på studiestödets område                                                                                    | 59   |
| 6.1 Centrala studiehjälpnsnämndens förslag på studiehjälpens område                                                         | 59   |
| 6.2 Vissa andra förslag på studiestödets område                                                                             | 61   |
| 7 Riksrevisionsverkets förslag angående sjukförsäkring för studerande                                                       | 62   |
| 8 Fördraganden                                                                                                              | 63   |
| 9 Specialmotivering                                                                                                         | 74   |
| 10 Hemställan                                                                                                               | 83   |
| 11 Anslagsberäkningar för budgetåret 1973/74                                                                                | 83   |
| Bilaga. Översikt över den föreslagna studiestödslagens motsvarighet i gällande rätt                                         | 87   |